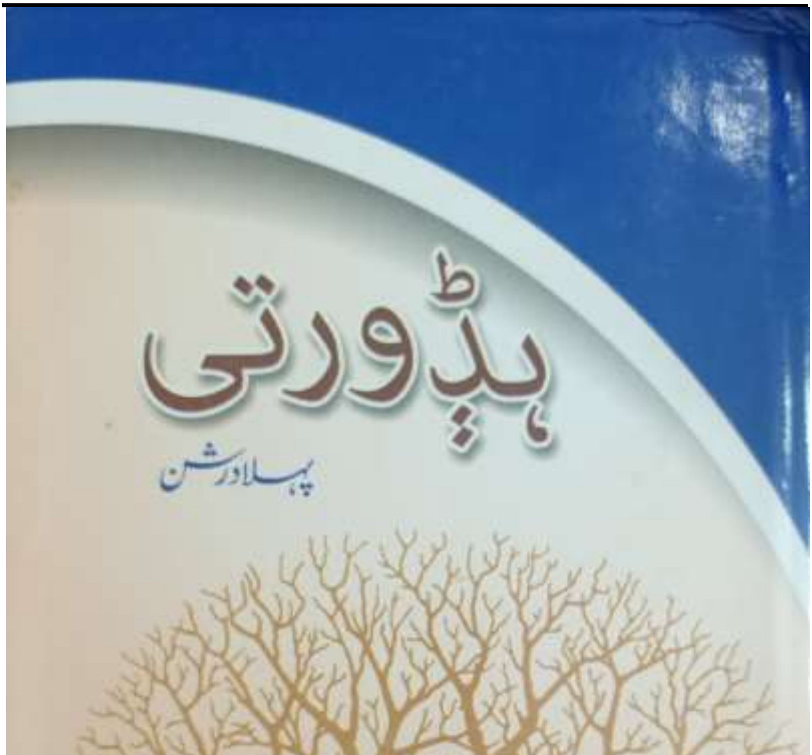

ہڈورتی
پہلا ادرشن
شعبان جُھلنؒ شعبانؔ

ہڈورتی

(پہلا درشن)

شعبان جُھلݨ شعبانؔ

ہݙورتی

(پہلا درشن)

شعبان جُھلݨ شعبانؔ

اہتمامِ اشاعت

"جی" سرائیکی ادبی سنگت (رجسٹرڈ)، بہاول پور

ضابطے

کتاب داناں	:	ہڈورتی
لیکھک	:	شعبان جُھلݨ شعبانؔ
ٹھاو	:	آفرین رزاق
پیشکش	:	ملک حافظ محمد ندیم
پرکھ پڑچول	:	ڈاکٹر حفیظ طاہر گھوٹیہ
مُکھ پنا	:	محمد فیضان کریم
چھاپو	:	بک لینڈ پبلشرز، رحیم یار خان
موہری پلو	:	نومبر۲۰۲۳ء
ڈیجیٹل پلو	:	جون۲۰۲۶ء
پگیݨ	:	۵۰۰
اگھ	:	۶۰۰

الواوݨ کیتے

0300-9671265

پوکھا

اپݨے بابے سئیں (مرحوم) تے اماں سئیݨ

دے نال نال

آپݨیں بھیݨیں

شبانہ رزاق تے فرحانہ رزاق

دے ناویں

تندیر

شعبان کی ہڈبیتی

آپ بیتی صرف ایک شخص کی زندگی کے واقعات کا تسلسل اور اس کے قریبی لوگوں کا تذکرہ ہرگز نہیں ہوتی۔ جیسے ''ہڑورتی''یعنی ہڈبیتی صرف شعبان جھلن شعبان یا اس کی زندگی کے واقعات کا تسلسل نہیں ہے۔ آپ بیتی کی مثال ہماری دنیا کے ماحولیات (ایکو سسٹم) کی طرح ہے۔ بظاہر کسی ایک نوع (سپیشی) کی لائف سائیکل پر تحقیق شروع کریں تو جیسے جیسے آپ گہرائی میں جائیں گے آپ کو اندازہ ہو گا کہ اس ایک سپشی کے لیے موافق ماحول بنانے میں دیگر پرندوں اور جانوروں کے علاوہ مٹی، پانی، درخت، پہاڑ، دریا، صحرا، سمندر حتیٰ کہ بارش کا التزام و اہتمام یعنی بخارات، بادل اور ہواؤں کا عمل دخل بھی ایکو سسٹم میں شامل ہوجائے گا۔ اسی طرح کیڑے مکوڑوں کی افزائش کا عمل بھی اپنی تمام تر باریکیوں اور لطافت کے ساتھ اس جیون چکر کا حصہ بن جائے گا۔ آپ کو آسمان پر چمکتا سورج، چاند اور ستارے ایکو سسٹم کا حصہ ہونے کی وجہ سے اس سپشی کے لیے اپنی خدمات پیش کرتے نظر آئیں گے۔ آپ محسوس کریں گے کہ کس طرح ایک سپشی کا تعلق اس پوری کائنات کے مکینزم سے جڑا ہوا ہے۔ بالکل یہی مثال آپ بیتی کی ہے۔ بظاہر یہ ایک فرد سے تعلق رکھتی ہے لیکن جب آپ پڑھنے بیٹھتے ہیں تو آپ کو ایک علاقے کی مخصوص لوکیل میں پلتی بڑھتی مکمل تہذیبی و ثقافتی زندگی کی تصویر نظر آنے لگتی ہے۔

''ہڑورتی''، شعبان جھلن شعبان کی آپ بیتی ہے، جسے سرائیکی کی پہلی مکمل آپ بیتی کہا جا سکتا ہے۔ اس آپ بیتی کو نہ صرف سرائیکی زبان و ادب میں ہمیشہ یاد رکھا جائے گا بلکہ آئندہ ادوار میں سرائیکی نثر پر اس کے دیرپا اور مثبت اثرات مرتب ہوں گے۔ شعبان جھلن شعبان کی شخصیت اپنے نام کی طرح منفرد ہے۔ وہ نئی چیزوں کی طرف جلد راغب ہوتا ہے۔ جو بات ایک عام آدمی ابھی سوچ رہا ہوتا ہے وہ کر گزرتا ہے۔ وہ مزاجاً جدتِ طبع کا مالک ہے۔ جس عمر میں لوگ آپ بیتی پڑھنے کی طرف مائل نہیں ہوتے وہ اپنی آپ بیتی لکھ رہا ہے اور پہلا کامیاب حصہ مکمل بھی کر چکا ہے۔

دریائے سندھ کی تہذیب جس کا پھیلاؤ کسی زمانے میں سات دریاؤں پر محیط تھا۔ جسے اوستا میں ''ہفت ہندو'' یا ''ہپت ہندو'' اور ویدوں میں ''سپت سندھو'' کے نام سے یاد کیا گیا ہے۔ آج بھی یہاں کی زبانوں میں موجود محاورے، ضرب الامثال میں قدیم ہند کی مجموعی دانش کی بو باس، اس کے رنگ ڈھنگ دیکھے جا سکتے ہیں۔ جس کی جھلک در پردہ، شعبان کی آپ بیتی میں دیکھی جا سکتی ہے۔

ہڑ ورتی میں نہ صرف شعبان کے والدین، دوست احباب اور اساتذہ کا تذکرہ ملتا ہے بلکہ یہ اس کے عہد کی چلتی پھرتی تصویر ہے۔ آپ بیتی کی تشکیل میں سرائیکی تہذیب اور عہد بہ عہد، انسانی تجربات اور حکمت کی بو باس رچی بسی ہے۔ اس کتاب میں صرف

واقعات آپ بیتی کا حصہ نہیں ہیں بلکہ،اساتذہ اورماں باپ کی ذمہ داریاں اور سکول، کالج اوریونی ورسٹی کے بچوں کاارتقائی سفر بھی توجہ کا متقاضی ہے۔

اس ہڈورتی میں شعبان کے بچپن کے مشاہدات کا بیان دلچپی سے خالی نہیں ہے۔یہ ایک ایسے بچے، کا دنیا کو دیکھنے کا انداز ہے جس میں ایک بڑے ادیب کا پیشگی اعلان موجود ہے۔ واقعات نگاری میں زمانی ترتیب کو خاص اہمیت دی گئی ہے۔ اس ترتیب نے آپ بیتی کو چار چاند لگا دیے ہیں۔ منظر نگاری اور جزئیات نگاری کے ذریعے واقعات کے اندرون میں جھانکنے کا انداز بھی زیرک قاری کو متاثر کرتا ہے۔

مذکورہ آپ بیتی میں بچے کے سیکھنے کی صلاحیت، مقابلے کی کیفیت، جیت اور ہار کے نتیجے میں مثبت رویوں کا ذکراور آئندہ کی پلاننگ کامیابی کی تگ و دو کے علاوہ ایسا اور بہت کچھ موجود ہے،جس سے نئی پود بہت کچھ سیکھ سکتی ہے۔اسی طرح والدین اور بزرگوں کے پند ونصائح بھی بڑے پر اثر ہیں۔ جیسے والدہ صاحبہ جب نیلے رنگ کے کپڑے پہناتی ہیں تواستفسار پر ان کا کہنا،کہ آسمان کے رنگ کے کپڑے پہن کر تو مجھے آزاد اورپیارا لگتا ہے۔یہی وہ تربیت ہے جوشعبان کی شخصیت کا خاص وصف بن گئی ہے۔وہ آزادی سے سوچتا ہے اور اپنی رائے کا اظہار جرات سے کرتا ہے۔

ہڈورتی جن چھوٹے چھوٹے واقعات پر مشتمل ہے ان کی ترتیب مصنف کی مہارت

اور مشاق کا پتا دیتی ہے۔ایک ماہر مصنف کے بیان کردہ یہ چھوٹے چھوٹے واقعات بالکل ایسے ہیں جیسے کسی بڑی پینٹنگ کے برش سٹروکس،جوایک تسلسل سے پینٹنگ کا حصہ بن کر،کینوس پر ایک بڑی تصویر مکمل کرتے ہیں۔شعبان نے اپنی خاندانی تاریخ، بچپن کے واقعات، سکول کی چھوٹی چھوٹی شرارتیں، کالج میں ہونے والے میچ، تنظیموں کا ذکراور دیگر واقعات کواس خوبی سے بیان کیا ہے کہ سرائیکی وسیب کی مکمل تصویر ابھر کر سامنے آگئی ہے۔

سید ماجد شاہ

ایبٹ آباد

سرائیکی دا ماݨ۔۔شعبان جھلݨ شعبانؔ

کہانی انسان دے زمین تے آوݨ نال ہی شروع تھی ڳئی یا ایں آکھوں جو کہانی دی تاریخ اُتنی ہی پُرانڑی اے جتنی خود انسان دی۔ جیڑھے ویلے انسان بول نہ سڳدا ہا اوں ویلے وی او کہانی ضرور سُݨیدا ہا۔گونگیاں ہاتیاں آوازاں کڈھ کے اشاریاں نال تے بھانویں شکلاں بݨا کے او آپ تے گزری توں ساتھی سنگتیاں کوں سونہاں ضرور کریندا ہا۔انسان جینویں جینویں شعور سکھدا ڳیا آپݨا کیتھارسس بہتر توں بہترین کرݨ وی سکھدا رہیا۔قدیم زباناں دا وݙا ذخیرہ اوندا لوک ادب انسان دے شعور دے ارتقاء دا اہم ترین اثاثہ اے۔اینویں قدیم زبانیں دے ادب کوں ݙو وݙے حصیاں وچ ونڈیا ویندے۔ جنھاں وچ پہلا لوک ادب تے ݙوجھا تخلیقی ادب۔

تخلیقی ادب کوں مزید ݙو حصیاں اچ ونڈیا ویندے۔ پہلا شاعری تے ݙوجھا نثر۔سرائیکی بلا شُبہ ہک قدیم زبان اے جیندے دستیاب دستاویز وی گھٹ و گھٹ ہزار بارہاں سو سال پُرانڑے ہن۔

سرائیکی زبان تشکیل و تعمیر دے مراحل توں اڳونہی تھی چُکی اے۔ ہُݨ ایں زبان وچ جتھاں شاعری دا اَݨ کھٹ ذخیرہ موجود اے اُتھائیں نثری ادب وچ وی روز ݙیہاڑی ودھارا تھیندا پئے۔اے وی منݨ والی ڳالھ ہے جو اڄاں کجھ صنفاں اَجھیاں وی ہن جنھاں وچ مُنڈھ بدھیندا ودے۔ خود نوشت، آپ بیتی،گزروہاݨی یا ہݙورتی او صنفِ نثر اے جئیں وچ

لکھݨ دی ڈھیڑ لوڑ ہئی۔ ہووے تاں اینویں ہا جو اے کوئی پڑھا جئیں زیست دے صد ہا صد رنگ ڈِٹھے ہوون او ہو لکھے ہا پر ساڈے وڈی عمراں والے شالا ڈھیر جیون ایں پاسے خیال نہیں کیتا۔ اے وی ڈھیر خوشی دی ڳالھ اے جو سرائیکی ادب دا نوجوان لکھاری جاڳدا پئے۔ جئیں زبان دے نوجوان لکھاری جاڳدے پئے ہوون اوندے رب بھاڳ ودھیندے۔

سرائیکی زبان وادب دے وی بھاڳ چنگے جو ایندے ودھارے وچ شعبان جھلݨ شعبان جہے نینگر آپݨی جوانی ڈیندے پئن۔ شعبان دی ایں "ہڑورتی" توں پہلے انھاں دیاں ڈو کتاباں "آس دی پونبل" تے انوارِ خرم" چھپ چکین جیڑھیاں آپݨی نوعیت دیاں منفرد کتاباں ہن۔ شعبان "ہڑورتی" دے عنوان توں سرائیکی زبان وادب کوں ہک نویں سوکھڑی عطا کریندا پئے جیندی جتنی تعریف کیتی ونجے گھٹ اے، کیوں جو ایں صنف وچ لکھݨ وقت تے ویلے دے ضرورت وی ہئی تے تقاضا وی۔

سرائیکی زبان وچ آپ بیتی دے نہ ہووݨ دے برابر نمونے موجود ہن۔ "میں کون" دے عنوان توں محمد رمضان طالب دی کتاب آئی جیندا ترجھا حصہ شاعری تے مشتمل ہے جیڑھا اونکوں نثری کتاب نہیں رہݨ ڈیندا۔ اینویں محمد اسمعیل احمدانی دی کتاب "یادیں دا خاب محل" سوانحی خاکہ ہے یا یاداشتاں اے وقت ویلہ طے کریسے۔

"ہڑورتی" دا پہلا درشن شعبان دے تعلیمی دور تے مشتمل اے۔ جیڑھی سرائیکی وسیب دے ہک طالب علم کوں پیش آوݨ والیاں اوکھیاں توں نہ صرف پردہ ہٹیندی

اے بھل جو ایں وچ اساڈی تہذیب تے ثقافت دی تصویر ڈِسدی اے۔ ہڑورتی دی زبان بارے گالھ کیتی ونجے تاں سادہ، صاف تے سلجھی زبان اے جیندی روانی تے اسلوب سرائیکی وسیب دی ٹکسالی زبان دا نمونہ اے۔شعبان ہر واقعے دا منظر ایں چھکیندے جو سرائیکی تہذیب و تمدن دیاں جھلکیاں ڈِسدین۔اساں مطمئن ہسے جو شعبان جھلنڑ شعبان جھے لکھاری جے توڑیں اساڈی زبان وچ لکھدے راہسن ساڈی زبان روز بہ روز ترقی دیاں منزلاں طے کریندی راہسے۔ہڑورتی دی اشاعت تے شعبان جھلنڑ شعبان کیتے ڈھیر دعائیں،شالا گھنڑی مُد جیوے۔آمین

خیر اندیش: ڈاکٹر خالد اقبال

اسٹیشن ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان، ملتان

شعبان جُھلݨ سرائیکی دا روشن ستارہ

شعبان جُھلݨ شعبان ہک سلجھا سیاݨا تے پڑھا لکھا نوجوان اے جیڑھا پر کھݨ تے پھرولݨ دے فن توں آگاہ اے۔ شعری ادب ہووے تے بھانویں نثری ادب ہر گالھ کوں اوندے انداز وچ بیان کرݨ دا ڈاہ آندس۔"آس دی پونبل" وچ نظماں، غزلاں، ڈوہڑے تے گیت لکھدا ڈسدے۔"انوارِ خرم" وچ خرم بہاول پوری دی شاعری دا فکری تے فنی جائزہ گھندا نظر آندے۔ اینویں ہݨ ایندی تریجھی کتاب"ہڈ ورتی" دے عنوان توں شائع تھیندی پئی اے جیڑھی سرائیکی نثری ادب وچ ہک چنگا چوکھا ودھارا اے، کیوں جو ایں صنف وچ کوئی ایڈا ذخیرہ موجود کائنی گولݨ لبھݨ نال کوئی ہک ادھ نمونہ سامݨے آندے۔

جئیں زبان دے نوجوان لکھاری کوں اوندے ودھارے دا خیال اے او ہمیش ترقی کریندی اے ۔ شعبان وی انھاں چند نواجوان لکھاریاں اچوں ہک اے جیڑھا ایہو سنویں فکر تے جذبہ رکھیندے۔

"ہڈ ورتی" دا پہلا درشن شعبان دے تعلیمی دور تے مشتمل اے۔ ایں درشن اچ صرف شعبان جُھلݨ شعبان دے درشن نہیں تھیندے بھل جو سرائیکی وسیب دے ہر طالب علم دا مکھڑا نظر آندے۔ او منڈھلی تعلیم توں گھن کے ڈو ایم۔اے توڑیں اتے ایم۔ فل سرائیکی توڑیں دے تعلیمی واقعات کوں اجھی دھج نال بیان کریندے جو کہانی دلچسپ توں دلچسپ تھیندی اے ویندی تے قاری کوں آپݨے سحر وچ ایں حد توڑیں قید کر گھندی اے

جو سموری کہانی پڑھیے بغیر او ،رہ نہیں سگدا۔ جیندیں ہر عہد دیاں مخصوص روایات تے تہذیب وتمدن ہوندے شعبان سرائیکی دھرتی دیئں سموریں رسمیں ریتیں دے نال نال پکھی پکھڑواں، پھَلاں پھُلاں ، رڑھ راہکی تے فصلاں دا ذکر کریندے،روز ڈیہاڑی دے ورتاوے دے برتناں دا ذکر تے تقریباً سبھنائیں سرائیکی قومیں دا ذکر وڈی مہارت نال کریندے۔

واقعات نگاری اچ زمانی ترتیب اہمیت دی حامل اے۔ منظر نگاری اچ شعبان جزئیات نگاری دی او مہارت ڈکھائی اے جیڑھی قاری کوں کہانی دے اتنے اندر گھن ویندی جو او آپݨے وقت ویلے یاد کرݨ لگ ویندے۔ شعبان والدین تے سرائیکی دھرتی دے طالب علم کوں پیش آوݨ والیں اوکھائیاں کوں بیان کریندے ۔"ہڑ ورتی" دے جتھاں سارے کردار حقیقت نال تعلق رکھیندن اُتھائیں پری نال مکالمہ سرائیکی وسیب دے طالب علم دی حسرت دا عکاس اے تے ہندکو زبان کوں شامل کر کے شعبان فنی پختگی تے علمی قابلیت دے موتی بکھیرین ۔ شعبان سرائیکی زبان دیئں رسمیں ریتیں تے ورت ورتاویں دے نال نال ہندکو زبان وچ وی پرنے دے گیت تے رسماں دا ذکر سوائی اُٹکل نال کریندے۔ شعبان دی "ہڑ ورتی" سرائیکی ادب وچ ہک چنگا ودھارا اے۔ خدا اینکوں سلامت رکھے تے زبان دی ول ول خدمت کرݨ دا موقع ڈیوے۔ آمین

پروفیسر ڈاکٹر مقبول گیلانی

مدینۃ الاؤلیاء ملتان

شعبان جُھلݨ شعبان سرائیکی ادب دا سوجھل حوالہ

شعبان جُھلݨ شعبان سرائیکی ادب دے اُفق تے ابھردا،او،تارا ہے جئیں بھوں گھٹ مُدوچ اپݨی نویکلی سنڄاݨ بݨا گھدی ہے۔ سرائیکی زبان تے ادب نال ایندی محبت دا علمی اظہار شاعری، تحقیق اتے نثر دی صورت وچ ساڈے سامݨے ہے۔"آس دی پونبل" توں گھن کے ہڈورتی تک دا پندھ محض ایندی محبت، لگن اتے جذبے نال ہی ممکن تھئےؔ۔ ایندی اے ہڈورتی ہر ڈوجھے نینگر دی گزروہاݨی اے۔ فرق صرف اے ہے جو اللہ سئیں ایں نینگر کوں لکھݨ اتے اپݨے دلی جذبات تے احساسات کوں بیان کرݨ دا ہُنر ڈِتے اتے ایں ہُنر کوں ماء بولی دی خدمت دا ذریعہ بݨا گھدے،اللہ پاک ایندے ایہے جذبے سلامت رکھے ہالی ایں جوان ڈھیر پندھ کرنے۔

اے "ہڈورتی" جتھاں ایں جوان دی حیاتی دے اُچ جھک، دھکے دھوڑے اتے لاہیاں چاڑھیاں ڈکھیسی اُتھاں ایندے قاری کوں حیاتی گزارݨ دے ڈھنگ وی سکھیسی تے نال نال سرائیکی زبان تے ادب دی چس رس دا سونہاں وی کریسی۔

سرائیکی زبان دی جھولی شعری اصناف دے خزانیاں نال تاں پُر باش ہے پر نثری سرمایہ ہالی اتنا کینی جتنا ہک ترقی یافتہ زبان کوں لُٹیندے۔ ایں کمی کوں محسوس کریندیں ہوئیں شعبان جُھلݨ شعبان سنویں نویں نینگر اتے اڄوکے عہد دے وڈے شاعر نثری تخلیقات آلے پاسے توجہ ڈیندے پئین جیڑھی خوش آئند گالھ ہے۔پچھلے کجھ عرصے کنوں سرائیکی نثری ادب اچ تھیوݨ والا ودھارا یقیناً تاریخ ساز ودھارا ہے جیڑھا ایں رے سینکی

زبان کوں ڈُنیا دیاں وڈیاں تے رجیاں کجیاں زباناں دے برابر ونج کھڑیسی اتے ایں سارے عمل وچ شعبان جھلݨ جہیں لکھاریاں داناں سنہری حرفاں وچ لکھیا ویسی۔ شعبان دی اے ہڑورتی نثری ادب دا منفرد تے نویکلا حوالہ بݨسی۔ ڈھیر دعائیں شالا خیر

ڈاکٹر عصمت اللہ شاہ

صدرِ شعبہ سرائیکی، صادق ایجرٹن کالج بہاول پور

شعبان سرائیکی دا ماݨ

آپ بیتی نثر دی اوں صنف کوں آکھیا ویندے جیں اچ لکھݨ والا آپݨی حیاتی دے حالات یعنی ڄمݨ توں گھن کے لکھݨ ویلے توڑیں دے حالات و واقعات مسلسل تے تفصیل نال بیان کریندے۔ اے ہک ذاتی تے شخصی تخلیق ہوندی اے۔ اینکوں لکھݨ والے دا قد کاٹھ وی عام طور تے چنگا ہوندے کیوں جو مشہور لوک ہی آپݨی داستانِ حیات ترتیب ݙیندن تاں جو انہاں دی تعلیم، تربیت، پرورش،کم کار، ادبی ، معاشرتی، تہذیبی، سماجی تے اخلاقی قدراں توں لوک سونہے تھی سگن۔

ہڈ ورتی دا لکھاری شعبان جھلݨ شعبان وی زبان و ادب وچ ہک تکڑا مقام و مرتبہ رکھیندے ول وی ایندی کوئی ایڈی عمر تاں کائنی جو لکھی ونڃے۔ خود نوشت تاں او ونڄا لکھے ہا جیڑھا حیاتی گزاری کھڑا ہووے ہا تے زیست دے روڑے شوڑے سوائے جھلیے ہونِس۔ ایندا جواب خود شعبان ایں ݙیندے جو اتنی وݙی زبان جیڑھی عہدِ جدید اچ بھرپور ودھدی پئی اے ایں صنفِ نثر دا نہ تاں کوئی ایڈا تکڑا پڑ ہدھیا گئے تے نہ ہی ایں اچ کوئی ودھارا تھیندا پئے۔ ایں پاروں شعبان "ہڈ ورتی" ترتیب ݙتی اے۔ اے ساݙی زبان تے وسبے دی خوش بختی اے جو اساݙا نوجوان ٹیکنالوجی دے دور اچ وی آپݨی زبان تے اوں دے وݙپ تے ودھارے بارے فکر کریندا پئے تے کجیاں کوتاہیاں کوں پورا کرݨ دا تݨ پاݨ وی مریندا پئے۔

شعبان جھلݨ شعبان بھانویں جو اردو زبان و ادب دا لیکچرار اے ول وی سرائیکی زبان وادب دے ودھارے اچ آپݨا پورا کردار ادا کریندا پئے۔ "آس دی پونبل" تے "انوارِ خرم" پہلے ہی زبان کوں دان کر چُکیے۔ اے "ہڈ ورتی" ہݨ اوندی انج تے نویکلی سوکھڑی اے۔

شعبان "ہڈ ورتی" دے پہلے درشن اچ آپݨی تعلیمی زیست بارے وݙی روانی تے تسلسل نال بیان کیتے۔ حیاتی دے کجھ ایجھے واقعات جنھاں دی گواہ پاک اللہ دی ذات ہوندی اے عام طور تے لکھاری انہاں کوں کہیں مصلحت دے تحت مخفی رکھدے پر شعبان اُنہاں واقعات کوں وی بیان کر تے پردۂ اخفا دے سپرد کر ݙیندے۔

"ہڈ ورتی" دے لکھاری دا نکتہ نگاہ بیک وقت معروضی تے داخلی اے۔ فطرتِ انسانی وانگوں خود نمائی دا جذبہ وی موجود اے جیندا ذکر جا بجا ملدے۔ دروغ گوئی توں بچدیں ہوئیں شعبان کئی واقعات ایجھے وی لکھین جیڑھے بظاہر وی حقیقت ہی لگدن کیوں جو اے واقعات صرف شعبان دے نہیں بھل جو سرائیکی دھرتی دے سبھنائیں طالب علماں دے ہن۔ "ہڈ ورتی" اسم بامسمیٰ خود نوشت اے ۔ ایندے وچ شعبان آپݨے ہڈاں تے گزری یا تعلیمی دور اچ اوندے ہڈ کیویں کیویں تے کِتھاں کِتھاں ورتیے ہِکّ کوں وݙے سٹھپ نال بیان کریندے تے کِتھائیں وی مفر دا پاند نہیں پکڑیندا۔

نیئو فِکشن دے دور وچ جتھاں دنیا دیاں زباناں ترقی دیاں کئی منزلاں طے کر چُکین سرائیکی نثری ادب بہوں پچھیتے ودا ہا لیکن ہُݨ کئی نویں ناول، افسانوی مجموعے، انشائیے،

ڈرامے، تحقیق، تنقید دے نال نال "ہڑ ورتی" دی اشاعت دے بعد آپ بیتی دی صنف اچ وی ودھارا تھیسیٔ تے سرائیکی منظوم تے منثور ادب اچ روز ڈیہاڑی ودھارا تھیندا پئے جیڑھا وقت ویلے دی لوڑ وی ہے تے ترقی دا حیلہ وی۔

سوہݨے اسلوب اچ روانی تے تسلسل نال واقعات دی وٹت فنی حوالے نال "ہڑ ورتی" دی سوائی خوبی اے۔ سُتھرے انداز نال سرائیکی تہذیب و ثقافت کوں بیان کریندیں ہوئیں شعبان اتھاں دیئں فصلیں، پھُل بوٹیں، قومیں، ویسیں، تھاں تھپاویں تے ورت ورتاویں کوں ایں ورتیے جیویں مُندری اچ تھیوا ہووے۔

صنائع بدائع دے نال نال ٻنھاں زبانیں دے الفاظ ایں ورتین جو او سرائیکی زبان دے ہی الفاظ ڈسدن۔ منظر کشی اچ وادئ ہاکڑہ دے صحرائی نظارے ہوون تے بھانویں وطنِ عزیز دے سوہݨے علاقیں؛ ناران کاغان، ایبٹ آباد، نتھیا گلی دی منظر کشی اچ ہندکو زبان دے مکالمے وی اہمیت دے حامل ان۔

"ہڑ ورتی" دی اشاعت تے شعبان جھلݨ شعبان کوں ڈھیر مبارکاں تے دعائیں شالا خیر

پروفیسر عامر فہیم

مدینۃ الاوَلیاء ملتان

شعبان دی ہڑ ورتی

سرائیکی زبان جتنی پُرانی ایں ایندی شعری روائت وی لگ بھگ اوہو جتی پرانی ایں پر سرائیکی نثر کوں اُگردیں نسردیں زیادہ مُد نئیں گزری۔ اجاں کجھ نثری اصناف آبجھیاں ہن جنہاں تے بہوں گھٹ لکھیا گے یا وت منڈھوں نہ ہووݨ دے مٹ لکھیا گئے۔ جنہاں اصناف اچ سرائیکی ادب وانجیا لگدے اُنہاں اچوں ہک سنوپری صنف ہڑ ورتی اے۔ شعبان جُھلݨ شعبانؔ سرائیکی ادب دا او مہاندرا تے اُشاک لکھاری اے جئیں شاعری تے تحقیق دے پڑ وچ سوجھل کم تاں کیتے سو کیتے پر ہڑ ورتی آلے پاسے وی ہتھ گیڑائے توں جو ہڑ ورتی دی لکھت آلے پاسے عمومی طور تے لوک اُنوں ویلے جھات پائیندن جیلے او حیاتی نیبڑی ودے ہوندن۔ سموری حیاتی دے مشاہدات تے تجربات کوں آنوݨ والیاں نسلاں دی سوجھل وانگی کیتے کتابی دان دی سوکھڑی چھوڑی ویندن۔ جیوݨ دے پندھ اچ سئے سئے چنگیاں مندیاں اچاڑاں جھکاڑاں نیکیاں کونیکیاں لریاں پھریاں ہوندن انہاں کوں ایمانداری نال پیش کرݨ بہوں دل گُردے آلی شخصیت تے لکھاری دا کم ہوندے۔

ہڑ ورتی اچ جیکرائیں سچ سوجھل نہ ہووے تاں او منافقت ڈوں چاپی یا وت تمثیلیت تے قصہ کاری تاں تھی سگدی اے ہڑ ورتی نئیں۔ شعبان جُھلݨ شعبانؔ توں جو اجاں نینگر اے تے اجاں انوں او حیاتی دا وڈا تے اوکھا پائینڈا کرݨے جیرھا حقیقت اچ

تجربات دا پوتا ہوسے۔ میں سمجھداں جو اے کتاب شعبان جھلݨ شعبان دی ہڑورتی دا موہری پلوا اے جیکوں اوقارئین تے تاریخ دے سامݨے رکھ تے کہیں جہاد دا فریضہ ادا کیتے۔ جہاد ایں سانگوں جو انوں اَپݨی ہڑورتی اچ جیڑھی حق گوئی کیتی اے او کئی ٹِلو ٹُوپݨ بیان کرݨ دی جرات ہی نہیں کر سگدا۔ شعبان نے اپݨے بلپݨ کو جیویں بیان کیتے او یقیناً وڈے بندے دا ماضی ہی تھی سگدے۔ ابرِ نیساں دا کئی تریڑہ اوں ویلے تئیں موتی نی بݨ سگدا جے تئیں او سمندر دے لہراں دے متھے تئیں پُہنے سِپی دے مُنھ اچ نی پوندا۔ حیاتی دی چھک چھیڑ حالات دے اودھے ناانصافی دے بیڑے تے بے ایمانی دی ہپساݨ اچ جیڑھا بندہ پل کرائیں جوان تھیندے او بندہ تجربات دی کُٹھالی دا رگڑیا پھگڑ یا سنبھلدے جتر دے او یقیناً مستقبل دا مہان مہاندرا ثابت تھیندے۔

شعبان جھلݨ شعبان دے پلے پئے وڈیاں کُرسیاں تے بیٹھے چھوٹے لوک سکون کنوں یونیورسٹی تئیں دی سطح تے موجود ہوݨ لمحہ فکریہ تے ساڈے وسیب دا المیہ ہن۔ جتھاں شعبان کوں حق رسی کیتے خواہ مخواہ دے ناجائز اڑانگیاں ڈیوݨ آلے روڑے اٹکاؤ ملین اتھائیں چھوٹی سیٹاں تے بیٹھے چاچا سخی تے لطیف شاہ جیہے وڈے لوک اللہ مولا بلھائے ہوئین۔ جتھ فرعون اتھائیں موسیٰ اے تاں قدرت دا نظام ایں پر اصل گالھ تاں اے ہے جو تساں جیوݨ دیاں کٹھالیاں بھوگ کرائیں کتنا سنبھلیے ہو؟ گالھ اے معنی رکھدی اے۔ اللہ سئیں تساڈے کوشش، پاݨ، ترلے، محنت تے توکل کوں ڈیہدے تڈاں اپݨی مدد نازل فرمیندے۔ کہیں شاعر لکھیے خوب لکھیے جو:

تربیت دی جتھاں مُسکار ہوسے

ہڑُی بیڑی وی اوندی پار ہوسے

جتھاں معیار ہوسے چاپ لوسی دا

اُتھاں نت قابلیت خوار ہوسے

کہیں دی محنت اللہ سئیں ضائع نی کریندا۔ مخلوق تے شفقت اتے خالق تے بھروسہ حیاتی دے اگواݨ ہونون تاں شعبان جھلݨ جیہے ہیرے انت اَپݨا مُل پا وی گھندن۔ روزے رکھݨ نال عید چس کریندی اے۔ ول وی شعبان جھلݨ شعبان دی اے ہڑورتی آنوݨ والیاں نسلاں تے لکھاریاں کیتے جیرھی سوجھل مثال قائم کیتی ہے ادب دی تاریخ اچ ہمیشہ یاد کیتی ویسے۔ اے ہڑورتی یقیناً اَجھی تاریخی دستاویز تے سند ہے جیرھی شعبان جھلݨ شعبان کوں انوں ویلے بڑکݨ تے ٹھُڑکݨ نہ ڈیسے جیلے او خود با اختیار تے با وقار عہدے تے متمکن ہوسے تے انودے سامݨے کئی قابل تے حق دار درخواست گزار انصاف دی اُمید رکھی بیٹھا ہوسے۔

حفیظ طاہر گھوٹیہ،بہاول پور

مہاگ

سرائیکی زبان وادیِٔ سندھ دیئں اُنھاں ڈِوں چوں قدیم زباناں اچوں ہک اے جیندا ذخیرۂ الفاظ اتنا ودھیک اے جو ہر گالھ وڈی سوکھائی نال بیان کیتی ونج سگیندی اے۔ پاکستان اچ بولیاں ونجݨ والیاں تقریباً سبھنائیں زبانیں دا آغاز منظوم ہی تھئے۔ اینویں سرائیکی زبان دا آغاز وی منظوم ہی معلوم تھیندے۔ایں زبان دے دریافت تھیوݨ والے اولین نمونے ہوون تے بھانویں باقاعدہ منڈھلی تصنیف "نور نامہ" منظوم ہی ہے۔ اینویں کھیڈاں دے بول: پھُتکلیاں، دھی دھی، ببلو ببلو، بانگی لاٹوں، پیر گھساواں، لال بنوالیاں، چیکل، ییبو، دھال دھکڑ، ماما جمال خاں تے اِٹکݨ مِٹکݨ اِنھاں ساریں کھیڈاں دے بول منظوم ہن تے سرائیکی لوک شعری ادب: چھلے، موراݨ، ٹہر، گانمݨ، بگڑو، باگھی، ساوݨ ماکھوں، ٹپے، چرخے، ڈھولے، ماہیے، تورے تے ڈوہڑے سب منظوم ہی ہے۔

سرائیکی تخلیقی ادب ڈو جہات کریجے تاں اساکوں اِتھاں وی شعری ادب اچ بہوں زیادہ ذخیرہ ملدے۔جئیں اچ لوک شعری ادب دے نال نال مذہبی شاعری، دینی رسائل، مزاحیہ شاعری، ملی شاعری، عشقیہ شاعری، عشقیہ داستاناں (مثنویاں)، مرثیے، بابا فریدالدینؒ گنج شکر توں گھن کے خواجہ غلام فریدؒ توڑیں تے پچھے جدید شاعری کئی ہزار کتاباں تے کئی ہزار شاعر مل ویندن۔ایں آکھݨ کوئی مبالغہ نہ ہوسے جو سرائیکی شعری ادب پاکستان اچ سب توں ودھ تخلیق تھیوݨ والا خزانہ اے۔

ادب ہر عہد دی سانجھی وراثت تے اوں عہد دا شیشہ ہوندے۔ ہر عہد دے کجھ آپݨے تقاضے ہوندن۔ ہزار ہاراں سو سال پہلوں توں شروع تھیوݨ والے تخلیقی ادب پلٹا کھادے تے اِچ شاعری دے نال نال نثری ادب وی اہمیت دا حامل اے۔ ادب دے قاری دی حیثیت نال ڈِٹھا ونجے تاں سرائیکی شعری ذخیرہ بے انت ہے تے سرائیکی نثری ذخیرہ ہتھ دیاں انگلیں دے گݨیا ونج سگیندے۔ پاکستانی زبانیں اچ تخلیق تھیوݨ والے نثری ادب دی نسبت سرائیکی نثری ادب بہوں گھٹ اے۔ اے گالھ وی منݨ لائق اے جو ہݨ توݨیں جتنا وی سرائیکی نثری ادب تخلیق تھئے اینویں ہے جینویں مُندری اچ تھیوا ہوندے۔ اے وی چِٹے ڈینہہ وانگوں واضع ہے جو جنھاں اصنافِ نثر اچ لکھیا ویندا پئے او تاں گھٹ ہے ہے کجھ اصناف اچ اجاں توݨیں طبع آزمائی ہی نہیں کیتی گئی۔

آپ بیتی اُنھاں اصناف اچوں ہک اے جئیں اچ اجاں توݨیں باقاعدہ طبع آزمائی نہیں کیتی گئی۔ اگست ۲۰۰۶ء اچ محمد رمضان طالب دی ہک تصنیف "میں کون" دے عنوان نال چھپی۔ ایں کتاب دے پاݨ تریہہ صفحات شاعری دی ہن ایں پاروں اے کتاب نثری کتاب نہیں راہندی۔ سرائیکی دے بزرگ محقق تے نقاد ڈاکٹر سجاد حیدر پرویز وی اینکوں نثری کتاب نہیں منیدے۔

ایندے بعد ۲۰۱۱ء اچ محمد اسماعیل احمدانی دی تصنیف "یادیں دا خاب محل" پہلے پہل اخبار و رسائل اچ قسط وار چھپی اتے بعد ازاں کتابی شکل اچ۔ اینکوں جے کر مُنڈھلی ونکی منیا ونجے تاں ایندے بعد اتنی وڈی زبان اچ بیا کیڑھا نمونہ ایں صنف دے ودھارے

دا سبب بݨیے ؟ ایہا او وجہ ہے جئیں میکوں "ہڑورتی" لکھݨ تے مجبور کیتے نتاں میڈی تریہہ ورھیاں دی عمر کوئی خود نوشت لکھݨ دی تاں نہیں۔ایں "ہڑورتی" دا پہلا درشن (۲۰۰۰ء توں ۲۰۲۳ء توڑیں) پیش کرݨ دی ڈوجھی وجہ اے وی ہئی جو جڈاں میں میٹرک دے بعد کالج داخلہ گھدا تے پہلی واری گھر توں دور ہاسٹل اچ راہݨ کیتے گھروں ونڄݨ لگا تاں اماں سئیݨ مسز نسیم رزاق اے آکھیا "شعبانݨ پتر فجریں توں نماشیں توڑیں جیڑھا کم کریں یا ڈینھ بھر دا جیڑھا حال حویلہ ہووے اونکوں رات کوں موٹا موٹا لکھیا کریں تے جڈاں گھر واپس آیا کریں میکوں سݨایا کریں "تاں میں والدہ دے حکم دی تعمیل کیتی تے ۲۰۱۰ء دے چھیکڑ توں گھن کے اڄ توڑیں ہک ہک ڈینھ دی گزر وہاݨی میڈے سامݨے ہے تے اونکوں ہی "ہڑورتی" دا پہلا درشن بݨا کے شائع کیتا ویندا پئے۔

خود نوشت دی اہمیت اساڈی حیاتی اچ مُسلّم اے کیوں جو انسان آپݨی حیاتی دے واقعات دہریندا رہ ویندے، کڈاہیں ڈوجھیں کوں نصیحت کرݨ کیتے اتے کہیں ویلے خود راہ ڳول کے ماضی ڈو جھات کریندے تے اُنہاں غلطیاں کوں دہراوݨ توں بچدے جنھاں کوں ہک واری او پاند ڈے چُکیا ہوندے۔ہڑورتی کوں پڑھ کے کئی واری انہاں غلطیاں گناہواں دی توبہ کیتی اے اتے ولا کڈاہیں کوئی وی ہولا کار نہ کرݨ دا خود نال وعدہ وی کیتے۔ہڑورتی آوݨ والی زیست کوں چنگا تے ستھرا کرݨ دا بہترین ذریعہ اے۔

میں سموری کوشش کیتی اے جو سب حق تے سچ ہی لکھاں بھانویں ایں توں میڈی جوانی دے اینجھے پہلوواں توں وی پردہ ہٹ ویسے جنھاں کوں لُکیا رکھݨ ضروری

ہا۔ میکوں کوئی ڈر بھؤ کائنی کیوں جو لوک میڈے چنگے پوٹے ہوون توں اچ ہی واقف تھی ویسن تے حشر دے ڈینھ اِنھاں کاݨ کجھ نواں نہ ہوسی۔

حیاتی دیئں تریہہ ورھیاں اچوں تعلیمی باوی تریوی ورھیاں اچ میڈے اُتے کیا گزری اے، میڈے ہڈاں تے کیا ورتی اے ایہا میڈی "ہڑورتی" اے۔ میں شکریہ ادا کریندا اماں پڑھڑی دے نال نال ہڑورتی دے جوڑ ٹھا اچ مکمل تعاون کرݨ والی میڈی بھیݨ صفیہ رزاق دا اتے بھتیجے محمد احمد علی تے محمد علی حیدر داوی حصہ ہے جیڑھے ہرویلے نال ہن۔

سید ماجد شاہ بھوں مخلص تے محسن ہن۔ مُنے درجن کتابیں دے لکھاری ہن۔ عہد حاضر اچ اردو تے ہندکو فکشن دا مہاندرا ݨکھ ہن، انھاں رہنمائی کیتی۔ خصوصاً بالخصوص انھاں دا سپاس گزار ہاں۔ میں اے ہڑورتی ۱۴۔جون ۲۰۱۹ء اچ مکمل کر گھدی ہئی تے معاشی مجبوری پاروں چھپوا نہ سگیُم۔جوں دیر جوں خیر۔۔۔ خیر ہݨ ایم۔ فل سرائیکی توڑیں دی ہڑورتی تساڈے سامݨے ہے۔

شعبان جُھلݨ شعبانؔ

وستی جام غلام محمد جُھلݨ، تحصیل و ضلع رحیم یار خاں

0300-9671265

پہلی پوڑی

مُنڈھ

ہڈ ورتی

کہانیاں بݨدیاں نئیں کہانیاں وجود وچ آندین ۔ ہر کہانی اپݨے اندر ماضی تے حیاتی رکھدی اے ۔ کہانی دا مونڈھ کڈاں بدھیا سب توں پہلے کیڑھی کہانی لکھی ڳئی ایں جھگڑ وچ نہ ہی کئی ہئی لمباݨ وچ ساکوں پووݨ دی کوئی لوڑ کائنی اساں بس اتنا اہدوں جو آپ بیتی وی کہانی دی ہک قسم ہے ۔ اپݨی سرگزشت تے آپ تے بیتی کوں لفظاں دا ویس پوا جگ تے زمانے کوں سونہاں کریندوں ۔۔

منڈھ:

سنگتیو! دسمبر دا چھیکڑی ڈہاکہ چلدا پیا ہا۔ سارا ڈینہ موٹر بائیک تے گھم گھم تے ہتھ پیر بھانویں جو گرم کپڑے پاتی ودے ہاسے قلفی بݨ ڳئے ہن ۔کتابستان میکوں آکھݨا نہیں چاہیندا پر ہا جو اینویں چفیروں کتاباں یا تاں نکلݨ دا ہک دروازہ ہا یا وت ٹورے کیتے ٹوئیلٹ دا دروازہ باقی سارا کمرا کتابیں نال بھریا ہویا ہا۔ کمرے وچ ہک بیڈ، میز تے کرسی جئیں تے کمپیوٹر تاں میکوں تاڑی بیٹھا ہا۔

زاہد صاحب دی آواز پرے توں آوݨ لگی اتے تھوڑی دیر تئیں او خود وی تشریف گھن آئے ۔ زاہد صاحب دی محبت او انڈے تے چہہ چا آئے کیوں جو کھاݨا اساں باہروں ہی کھاتے آئے ہاسے پر چہہ تے انڈیاں اُتے کتنی محفل لگ سگدی ہئی؟ ڈوں گھنٹے یا کجھ دیر

ہئی۔۔۔نندر کشمیر تے بھارتی حملے وانگو آئی تے میکوں جھوٹے آوݨ لگے پہلوں تاں زاہد صاحب ڈیکھ تے مُسکیے وت سمݨ دا آکھیا۔۔ میں ڈائری لکھݨ شروع کیتا تے سدھ نئیں جو کیڑھے ویلے نندر آگئی۔زاہد صاحب ڈائری کھلی ڈِٹھی، چا تے ہک پاسے رکھݨ لگے تاں رکھیندیں کجھ ایجھے جملے ڈِٹھے جیڑھے انہاں کوں پڑھݨ تے مجبور کیتا تے پڑھݨ لگ گئے کیا سدھ کتنی دیر پڑھی۔۔۔

زاہد صاحب دی عادت ہئی جو او نماز ضرور پڑھدے ہن۔ مصلہ ہتھ اچ ہا شعبان! شعبان!جی! جی سرجی! یار ڈیہنھ تھی گئے اٹھیا کائنی۔۔۔ میں تِکھے تِکھے اٹھی تے منہ دھوتا اماں (ڈاکٹر صاحب ملازمہ کوں سڈیندے ہن) ڈرائنگ روم اچ ناشتہ رکھیندیں آکھیا-"ابا ناشتہ رکھ ڈِتے" زاہد صاحب آکھیا اچھا اماں جی۔۔۔ میں ناشتہ کریندا پیاں پر میں ڈِٹھے زاہد صاحب کجھ سوچیندے بیٹھن۔۔ خیر ہے سرجی؟ میں پراٹھا توڑیندیں پچھیا۔۔۔ شعبان توں ایں ڈائری اچ کیا لکھدا پئیں زاہد صاحب ڈائری ڈو اشارہ کریندیں آکھیا۔۔ میں ڈسیا جو تعلیمی حیاتی دے کرتوت ہن ۔اچھا اَہدِیں انہاں سنݨ دی خواہش دا اظہار کیتا۔۔۔۔

سنگتیو آؤ ول میں سݨیداں تے تساں سݨ تے چساں چاؤ۔۔۔

شعبان جھلݨ شعبانَ ہا ہا او ہو جیڑھا تساں سمجھدو پئیو۔ وڈا منہ، موٹے موٹے ہونٹ، نک وڈا سارا، اکھیں چھوٹیاں چھوٹیاں پر نانگ وانگوں تکھیاں، کن دیاں پاپڑیاں پکھے دی ہوا نال ہلݨ لگ ونجن، برابر دی گردن، سینہ کھلا، پیٹ نکلیا ہویا، لتاں نہ تاں موٹیاں تے نہ

ہی سکیاں پتلیاں دور پرے توں ہی اپنڑے ابا وانگوں لگدے۔۔۔۔۔اکثر دیہاتڑیاں جیڑھیاں پہلی واری ڈِہدیاں پیا ہوون آہدین۔۔

"نرا چام عبدالرزاق دا تخم اے"

اوں نامراد شاعر بارے جانڑ از حد ضروری تاں کائنی پر ضروری ضرور ہے۔

وڈِکیاں دا پچھوکڑ:

وادیٔ سندھ جیڑھی جو پورے صوبہ سندھ دے نال نال ملتان تئیں دے علاقیاں کوں اپنڑی ولھیٹ اچ ویڑھی کھڑی ہئی ہک ویلہ ہا جڈاں اپنڑی آب وتاب اتے شان و شکوہ نال دنیا دی امیر ترین تے رجی کجی وادی اتے تہذیب ہئی۔اتھاں دے مقامی کول، بھیل، سنتھال، شودر، ویش ہوون،ڈراوڑ ہوون تے بھانویں حملہ آور آریا سبھنائیں اتھاں سینکڑاں ورھیاں حکومتاں کتیاں اتے اپنڑیاں نسلاں ودھایاں۔ انہاں دی تاریخ تے تہذیب دیاں کئی داستاناں اتے کتاباں وا ویلہ کریندیاں ڈِسدین۔

ستویں صدی ہجری کوں حضرت بہاؤالدین زکریا ملتانی دی صدی آکھیا ویندے۔ انہاں دے مسات حضرت پیر موسیٰ نواب دریا کنارے وضو کریندے بیٹھے ہن جڈاں جو انہاں دی گھوڑی نال کھڑی ہئی، ڈوں جنڑے بھجدے دھڑکدے آئے تے مِنتاں کرنڑ لگے "سائیں اچ بچا گھنوں او اساکوں مار ڈیسن۔" سائیں موسیٰ نواب انہاں تے اپنڑی گھوڑی دی "جُھل" سٹ تے فرمایا "چپ کر بہہ تھیوو۔" او بہہ گئے اتنے توڑیں پچھوں مارکہ وی آ گئے۔

انہاں پچھیا "اے اجنبی کوئی دھرکدے جتھے ڈِٹھے نی؟" موسیٰ نواب سائیں ولدا ڈِتا "ہا ڈِٹھے۔" کیڑے گئے او؟ فرمایا "تساں وی ڈِہدے پیوئیں وی۔۔۔" انہاں ولدا اوہو سوال کیتا تے آپ نے وی اوہو ولدا ڈِتا۔۔ انہاں آکھیا ٻیلی کوئی گالھا بلا ہے اینکوں پتہ کائنی۔۔اے آکھ تے او لگے گئے تے آپ نے آواز ڈِتی "جُھلݨ او جھلݨ نکل آؤ۔۔"

جڈاں او لوک باہر آئے تاں انہاں توبہ کیتی اتے آپ سائیں ہوراں دے ہتھ تے بیعت کر گھدی۔۔اتے عرض کیتا: "مرشد سائیں ہݨ اساں تساڈے مرید تے ڈانی ہِسے۔اساڈی آوݨ آلی تمام نسل تساڈی مرید ہوسی تے شکرانے دی منت ہر سال دی طرفوں ڈِتی ویسی۔۔"

اینویں حضرت موسیٰ نواب سائیں ہوراں دی گھوڑی دی جُھل اچ پناہ گھنݨ اتے موسیٰ نواب سائیں ہوراں دے جُھلݨ مخاطب کرتے سڈݨ تے او جتھے تے انہاں دی نسل جُھلݨ قوم دے ناویں نال خاص کر سندھ تے جنوبی پنجاب وچ جاݨی تے سنجاݨی ونجݨ لگی۔تقریباً اٹھ صدیاں پرانی اے قوم ہݨ جُھل جہان اچ نظر آندی ہے۔

توبہ توں پہلے رب جاݨے دھاڑیل، چور، ڈاکوں کیا ہَن اے لوک (کجھ کتاباں اچ جُھلݨ کوں راجپوت قبیلے دی شاخ لکھیا گئے، ہندو راجپوت) پر ہݨ پیر پرست مسلمان ہن۔ہر سال دے جمعے تے او منوتی "پَر" دے ناں توں مزارِ حضرت موسیٰ نواب سائیں تے ڈِتی ویندی اے۔

میڈا شجرہ نسب ہیٹھ ریت اے:۔

محمد شعبان جُھلݨ

بن

چام عبدالرزاق جُھلݨ

بن

چام اللہ ڈِتہ جُھلݨ

بن

چام بہادر جُھلݨ

بن

چام نصیر جُھلݨ

بن

چام بنگُل جُھلݨ

بن

چام بہودی جُھلݨ

اتھاں ہک ڳالھ وضاحت منگدی اے جو چام بھودی جُھلݨ جیڑھے جو اساڈے ستویں ڈاڈا ابو ہن اُچا لمبا قد جسم بھریا ہویا اتے جوش تے دب دبے آلا جوان ہا۔ نواب آف بہاولپور دے شیر نال دنگل کیتا اتے چھُرے نال اونکوں کوہ رکھیا۔ نواب آف بہاولپور انہاں کوں انعام اچ تقریباً سو مربع زمین ڈِتی۔ میڈے نانکیں مطابق نواب صاحب دا پٹواری گرداور آیا انعام اچ ملی زمین ناں کرݨ سانگھے اوں کول نواب صاحب دا پٹہ (رُکا) ہا جئیں تے لکھیا ہویا ہا جو ایں توں ٹیکس نی گھننڑا، پر لوکاں انہاں (چام بھودی جُھلݨ) کوں ڈرایا جو سو مربع زمین تاں گھندے پئیو، اکثر غیر آباد ہے ٹیکس کِتھوں ڈیسو؟ بس ایہا ڳالھ پاند بدھ کے انہاں زمین نہ گھنݨ دا فیصلہ کیتا تے جڈاں پٹواری گرداور آئے تاں او آپ لُک ڳئے تے لوکاں آکھیا چام بھودی مر ڳئے انہاں آکھیا انہاں دی آل اولاد دا پتہ ڈسو انہاں دے ناویں کروں پر لوکاں آکھیا او اوترا ہا اوندی کوئی اولاد نہ ہئی تاں او واپس لڳے ڳئے۔ پر میڈے ابا سئیں ہوراں دے علم مطابق انہاں کوں سو مربع زمین مل ڳئی ہئی ۔۔ پر سخی طبیعت پاروں چام بھودی جُھلݨ اوں زمین کوں سنبھال نہ سڳے اتے اپݨے تعلق آلیں کوں ونڈ ونڈا ڈِتی۔ اساڈے ڈاڈا سائیں کول مربع ڈیڈھ بچیا تے ساڈے کول۔۔۔۔۔

چام بھودی جُھلݨ جتھاں آپݨی زمین ونڈائی انہاں دے ناں توں ہُݨ وی ہک شہر بھودی پور آباد ہے، جیندا موجودہ ناں "بھودی پور ماچھیاں" ہے چنڳاں وڈا سوہݨا شہر اے۔

ڈاڈی اماں تے نانی اماں ڈوہائیں بھینٹیں ہن۔ انہاں دے وڈکے سیالکوٹ دی ہاشمی فیملی نال تعلق رکھیندے ہن۔ ڈاڈی اتے نانی اماں دی شادی دے بعد انہاں

دے ابا اماں ہمیش کیتے اتھاں رہݨ لگے اتے اتھائیں وفات پاتی۔ پیر پلے شاہ دے احاطے وچ انہاں دیاں قبراں ہن۔

ڄمݨاں:

پہلی مئی انویں سوچورانوے شام ویلے ہک سجھ بکھیا آکھݨ تاں خیر ٹھیک نہ ہوسے پر چندر ضرورہا۔ دھیاں اللہ سائیں دی رحمت ہوندین پر سرائیکی وسوں اچ ایں رحمت کوں زحمت سمجھا ویندے۔ ایں رحمت کوں لجپال مدنی ﷺ کتنا پسند فرمائے اہلِ بیت نال آپ ﷺ دی محبت توں اندازہ کیتا ونڄ سگیندے۔ پر اے دھرتی مدنی لجپال دی ہے تے نہ ہی انہاں دے صحابہ کرامؓ دی ہا اے دھرتی صوفیا کرام دی ضرور ہے انہاں دا فیض تے فیضان اڄ وی جاری ہے۔

چندر جی جی چندر۔۔۔ میں ہک چندر بارے ڳالھ کریندے پیا ہم۔ دیگر ویلے سجھ کوں ونڄݨ دی جلدی ہئی تے چندر کوں آوݨ دی۔ ناں محمد شعبان رکھیا گیا پر سرائیکیاں دی سنت جو چنگے سوہݨے ناں دا بھرتا ضرور بݨیدن۔ جینویں خدا بخش کوں کھدو، اللہ ݙتے کوں ݙتو اینویں ہی شعبان سانگھے تساں خود سیاݨے ہیوے۔۔۔

پہلا بال پتر ڄمے تاں میٹھائیاں آڑے پاڑے وچ وی نظر آندین اتے جیکر دھی ڄمے تاں اپݨے گھر وچ یا شاید اتھاں وی نہ۔ اینویں میں تاں وت ترائے بھیݨاں دے بعد انہاں دیئں پتہ نی جو کتنیں دعائیں اتے مَنتں بعد ڄمیا ہم۔ کجھ رشتہ دار جوان تاں اماں سیݨ

کوں تکبر کریندیں اہدے ہن جو "جڈڑ اں مائی نسیم تئیں پتر جمایا اساں اپݨے پیٹ توں جمیسوں۔۔۔" شالا اللہ سب کوں تکبر اتے غرور توں بچاوے۔

ترائے بھیݨیں دے بعد جے کر پُتر جمے تاں اونکوں ٹرکِل آکھیا ویندے۔ اوں بال دے کن سیتے (چھیدیے) ویندن۔ میڈے کن وی ڈاڈی سئیݨ سیتے۔ بئیاں قومیں یا زبانیں دی تہذیب اچ اے رسم ہووے یا نہ ہووے پر سرائیکی میتھالوجی اچ ایندی آپݨی نویکلی پہچاݨ اے۔

ڏوجھي پوڙي

پنجویں جماعت تئیں دی تعلیم

پنجویں جماعت تئیں دی تعلیم:

جتھاں منڈھلی تعلیم دا ذکر ہوسے اتھاں سکول دا ذکر تاں آپوں امسے۔ سکول دا ناں زبان تے امدیں یا ایں ناں دی آواز کنیں تئیں امدیں تصور اچ ٹی وی تے اخباراں آلے سکول دی فوٹو ڈِسݨ لگ ویندی اے جڑاں جو اصل اچ اساڈے سکول شائد امدے پنج سو سال بعد اونویں ونج بنݨ۔ سکول دی گالھ ہووے تاں شاندار تے قابل ترین استاداں دا ذکر وی امدے جنھاں دے طفیل سینکڑاں طالب علم ہیک وقت نہ صرف تعلیم حاصل کریندن بھل جو کُئی تاں شاندار تے ذہین فطین ایجھے وی آن پڑھدن جیڑھے استاداں دا ہی تعارف بݨ ویندن۔ انہاں دی تعلیم مکمل تھیوݨ دے بعد کِتھائیں نہ کِتھائیں نوکری ضرور تھی ویندی اے۔ کئی ڈاکٹر تے انجینئر بݨ ویندن، کئی فوجی سپاہی تے ملت دی محافظ عسکری طاقت بݨ ویندن۔ کئی جج وکیل بݨ ویندن تے کئی کلرک چپراسی تے پٹواری بݨ ویندن۔ کجھ ایجھے نالائق وی ہوندن جیڑھے یا تاں پڑھائی ادھ اچ ہی چھوڑ ویندن نہ چھوڑن تاں اندھے ہانٹے دھکے کھمدے پاس تھیندے رہ ویندن۔ ڈگریاں تاں مل ویندین پر نوکری نی ملدی ۔۔۔ شائد میں وی انہاں اچوں ہک ہاں اچ ڈگریاں وی ہن یونیورسٹی اچوں تمغے وی پا آیاں پر ہُݨ نہ تاں کوئی کم کرݨ دا ہاں ہے تے نہ ہی نوکری دی کوئی صورت دور پرے تئیں ڈِسدی پئی ہے۔

خیر سن ۲۰۰۰ء وچ میکوں سکول داخل کروا ڈِتا گیا۔ اتفاق نال میڈے سکول ویندیں

حکومتِ پنجاب میٹرک توڑیں تعلیم مفت کر ݙتی اتے کتاباں وی فری اچ ݙیوݨ دا اعلان کیتا۔ میکوں پہلی دا اردو قاعدہ مفت ملیا۔ آپی جی (آپی رقیہ) کیوں جو میں توں اڳوں تے پڑھدیاں ہن تہوں گھر آتے میکوں پڑھیندیاں ہن ایں پاروں میں باقی طالب علماں توں ہوشیار تے تکڑا ہم۔ اکثر پہلی نتاں ݙوجھی پوزیشن تاں ضرور گھندا ہم۔

مفت ملی شئے دی قدر کئیں کیتی اے؟ ہک مہینہ تاں میڈا قاعدہ ٹھیک رہ ڳیا وت ہولے ہولے شہید تھیوݨ لڳ ڳیا آپی ہوراں سی وی ݙتا پر کجھ زیادہ مدت رہ نہ سڳیا۔ اوندی حالت اے ہئی جو ادھ ادھ صفحہ تھی ڳیا۔ کئی الفاظ سمجھ امدے ہن تے کئی کائنا۔ استاد صاحب جݙاں اگلی جماعت آلے طالب علم کوں اَہدے ہن جو وݨج تے پڑھا وا، او وی شُدا اوں قاعدے توں نہ پڑھا سڳدا ہا پر میں فرفراوں توں پڑھ گھندا ہم۔ آپی ہوراں رٹا جو چھوڑیا ہا باقی اوں ویلے تاں میں ݙیکھ تے اپݨا ناں وی نہ پڑھ سڳدا ہم۔

ݙوجھی جماعت اچ ݙوں کتاباں ملیاں پر انہاں دی حالت وی کجھ زیادہ دیر تئیں سنبھلی نہ رہ سڳی۔ گورنمنٹ پرائمری سکول کوٹ ڈاکٹر وستی چام غلام محمد جُھلݨ نہ کوئی کندھ تے نہ کوئی سَندھ، نہ ہا کوئی در پر استاداں دا اینجھا ڈر جو کوئی ٻال سر اُچا نہ کر سڳدا ہا۔ ماسٹر احمد دین اللہ انہاں کوں غریق رحمت فرماوے نفیس اتے بزرگ استاد ہن۔ نیک سیرت نمازی ہن۔ ݙوپہر دی نماز ویلے ادھی چُھٹی کریندے ہن۔ سارے ٻالاں تے استاداں کوں نماز پڑھݨ دا نہ صرف آکھیندے ہن بھل جو خود جماعت کرویندے ہن۔ تمام استاد تے ڈھیر ٻال جماعت نال نماز پڑھدے ہن۔ ایندے علاوہ حکمت دا علم وی ہانے۔ سکول اچ ہی کئی

مریض اُنہاں کول دوا داروں گھنݨ آندے ہن ۔ میں انہاں دے فیض توں محروم رہ ڳیاں کیوں جو جڈاں میں داخلہ گھدا شوگر دی مرض انہاں کوں کھا مکا ڈِتا ہا۔ کئی انگلیاں پیریں دیاں ڳل ڳیاں ہن تے انہاں کٹوا ڈِتیاں ہن ۔ میڈیں منڈھلیں جماعتیں وچ ہی انہاں دی حیاتی دی ڈور مک ڳئی ۔ اناللہ واناالیہ راجعون

ماسٹر محمد شریف صاحب ہوراں انہاں دی جاء تے سکول دا چارج سنبھالیا اتے او سکول دے ہیڈ ماسٹر مقرر تھئے ۔ میڈی پنجویں تئیں دی تعلیم سئیں شریف صاحب ہوراں دی سرپرستی وچ تھئی ۔ ماسٹر محمد شریف چھوٹیاں چھوٹیاں پتلیاں پتلیاں مُچھیاں ، ڈاڑھی مُنیل، وݙیاں وݙیاں ڈراکلیاں اکھیں ،سمارٹ، سلم تے سوہݨے، ڳل وچ مفلر تے کپڑے زیادہ تر شاہینی رنگ یعنی شوخ شوخ تے تِکھے تِکھے، لہجہ سخت اتے شوخیلہ کہیں طالب علم دی جرت نہ ہئی جو انہاں دے اڳوں سر اُچا کرتے ٻولے ۔ میز تے کجھ رجسٹر تے ہک تازہ شکلی (گیلی لکڑی) جیڑھی لڳدی بلا دی ہئی کئی واری میں وی اوندا مزہ گھدی کھڑاں ۔چوی انچ سہراب دی سائیکل انہاں دے تلوں اپݨی الگ تے وکھری شان تے پہچاݨ رکھیندے ہن ۔

ودھدی عمر دے نال نال ٻال شرارتی اتے شیطان تھیندا ویندے ۔ ذہنی گروتھ دے نال نال جسمانی گروتھ وی تھیندی اے ۔ اینویں تریجھی جماعت وچ میں وی کجھ شرارتی تھی ڳیم ۔ مَس دی ہک ڈٻی شریف صاحب دی ٹیبل تے رکھی ہئی ہک روپے دی ملدی ہئی ۔ بھا لڳی انہاں ڈیہناں ہک نویں انداز نال کجھ وݙی ڈوں روپے دی آئی

ڈہمیں میڈا اوں تے دل آگیا کہیں وی حالت وچ اومیڈے کول ہووے بس۔ شیطانی ترکیب اپڻی ہووݨ دا دعویٰ کر ڈِتا جیڑھی جو پہلے ڈوں طالب علماں دے درمیان ایں مسئلے نال آئی پئی ہئی۔ ڈوہائیں اوندے مدعی۔۔۔۔ ٹکدی گالھ ہوں بے عزتی تھئی پر شریف صاحب دا او لیکچر اجݨ تئیں میڈے کن محسوس کریندن۔ پوری تعلیم وچ میں ول کڈاہیں کہیں بئے دی شئے تے قبضہ کیتا نہ ہی کوئی دعویٰ۔ بھل جو اپڻیاں چیزاں وی غریب طالب علماں نال وڈاوݨ شروع کر ڈِتیاں پر کالج وچ ونج تے۔

کتاباں جیڑھیاں سارا سال پڑھݨ سانگھے ملدیاں ہن ترائے مہینے لنگھیں جھوک لڈاوݨ پئے ویندیاں ہن۔ ہوم ورک کریندیں اوکھ تھیندی ہئی تے مار وی اُتوں پدی ہئی۔ مارتاں گھٹ ودھ یاد ہے پر ڈانٹ ہالی وی یاد اے۔۔۔

جئیں کم دا اردہ کیتا ول اوں کوں پورا نہ کیتے ٹکر نہ بھاندا ہا۔ اے عادت نکے لا دی ہے۔ ارادہ کر گھدا ہا جو استاد صاحب ہݨ جیڑھا کجھ پڑھیسن یاتاں او نوٹ کیتا ویسی یا وت یاد۔ نوٹ کرݨ دی عادت تاں ہمیش نہ رہی پر خاص خاص گالھیں یاد کر تے باقی دیاں خود توں گھڑیندا ہم (شاید اج ایں پاروں کجھ لکھݨ آندے)۔ ایں گالھ تے سئیں غلام حیدر صاحب توں چنگی مار پئی کیوں جو انگریزی وچ خود توں گھڑݨ آلا کلیہ نہ چلدا ہا پر میں چلاوݨ دا تݨ پاݨ مریندا ہم۔ سو دی ہکا گالھ شریف صاحب ہوں پسند کریندے ہن۔ شاید انہاں دا پسند کرݨ ہی میکوں قلم کار بݨائے۔ امتحان تھئے اتے میں چوتھی جماعت وچ تھی گیم۔ انہاں ڈینہاں ڈاڈا ابو ہوراں دی طبیعت اکثر خراب رہندی ہئی۔ اسکول توں واپسی دا ویلہ انہاں

نال گزردا ہا۔ ڈاڈا ابو میکوں اکثر کول بلہا تے گزریل ویلھے دیاں کہانیاں سݨیدے ہن۔ انہاں توں ماضی، تاریخ اتے قصے سݨݨ دا شوق لگ گیا۔ قیامِ پاکستان دا سارا حال ڈاڈا سئیں اکھیں ڈٹھا ڈسیا اوں ویلے ڈادڈا سئیں جوان ہن بھل جو چار بالاں دے ابا وی۔ انویں سو تریوی وچ غالباً انہاں دی ولادت تھئی۔

ڈاڈاابو شریف طبیعت، معصوم چہرہ، لمبا قد، چٹے وال، باریک مُچھیاں، ڈاڑھی مُنیل، بنیان دی جاء تے سلوکا جئیں دی کوئی ہک ادھ جیب نظر آندی ہئی باقی لکیل ہن۔ ہمیش قمیص تے چادر پیندے ہن۔ انہاں دی سائیکل نشانی دے طور تے اجݨ وی سانبھی رکھی ہے۔

ڈاڈا سئیں اونویں تاں ڈھیر سارے علوم رکھیندے ہن پر ریاضی تے جغرافیہ اُتے مہارت ہئی۔ اگر کہیں پٹواری کوں وی کوئی مسئلہ تھیوے ہا تاں گھر بیٹھے انہاں کوں کھاتہ کھتونی سمجھا ڈیندے ہن۔ حقہ ڈیکھݨ دی خواہش ڈاڈا سئیں توں پوری نہ تھئی۔ آپ ولسن دے سگریٹ پیندے ہن۔ انہاں دی خاص عادت ہئی جو ویہہ روپے کلو کھنڈ ہئی پنج روپے ساکوں ڈیندے ہن۔ اساں ہک پا کھنڈ گھن آندے ہاسے تے آب خورے وچ پا ڈیندے ہاسے۔ او پاݨی پیندے ہن پر آب خورے وچ ہک پا کھنڈ کینویں کُھر سگدی اے۔ مسکدیں آکھدے ہن ایں وچ پاݨی پا تے پی اساں وی مزے نال پیندے ہاسے۔ اے فعل روز ڈہاڑی دی بیس تے تھیندا ہا۔۔ شاید جو کڈاہیں نہ وی تھیا ہووے پر سگریٹ دی ڈبی ست روپے دی آمدی ہئی اوڈوں یا ترائے ڈینھاں بعد گھنٹی پوندی ہئی۔ کڈاہیں ست

روپے ہی ڈیندے ہن نتاں زیادہ تر ڈاہ ہی ڈیندے ہن بچڑیں ترائے روپے داکڈاہیں مطالبہ نہ کیتا ہا جیکر کرن وی ہا تاں اساں ہزار بہانے سوچ وچار کیتی کھڑے ہاسے۔ انہاں ترائے روپے دیاں چڈھیاں ہک دیاں اٹھ امدیاں ہن تھوں ڈوں درجن گھن کے اساں باقی بالاں وچ تیں مارخاں ہوندے ہاسے۔

ڈٹی ڈٖنہ، چڈھیاں اتے پیسیاں دے سِکے کِتھائیں نہ کِتھائیں ساکوں غالب داپیروکار ضرور بنٹیدے ہن۔بس عہدی فرق جو او کوڑیاں کھیڈدے ہن تے اساں سکے۔ سکے تاں اساں کمال کھڈدے ہاسے جو اپنٹی عمر توں وی وڈیاں توں کھٹ ویندے ہاسے۔ غالبؔ وی پکڑیا گیا ہا چھی مہینے بامشقت سزا تھئی۔۔۔ مشقت اتے ترائے مہینے دی سزا تاں بادشاہ ظفر دے آکھیے معاف تھی گئی پر غالبؔ اہدے باقی دے ترائے مہینے انہاں کوں ڈیلی پنج کوڑے لگیدے ہن ۔ اے کوڑے ہک صاحبِ ذوق نگران سپاہی دے اشعار دی صورت وچ ہن۔ اور وزانہ غالب کوں پنج شعر سنٹیدا ہا جیڑھے غالب دی کنڈ تے کوڑے وانگوں لگیدے ہن۔ایہو کجھ ساڈے نال تھیا۔ اساکوں زندان دی بجائے ابا سائیں دی قید وچ قید تھیونٹا پیا۔چڈھیاں دا دِلا بھریا رکھا ہا تے سکِیاں دا علموں کنبھارتوں گھدا مٹی آلا غلہ۔۔ عمران دی دید پئے گئی تاں اور وزانہ پنج گھن تے چپ رہندا ہا نتاں بابا سائیں کوں ڈسا ڈیساں دی دھکی ڈیندا ہا۔بس ہک ڈینھ اساں نال ہی کھیڈنٹ لگا تے کھٹ وی گیا۔

چوتھی جماعت وچ زیادہ ڈینھ نہ گزریے ہن جو ڈاڈا ابو دی طبیعت چنگی چوکھی خراب تھی گئی تے ٹھیک تھیونٹ دا ناں نہ گھندی ہئی۔ اے ڈیکھ تے ساکوں بخار آگیا۔

سائیکل اجڑ کچا پکا چلاوڑ امدا ہا،بخار نال تاں اصلوں نہ چلا سگدے ہاسے۔۔۔ نانا سائیں دی گڈا تے بہہ اسپتال سعدی سلطان دوا گھنڑ پئے ویندوں۔۔۔ راستے وچ ہی کہیں ڈاڈا ابو دی وفات دی خبرڈتی اتے واپسی دا منہ کیتا۔ گڈا جتنی سپیڈ وچ بھج سگدی ہئی بھجدی پئی ہئی پر اساں اونکوں کٹی ماری ویندے ہاسے تے نال ہی روندے ویندے ہاسے۔۔ گھر پُج تے لوکاں کوں روندا ڈیکھ کے دھاڑاں نکل گیاں۔ دھاڑ کوکلے کریندے بے ہوش تھی ڈہہ پئیوسے۔ امی جی کمرے وچ گھن گئی منہ تے پانڑی سٹیا، پلایا۔ غسل کفن بعد میت تدفین کیتے و نجڑ لگی تاں ساکوں ہوش آیا تے اساں باہر آیوسے چھیکڑی دیدار کیتا تے رورو بے حال ہاسے میت کوں تاں چا گئے پر ہوش اساڈے تے حواس وی۔

خیر ہک ہفتہ چھٹی دے بعداساں سکول گیوسے۔ہیڈ ماسٹر صاحب اساڈی تانگھ رکھی بیٹھے ہن۔اے تانگھ اساڈی نہ ہئی بھل جو ہک اچھے طالب علم دی ہئی۔شریف صاحب اساکوں ماسٹر محمد نواز صاحب نویں استادکول گھن گئے۔اساں سلام کیتا انہاں جواب ڈتا اتے شریف صاحب اساڈی تعریف دی تمہید بدھ ڈتی۔سکول دے چراغاں وچوں ہک بااعتماد چراغ ہے۔نواز صاحب تاں خوش تھئے تھئے پر شریف صاحب دے ایہے جملے اساکوں ہمش چنگا اتے زیادہ پڑھنڑ دی تحریک ڈتی۔

والدین دے بعد استاد ہی تربیت دے معمار ہوندن۔انسان کوں انسان تے بندہ استاد ہی بنڑیندن۔استاد افلاطون ہووے تاں شاگرد ارسطو بنڑدے، استاد میر حسن ہووے تاں شاگرد اقبال بنڑدے۔ استاد اچھا ہووے تاں شاگرد وی اچھا تے چنگا ہوندے۔اساں استادکوں

برا آکھ تے برے شاگرداں بارے کجھ نہ آکھسوں کیوں جو شاید ہی کوئی استاد ہووے جیڑھا شاگرد کوں برا بݨاوے نتاں برے شاگرد خود بݨدن ۔ استاد تاں صرف اچھا بݨیدن یا نی بݨیدے۔

ڈوہیں استاداں ڈاڈا ابو دی وفات دا افسوس کیتا اساڈیاں اکھیاں بھر آیاں۔ ڈوہاں پیار نال سمجھایا پتر آسمان ڈو ہتھ کریندیں آکھیا صرف او جاودانی ہے باقی سب فانی ہے۔ ہک ݙینھ ساڈا وی اعلان تھیسے ہک ݙینھ اساں وی ماضی دے قصے بݨ ویسوں۔ انہاں ڳالھیں دی اوں ویلے تاں سمجھ نہ آئی پر لگدیاں بھلیاں پیا ہن۔

ویلہ لنگھݨ دا پتہ نہ لڳا تے امتحان آ ڳئے۔ امتحان تاں امتحان ہوندن او بھلا اسکول دے ہوون یا وت زندگی دے۔ آپی دے سر تھی ڳیوسے انہاں توں کافی دیر تئیں پڑھدے رہ ویندے ہاسے اتے پرچیاں دے ݙینھ وی۔ رزلٹ آیا تاں معمول دے مطابق اساں ول پوزیشن گھن تے پاس تھیوسے۔

ایہہ چوتھی دی جماعت ہے، اساں سائنس دی کتاب پڑھدے پیٹھوں تے میڈا ناں رانا نذیر احمد ہے۔۔ ہک خوب رو سوہݨی صورت آلا کرسی تے بیٹھا شخص اے پیا اہدا ہا جڈاں اساں کلاس اچ پہنچوسے۔۔ اوے۔۔۔ اوے نامراد آکھوں امدا پئیں۔۔۔ کِتھاں ڳیا ہئیں۔۔۔ سئیں۔۔۔ سئیں۔۔ او میں۔۔۔ او میں گھروں چاء بݨواوݨ ڳیا ہم۔۔ شریف صاحب آکھیا ہا۔ اچھا اچھا بہہ ونڄ۔

ݙینھ لنگھدے ڳئے پر اساڈی اوں مکرم استاد صاحب نال ناں بݨی۔ کیڑے ڳیا او

تعارف؟ تعارف ہی تاں مہنگاپیا۔۔ شریف صاحب تعارف نہ کروایا ہا بھل جو پھنسایا ہا۔۔۔۔۔

نواز صاحب تاں بس پہاڑے کمال انداز نال یاد کروائے ہن۔ اینویں جو اوں ویلے ہی یاد تھی ویندے ہن۔

ہک ڈوݨیں۔۔ڈوݨیں، ڈوں ڈوݨیں۔۔۔ چار، ترائے ڈوݨیں۔۔۔چھی، چار ڈوݨیں اٹھ

ہک تیاں تیاں، ڈوں تیاں چھی۔۔۔۔۔۔۔

ہک چوکا چوکا، ڈوں چوکا اٹھ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔

پر رانا نذیر صاحب تاں بس طالب علماں کوں فٹ بال سمجھدے ہن۔۔۔ بھانویں جو تعلیمی دور اچ فٹ بال دے کھلاڑی رہے ہوون۔ اوکھے سوکھے اوڈینھ تاں لنگھ گئے ،نذیر صاحب رات چِیرک توݨیں پڑھݨ دا عادی تاں کر ڈِتا پر سائنس نال دلچسپی کم تھی گئی۔ سارے پرچے خیر صلہ نال تھئے،سائنس دا پرچہ تھیندا پیا ہا۔۔۔اساڈی قسمت ماڑی۔۔ ہک ڈائݨ دا پتر سوال پچھ چپ تھی گیا اساں ڈسیندے پیٹھے ہاسے جو رانا صاحب سݨ گھدا تے ساڈی شامت آگئی۔زور دی کِک ماری تے نال پاݨی لگی پھُلاں دی کیاری اچ زپ تھیوسے۔۔۔ یونیفارم پاݨی پاݨی بھل جوگپ گپ۔۔۔ پتہ نی اوں پرچے دا کیا تھیا پر ڈر ساکوں کھا گیا۔ رانا صاحب دے ناں توں ڈر لگیدا ہا بس انہاں کوں ڈیکھ گھدا تاں یاد سبق وسر گیا۔ اینویں اساں وی کلاس دے باقی بالاں وانگوں سر جھکا کرتے لُک بہندے ہاسے۔

پڑھائی اچ وی ڈھلے اتے رزلٹ آیا تاں کوئی پوزیشن نہ ہئی۔ استاداں توں الگ بے عزتی تھئی گھر آئیں توں کلھی تھئی تے بابا جی توں بس۔۔۔۔ ہا امی جی صبر اتے حوصلہ کرݨ دا آکھیا تے ہمت اتے محنت دے ڈس وی ڈتے۔۔۔ کجھ حوصلہ ودھیا اساں پڑھݨ لگے۔ پر پڑھائی اچ دل نہ لگدا ہا سکولوں بھج بھج ویندے ہاسے۔ استاد بالاں کوں بھیج پکڑوا ٹنگوٹولیاں کروا تے چنگی آپچھݨ چھانڈی کریندے ہن۔ ہائے اللہ کوئی تاں ہوندا بچاوݨ آلا۔ پال تاں سارے کھلدے ہن تے ساڈیاں دھاڑاں کو کلے اماں بڈھڑی گھر بیٹھی سݨدی ہوندی ہئی۔ پر مجال اے جو کڈاہیں چُھڑوانوݨ آئی ہووے۔ اساں وی ایندا حل گول گھدا سکول ویندے ہاسے، ہک پیریڈ پڑھدے ہاسے اگلے اچ استاد سئیں کنوں پاݨی دی چُھٹی یا وت چیچی ڈکھا تے اے ویندے پیوں حل پنل ماہی دے دیں۔ سارا ڈینھ نہر تے تڑپ تڑپ اکھیں گاڑھیاں لال کر چھٹی ویلے گھر ٹھا تھیندے ہاسے۔ اماں بڈھڑی مکھݨ اُتے شکر سٹ تے ٹھڈی لسی دا مگا وی بھر بھر ڈیندی ودی ہوندی ہئی جو بال نورپیر ویلے سکول گیا ہا تے پڑھ پڑھ تے ٹک ڈوپہر کوں جیڑھے ویلے پچھانواں وی سڑ سڑ بندے دے قد توں چھوٹا تھی ویندے ولدا واپس امدا پئے۔ بس گیا ویلہ ہتھ نی امدا۔

ہک ڈینھ اساں سکول پڑھ تے واپس آئے تاں اماں تے ابا ہکی کھٹ تے بیٹھے کھل ہس دیاں گالھیں بیٹھے کریندن ہن۔ دروازے کوں کوئی ہتھوڑا چا تے کُٹݨ لگا ابا اہدے" ونج بھئی ڈیکھ آکون ایڈا او بالھا اے۔۔۔ کیندے پچھوں پولیس لگی پئی اے" اساں بستہ رکھ تے ونجݨ لگے تاں ابا سئیں آپ ڈوں سڈ تے آکھیا" اگر کوئی میڈا ناں پچھے تاں

آکھیں ابا گھر کائنی" اساں دروازے ڈو گئے تاں اگوں چٹی ڈاڑھی آلا ہک بڈھڑا کھڑا ہا دروازہ کھول تے سلام کیتا اوں ساڈے سر تے ہتھ رکھیندے پُچھیا ابا تیڈا ابا گھر اے؟ اساں آکھیا کائنا ابا سئیں اہدے میں گھر کائنی بیٹھا۔اوبزرگ تاں کھل کے واپس لگا گیا اساں گھر اندر آئیوسے تاں ابو پچھا ہاں میاں کون ہا؟ ابو ہک چٹی ڈارھی آلا بزرگ ہا۔کیا اہدا ہا؟ ابو تساڈا پُچھدا ہا وت تئیں ڈسیا تاں کائنی نہ ابو نہ اساں آکھیے سے جو ابو اہدن میں گھر کائنی بیٹھا ابو پولا چا گھدا تے ڈوں ترائے زپ کڈھایونے اماں چھُڑوا گھدا نتاں پتہ نی ابے کوں کیا تھی گیا ہا اساں تاں اونویں ہی ونج آکھیا جینویں ساکوں آکھیا ہانے۔

تریجھی کلاس تئیں یا وت چوتھی اچ وی ساکوں لالا پاݨی آپی رقیہ تے یا وت باجی رخسار ہی کریندے ہن۔اساڈا ایہو ترلہ ہوندا ہا جو دھاوݨا نہ پووے۔پر او جڈاں زور نال پکڑ دھویندیاں ہن تاں اگلی گال ایہا مکیندے ہاسے صابݨ کائنا لاوݨ ڈیسوں او من تاں ویندیاں ہن چلو صابݨ نہ لانویں پر پاݨی دا لوٹا اجݨ پورا پیا کائنا ہا صابݨ پہلے چا گھندیاں ہن۔اساں کُیسے لیلے آلی کار پھتکݨ پئے ویندے ہاسے جسم تے صابݨ لگل ہوندی ہئی تے آپی ہوراں دے ہتھاں اچ وی تاں لسوڑے آلی کار نکل ویندے ہاسے پر زور دی کن دے منڈھ اچ یا کھتی اچ یا وت ننگی پُسی پٹھی اچ زپ تھیوے ہا تاں اماں میں نی۔۔۔ ٹھڈا۔۔۔ صابݨ اکھیں کوں سڑیندی پئی اے کوکلے وی کریندے ہاسے بیٹھے تے دھویندے وی ہاسے بیٹھے۔

چوتھی جماعت اچ پرائمری سطح تے تقریری مقابلے تھئے۔ ہر سکول اچوں ہک

طالب علم ونجٹا ہا۔۔۔۔ شریف صاحب اساڈا ناں گھدا پر شوق داکیا ٹل، ہک پتّا (ناں وسر گئے) کھڑا تھی آکھݨ لگا استادجی میں تقریر کریساں میکوں ڈاڈھا شوق ہے۔۔ کر باباتوں وی شوق پوراکر نواز صاحب آکھیا۔۔ اوں آکھیا استاد سائیں لکھ تاں ڈیوو۔۔۔ پتر توں چپ کرتے بہہ رہے چنگا ایہو ہے۔۔

کجھ ڈینھاں پہلوں ٹی وی تے تقریری مقابلہ لگا پیا ہا اساں سݨیا ڈٹھا ہا۔ ہک بالڑی دا انداز تے الفاظ جینویں کینویں یاد رہن اُچا اُچا لڑکپݨ دی مستی اچ اہدے رہ ویندے ہاسے۔ ہک ڈینھ شریف صاحب وی سݨ گھدا ہا۔۔ یاد راہوے انھاں ڈینھاں ٹی وی اساڈے گھر دے علاوہ شاید ہک ڈوں ٻنھاں گھر وچ ہا بس۔۔

شعبان تسی کرنی تقریر۔۔ شریف صاحب ساڈوا ہدیں آکھیا۔۔ نہ سر نہ اساں نہ کر سگسوں۔توں کر سگداں میںوں یقین وا۔۔

اے تاں اساکوں وی پتہ ہے جو کر سگدوں پر ایں بلا دے سامݨے (رانا صاحب ڈو ڈیکھ تے اساں دل وچ سوچیا)۔ پتہ نی پارورام کیڑوں آن ترٹیا، آکھݨ لگا جیا شریف صاحب شعبان کر گھنسے۔۔ شعبان آمیڈوآ۔۔۔ اساں انہاں کول لگے گئے۔۔ کوئی ڈوں گھنٹیاں تئیں پارورام تقریر لکھی اتے اساکوں پڑھݨ سمجھایا تے ڈسایا۔۔ ول آکھیا ہݨ توں پڑھ۔۔ اساں اجݨ شروع کیتا:

جنابِ صدّر۔۔

اوے ۔۔۔ اوے صدّر دا پتر آ، صدر ہوندے پارو رام اُچی آواز وچ آکھیا۔۔

اساں پریشان تھئے تے اوں آکھیا ول پڑھ ول پڑھیا۔۔۔ خیر کافی دیر دی ریاضت بعد ساڈے لہجے (تلفظ) کجھ بہتر تھی گئے۔چھی ڈیہہ اجݨ راہندے ہن اساں چنگی چوکھی ریاضت کر گھدی۔۔ ایں ریاضت وچ بابا سائیں وی مدد کیتی کیوں جو او تقریر مقابلہ جات بارے چنگی سوہݨہ روہݨہ رکھیندے ہن اتے اقبال دے کئی صد اشعار اردو تے فارسی انہاں کوں یاد ہن۔

گورنمنٹ پرائمری سکول واہی غلام علی وچ ایہہ مقابلہ منعقد تھیا۔۔۔ ونجݨ توں ہک ڈیہہ پہلے پارو رام آیا سݨ تے آکھݨ لگا شریف صاحب تساڈا بال ضرور جتسے۔

اگلے ڈیہہ اساں نواز صاحب دے رلے واہی غلام علی ڳیوسے۔۔ ظلم دی انتہا جو پہلا ناں وی ساڈا آڳیا۔ڈوجھا یا ترِیجھا امدا تاں کجھ حوصلہ تھیندا پر پہلا۔۔۔ تقریر زبانی کرݨی ہئی۔۔ اساں پڑھدیں بُھل تاں ڳئے پر انداز سب کوں پسند آیا شرکاء تاڑیاں ماریاں تے اساکوں یاد آڳیا ول مکمل پڑھی۔۔

زندگی دا پہلا مقابلہ ہاپچی سکولاں اچوں ڈوجھی پوزیشن گھدی۔۔۔ امتحانات وچ رُلی عزت کجھ تاں واپس آئی۔۔ خیر نال اگلے مہینے پرچے تھئے تے اساں پہلی پوزیشن گھن تے پنجویں جماعت وچ تھی ڳیوسے۔۔۔

اساڈی پہلی امی توں اساڈے ڈوں وڈے بھرا ہن۔۔ انہاں وچوں نکڑا پر اساں

توں وڈا عمران سئیں شالا جند جیوے ایں واری فیل تھیا تے ساڈے رلے تھی گیا۔۔۔

فیل تھیوݨ دی وجہ پیپرز نہ ڈیوݨ ہئیَ۔۔

پنجویں جماعت وچ ہک واری ول تقریری مقابلے تھئےَ اتے نال ہی بئےَ وی کئی سارے مقابلے۔۔۔ عمران کوئیز وچ حصہ گھدا اتے میڈل جتیا۔۔۔ پر ایں واری اساں کوئی پوزیشن نہ گھدی، ہا انداز ایں واری وی پسند کیتا گیا ہا۔۔ تقریر کر تے اساں جڈاں آوݨ لگے تاں ججز سڈ تے آکھیا شعبان انداز اچھا ہے پر مواد وی اچھا ہووݨا ضروری اے۔۔۔

باقیاں دا ہووے نہ ہووے اساں بھراواں دا مقابلہ ضرور ہوندا ہا۔۔ اتے ادا سائیں اے وی اکھیا ہا جیڑھا پوزیشن گھنسے اونکوں سائیکل وی نواں ملسے۔ایں دوران امی اساکوں کم کرواݨ شروع کر ڈتا۔۔کم اے ہوندا ہا جو سکول توں واپس آندیں ہی کڈاہیں یونیفارم بدلی تے کڈاہیں کائنا اساں گڈا ریڑھی دے ڈرائیور تے اے ویندے پئیوں گھا چاوݨ۔۔۔ اے معمول ہا۔

امتحانات تھئےَ رزلٹ آیا تاں عمران ڈوجھے تے اساں تریجھے نمبر سے ہاسے۔۔ اینویں پنجویں پاس تھی گئی اتے اساں میٹھائی چا سرٹیفکٹ گھنݨ سکول گئےَ۔ سرٹیفکٹ تے دستخط کرݨ دا ماسٹر شریف صاحب آکھیا تے اساں سائن کیتا، شریف صاحب کمال خوش تھئےَ تے آکھیا۔۔۔

"واہ سئیں واہ کیا دستخط اِن شعبان توں پہلا ہال ایں جئیں دستخط کیتے نتاں سارے ہال اپݨا ناں

لکھدن او وی کافی ڈِسݨ دے بعد" یعنی اے اعزازوی اساڈے ناویں رہیا۔۔اج وی تھوڑی جئی تبدیلی دے نال اوہے ہی دستخط ہن ۔ اساں سکول توں باہروں نکلیے تاں بس تے وستی آلے (مِساں دے سکے) تے مِساں (گرلزاسکول کوں گھن کے) بھونگ مسجد دی سیر کیتے ویندے پئے ہن ۔ ڈوں بھیݨاں اتے عمران تاں بابا سئیں توں اجازت گھدی ہانے اساں انہاں کوں ڈیکھ تے چوری چوری لکُدیں انہاں دے پچھوں بس وچ لُک بیٹھوسے ۔ اڈا بھونڈی بس پہنچی تاں بابا سئیں وی سوار تھی گئے ۔ ہݨ تاں اساڈا ساہ رُکدا ہا۔۔ مریگیوں وے شعبان آ۔۔ وڈا شوق ہا نہ تیکوں گھمݨ پھرݨ دا۔۔ نہ وے نہ کجھ نہ آکھسن اج تاں پنجویں پاس دا سرٹیفکٹ وی جیب وچ ہے۔۔ اے سارے خیال میݙاں وچ ہک بئے نال لڑدے پئے ہن جو بابا سئیں نال آن بیٹھے تے آکھیا۔۔ توں تلے کیوں بیٹھیں وے آ اُتے سیٹ تے بہہ ۔۔۔ جان وچ جان اَئی تے اساں سیٹ تے بہندے تِکھے تِکھے جیب اچوں سرٹیفکٹ کڈھ تے ڈیکھاوݨ لگے۔۔ بابا سئیں اے ڈیکھو میں پنج پڑھ گیاں۔۔ ہا وے ہا پتہ اے میکوں پیوَ کوں جیب وچ سٹ گار تھی ویسی۔۔ میں نماݨا تھی جیب وچ چا سٹیا۔۔

"والدین دا مثبت رویہ کامیابی اتے منفی رویہ ناکامی دا باعث بݨدے"

بہرحال بابا سئیں نال گھمݨ پھرݨ دا وڈا مزہ آیا۔ ون پونیاں میٹھائیاں کھاڈیاں۔ بھونگ مسجد دے بعد اساں رحیم یارخان سٹی پارک گیوسے۔۔ پارک آلی ٹرین دا سفر کیتا، ہوائی جھولا جھولیا،

کشتی آلا جھولا جھولیا تے پتہ نی کیا کیا۔۔۔کوئی اینجھی شئے نہ ہئی جئیں دے مزے نہ گھدے ہوون۔ مغرب ویلے اساں اُتھوں واپس گھر ڈو نکھتے تے رات تھی چکی ہئی جئیں ویلے گھر پہنچے۔ ڈینہ تاں سیر سپاٹیاں اتے مزے وچ گزریا پر رات کینویں دی گزری کیا ڈساواں۔۔

او اہدن نہ جیڑھا پال ڈینہ کوں کِھلدا زیادہ اے او رات کوں روندا وی زیادہ ہے۔ بنا اجازت اتے لُک تے ونجݨ تے بابا سئیں دیاں جوتیاں اتے تھپڑاں دی اینجھی برسات تھئی جو اج وی بادل گرجے تاں اساکوں او ڈینہ یاد آویندے۔۔۔

اینویں اساڈی پنجویں تک دی یادگار یاداں دے نال یادگار تعلیم پوری تھئی۔

ترتیجھی پوڑی

اٹھویں تئیں دی تعلیم

اٹھویں تئیں دی تعلیم:

چھویں وچ داخلے توں پہلے نویں سائیکل دی ضد۔۔۔ ادا سائیں تے امی جی هوراں وعدہ کیتا ہا جو پنجویں وچ جیڑھا پوزیشن گھنسے اونکوں نویں سائیکل ملسے ۔۔ ہݨ تاں اساں ڈوہیں پوزیشن گھدی پیئے ہاسے ۔ ڈاڈا ابو آکی سائیکل دی مرمت کیتی اتے عمران تاں اورکھ گھدی پر اساں ضد دے پکے ہاسے۔۔۔ نویں سائیکل بنا سکول نہ ویسوں۔۔۔۔

رمضان بھائی ایگل دی نویں سائیکل گھنا ڈِتی اتے نال ہی اگلے ڈینہ چھویں اچ داخلہ کرا ڈِتا ۔ اتنا وڈا سکول۔۔ اتنے سارے استاد۔۔ ہر کتاب دا کلھا تے نویکلہ استاد۔۔ ڈھیر سارے طالب علم۔۔ کھیڈاں دے گراؤنڈ۔۔۔ منڈھلے ڈینہ تاں کوئی سدھ نی جو کینجھے گزریے۔۔ ماحول کوں سمجھݨ ۔۔ ذہین فطین طالب علم انہاں اگوں اساں تاں کجھ وی کائنا ہاسے۔۔ کلاس دے چار گروپ ہن اساں وت بی گروپ وچ ہاسے۔۔

ماضی دے پیٹ اچوں حال نکلدے تے حال دے سینے اچوں مستقبل جمدے۔۔ ماضی وچ تکڑے ہاسے اچ کیا تھی گئے ۔۔ کیا صرف ویہہ بالاں وچ تکڑے ہاسے۔۔ کیا ہک سو ویہہ بس۔۔۔

ملک رحیم بخش صاحب انگریزی دے استاد ہن ۔ اپݨی دہشت اتے دب دبے پاروں اسکول دے ڈِراکلے استاداں وچ گݨیے ویندے ہن ۔ Logic اتے Reason انسانی حیاتی دیاں اعلیٰ ترین شکلاں ہن ۔ تساڈے اندر Logic هووݨا چاہیندے تساڈے اندر Reason

ہووݨی چاہیندی اے۔ جیئں طالب علم وچ اے ڈوہیں گالھیں ہوون او زندگی وچ کامیاب ضرور تھیندے۔۔ ملک صاحب دے اے الفاظ اڄ وی یاد ہن۔ ہمیش یاد رہے تھوں تاں اساں ہمیش کامیاب تھئے پر۔۔۔۔ انگریزی اچھی نہ تھئی۔۔

ملک صاحب کوں ڈیکھ تے چنگے چنگے ٻال سرِ جھکا کر بہندے ہن تے اساں تاں وت اِنہاں ڈیہاں عام جئے ہاسے۔۔ شوکت صاحب عربی اتے اردو پڑھیندے ہن۔ پر شپکیاں (ڈانڈیاں) تشریف یا وت ہتھاں تے مریندے تاں کڈاہیں وی شکایت نہ ہوندی پر پیراں اتے ڳِٹیاں تے مریندے ہن۔۔ بھانویں جو آرام نال مریندے ہن پر درد بہوں تھیندا ہا۔ اردو یاد کر گھنے بندہ، عربی اتے عربی دا ترجمہ وی پر اے عربی دیاں گرداناں کینویں کرے۔۔۔ ہک معاملے وچ شوکت صاحب اتے اساں ڈوہیں ہکو سنویں ہاسے۔۔ او گرداناں یاد کروا کروا تے تھک ڳئے تے اساں یاد کر کر تے۔۔۔ نہ او کامیاب تے نہ ہی اساں۔۔۔

پرچے آئے تاں ماحول بیا ہا، طریقہ بیا ہا پر ول وی پرچے چنگے تھی ڳئے۔۔۔ اساں اتنا تاں پڑھیا ہا جو پاس تھی ونڄوں اتے تھی وی ڳیوسے۔۔

نیلے رنگ کوں مغرب دی دنیا وچ آزادی دی علامت آکھیا ڳئے پر اساڈے مقامی ادب وچ اینکوں ڈکھ بکھ اتے تکلیف دی علامت آکھیا ویندے۔ امی جی تاں کڈاہیں سکول ڳن اتے نہ ہی سبق پڑھیے او وی مغربی ادب دا۔۔ پر اساکوں ہمیش نیلے رنگ

دے کپڑے سِوا ڈیندیاں ہن۔ چار توں پنج جوڑے ہوندے ہن، انہاں اچ ڈوں تاں خاص کر نیلے ہوندے ہن۔ہک ڈینہہ عبد المجید صاحب سائنس دے استاد ہن نیلی چڑیا آکھ کے سڈیا تے اساں اسکول توں گھر امدیں امی جی نال جھیڑا لاتا۔۔۔ نیلا نیلا نیلا۔۔۔ اساں نہ پیسوں ہݨ ہک وی نیلا جوڑا۔۔ آخر کیا وجہ ہے امی سیݨ تساں اساکوں کیوں ایہو رنگ پویندے وے۔۔۔۔۔

" شعبانڑ پتر نیلا رنگ اَسمان دا ہے۔تے اسمان سب توں
اُتے اتے آزاد ہے۔ایں رنگ دے کپڑے پاتے توں
میکوں آزاد تے سوہنڑا لگدیں"

اساکوں اوں ویلے تاں کجھ سمجھ نہ آیا بس چِڑچڑھدی ہئی۔۔ اے تاں یونیورسٹی دی پڑھائی پوری کرݨ دے بعد جڈاں مغربی لیٹریچرکوں پڑھݨ شروع کیتا تاں پتہ لگا جو نیلا رنگ انہاں دے نزدیک آزادی دی علامت ہے۔اساڈے سرائیکی ادب وچ اینکوں ڈکھ تے بھوگ دی علامت آکھیا ویندے۔۔ امی جی وی سرائیکی دھرتی دی جم پل ہن پر او اِتھاں دی علامت کوں اہمیت ڈیوݨ دی بجائے اُتھاں دی علامت کوں کیوں پسند کریندیاں ہن اے ہک الگ تے کلہا موضوع ہے۔۔

خیر امی دی پسند اتے حکم تے اساں ایں رنگ کوں ہی اپݨی پسند بݨا گھدا۔یونیفارم دے علاوہ زیادہ تر کپڑے نیلے رنگ دے ہی پیندے ہاسے۔ گھر دا وڈا دروازہ ہووے تے بھانویں کمریاں دے دروازیاں دیاں چوکھاٹاں ہوون، اساڈی کھٹ دے پاوے، سیروں،

باہیاں ہوون تے بھانویں ساڈیں کتابیں دی جلددی بائنڈنگ اساں ہمیش نیلا رنگ پسند کیتے۔۔

ایں سرگزشت دے کجھ حصے کِتھائیں نہ کِتھائیں آشوب اتے بے وسی دا نتارا ضرور کریندن۔ اے آشوب اتے بے وسی وسیب دی ہووے تے بھانویں وسیب واسی دی،اساڈے خاندان دی ہووے تے بھانویں اساڈے اندر دے احساس دی۔

اسکول توں ول تے کڈاہیں کڈاہیں گھاتاں چا امدے ہاسے پر نواں شوق کُکڑیں پالݨ دا لگ پیا۔۔ہک ڈیڈھ چوزیاں آلا گھر باہروں ہوکا ڈیندا ودا ہا۔۔ امی جی توں ضد کر تے چھی چوزے گھدے۔۔ ترائے توں چار مہینیاں اچ اوجوان تھی گئے۔ ڈوں کُکڑ بݨیے تے چار ککڑیں۔۔ہک اصیل ککڑ مُل گھدی ۔۔ ہݨ تاں ڈھیر سارے انڈے ہوندے ہن۔۔اصیل ککڑ کوں چھوی انڈیاں نال آرے تے بلہایاتاں اٹھاراں چوزے نکلیے۔۔ ہݨ تاں گھر گھر گھٹ تے پولٹری فارم زیادہ لگدا ہا۔۔ بابا سائیں انہاں دے جاء جاء تے وِٹھ کرݨ تے کئی واری گالھیں وی ڈتیاں پر:

نہ ساڈے شوق داکوئی مُل۔۔ چُل ہݨ بلنتے چُل

چوزے کرڑیل کُکڑ بݨیے تاں کیھجݨ پئے گئے۔۔۔۔ وڈا ڈکھ تھیا ہا۔۔۔۔ پر انہاں دے جوان تھیوݨ توں پہلوں اساں ہک وڈا پنجرا بݨوایا۔ ایں پنجرے وچ کئی سارے کُکڑ تے ککڑیں راہندے ہن۔ پنجرا بھوں وڈا اتے اُچا ہا جو ایں وچ قید دا احساس نہ تھیندا ہا ر پر لوہے

دیاں ییٹھاں کجھ آکھدیاں ہن ۔ آکھن وی کیوں نہ ہا ۔۔ بھانویں جو باجھری، چاول اتے دانے انہاں کوں وافر مقدر وچ مل ویندے ہن پر گھر وچ بہہ کے تاں انسان وی نی کھا سگدا ۔۔ کھاݨا پیݨا بھانویں جو کمرے وچ مل ونجے پر انسان زیادہ دیر اُتھاں نی رہ سگدا وت اے تاں پرندے ہن ۔۔ پکھی واس نئیں خود پکھی ۔۔ انہاں کوں پنجرا وڈا تاں ضرور لگدا ہا پر مکمل آزادی نہ ملدی ہئی ۔۔ اساکوں اوں ویلے وی اینویں لگدا ہا ۔ نہ تاں ون پون دے پودے تے نہ ہی درخت ہن ۔ باجھری دانے بھانویں جو وافر ہن پر نہ تاں کیڑے مکوڑے ہن تے نہ ہی تتلیاں ،تڈے تڈیاں ۔۔۔۔

جڈاں کڈاہیں ککڑیں پنجرے توں نکلن ہا تاں سوہݨی ، مٹھی تے سُریلی آواز وچ کُٹ کُٹ کریندیاں ہن تے کڑانکدیاں ہن ۔ ککڑ پر پھڑ پھڑا تے سینہ تاݨ تے بانگاں ڈیندے ہن ۔ اساکوں اینویں لگدا ہا جینویں انہاں کوں مکمل آزادی ملی ہووے۔

جڈاں اصیل ککِڑ تلوں چھوی انڈے رکھیے تاں انہاں اچوں ویہہ یا اِکوی ڈینھاں بعد ریشم دی ملائم پُراں آلے اٹھاراں چوزے نکلیے۔ کجھ ترٹ پئے تے کجھ نکلیے ای نہ ۔۔۔چوزیاں دی آواز توں ککِڑ خوش تھیندی ہئی ۔چھوٹے چھوٹے چوزیاں دیاں نکیاں نکیاں حرکتاں توں ککِڑ کوں مٹھی کچکالی تاں ضرور تھیندی ہوسے ۔پنجرے اچ اساں جڈاں باجری سٹیندے ہاسے ککِڑ کُٹ کُٹ کرے ہا تاں سارے چوزے بھج تے اوندے کول آویندے ہن ۔ککِڑ انہاں کوں کھاندا ڈیکھ کراہیں آرام اتے سکون محسوس کریندی ہئی ۔۔اونکوں ماء بݨݨ دا احساس تھیندا ہا ۔

ڈیہنہ لنگھدے ڳئے تے اساڈے امتحان آ ڳئے۔۔اساں چنگے نمبرات گھن تے اٹھویں وچ تھی ڳیوسے۔ اوڑوں چوزے وی ککڑ تے ککڑیں بݨ ڳئے۔ہُݨ تاں آپس وچ لڑدے جھگڑدے ہن۔ اساں جیڑھے ویلے باجھری ،دانڑے اتے روٹی دے چھوٹے چھوٹے ٹکڑے کر تے سٹیندے ہاسے تاں او آپس وچ لڑدے ہن۔اساں ہک ہک ٹکڑا کر تے سٹیندے ہاسے او ڈھیر سارے ہن تھوں کوئی ہک بچ تے اونکوں اپݨا شکار بݨا گھندا ہا۔باقی اوندے پچھوں بھجدے ہن۔کوئی ادھا کھس گھندا ہا تے کہیں دی کوشش بیکار ویندی ہئی تے او منہ تکیندا رہ ویندا ہا ایں لڑݨ ویڑھݨ اتے کھس کھسݨ وچ مزہ بہوں امدا ہا۔

ہک ڈیہنہ اساں سکول توں گھر واپس آیوسے تاں اج گھا چاوݨ دی چھُٹی ہئی تے گھر دے ویڑھے وچ نویں مٹی دیاں کئی ٹرالیاں سٹوایاں ڳیاں ہن۔نویں مٹی بھر بھری۔۔۔ اساں اپݨا پولٹری فارم اوں وچ کھول ڈِتا اتے او مست تھی تِکھے تِکھے کُھرپُل کرݨ لڳا۔۔۔ پہلے تاں پنجیاں نال مٹی کوں کولا کرݨ وت اپݨے پراں وچ بھرݨ تے لوٹ پوٹ تھی ونجݨ۔۔۔ ہائے ہائے کیا منظر ہا بلا دا منظر۔۔۔

افسوس اوں ڈیہنہ وڈا بانگا وڈے بلے دا چکن قورمہ بݨ ڳیا اوں ڈیہنہ اساں بہوں رونے ہاسے۔۔ وت ساریاں کوں پنجرے وچ قید کرݨا پیا۔کجھ ویچ ڈِتے اتے کجھ کوں ڈیلی بیسز تے گھر وچ پکایا ڳیا۔۔

"گالھا گالھ کرے تے سیاݨا وچار کرے"

عشق توں مشک تئیں، چس توں کس تئیں، بندے توں رب تئیں، حقیقت توں ݙکھلاوے تئیں زندگی اپݨے رنگ ڈھنگ بدلیندی اے۔ اٹھویں وچ اردو محمد ارشد صاحب پڑھیندے ہن۔ اساں کھڑے تھی ریڈنگ کریندے ہاسے تے استاد صاحب وضاحت تے تشریح کریندے ہن۔ شاعری کوں شعری رنگ ڈھنگ اچ پڑھن تاں اساں پرائمری اچ ہی سکھ گھدا ہا۔۔ نویں جماعت دی اردو دے حصہ غزلیات وچ شعر کوں اساں شاعرانہ انداز وچ پڑھدے ہاسے تے استاد تشریح کریندے ہن۔۔ ہک ڳالھ سݨو ہاں ݙاڈھا پسند کریندے ہن اساڈا شعر پڑھݨ۔ ارشد صاحب اکھیندے ہن:۔

" شعبان تیڈے اندر میکوں ہک شاعر ݙسدے جے کر توں
شاعر بݨیا تاں عوام کوں تیڈا پڑھݨ زیادہ بھاسے "

کمرا جماعت وچ کجھ شر پسند پنجابی ہک ڈسک تے ہݨ دی نکی جئی ڳالھ تے ڳالھیں منڈے اتے بعد وچ لڑائی شروع کر ݙتی اساں چپ۔۔۔ پر اڳلے ݙینھ جُھلݨ کابینہ دا اجلاس تھیا۔۔ طے تھیا چھٹی ویلے اچ بدلے تھیسن۔۔۔ بس وت چھٹی تھئی تے اساں سائیکلاں آلے وائر لاک کڈھ گھدے اتے ݙانگاں چھک گھدیاں تے انہاں کوں اتنا کُٹیا جو او گھر ݙو بھج ڳئے اتے اساں انہاں کوں اوں ویلے تئیں کُٹیا جڈاں توݨیں انہاں گھراں دے دروازے بند نہ کیتے۔

پنج جݨیاں دے ناویں لکھ گھدے ڳئے اتے انہاں کوں سکول اچوں سٹرک آف

کرݨ دا فیصلہ کر گھدا گیا۔۔ وت پوری جھلݨ کابینہ پتالی جݨے رلے ہیڈ ماسٹر کول ڳئے اتے آکھیا سر!"کڈھیسوں تاں ساریاں کوں نتاں ہک وی نہ ویسے۔۔"اوں ویلے تاں ہیڈ ماسٹر صاحب چُپ تھی ڳئے پر اڳلے ݙیہاڑے اساݙے وݙکیاں کوں شکایت لا ݙتی۔۔ بھوں ڈانٹ پئی۔ پرچیاں دے ݙیہاڑے نال آئے ودن ہن تے خیر نال پرچے تھئے۔ پرچے کیوں جو بورڈ دے ہن تھوں رزلٹ آوݨ کوں حالی دیر ہئی۔ امی سئیݨ اساکوں عالمِ دین بݨاوݨ چاہندے ہن۔ اٹھویں دے پرچے ݙے تے اساں مدرسے وی ڳیوسے۔ہک ادھ سپارہ حفظ وی کر گھدا ہا پر نتیجے آئے تاں چنگے نمبراں نال پاس تھی ڳیوسے مدرسے دی یاد بس یاد ہی نہ رہ ڳئی تے اساں خیر نال اٹھ جماعتاں پاس کر گھدوسے۔

چوتھی پوڑی

میٹرک دی تعلیم

میٹرک دی تعلیم:

جیڑھے ویلے بندہ پاک صورت دے نال نال پاک سیرت وی ہووے۔ سوہݨی شکل دے نال نال سوہݨے عمل وی ہوون تاں او ہر کہیں کوں بھاندے تے سکون تے سرور دیاں انڑ کھٹ لذتاں وی پیندے۔ ناویں جماعت اچ پہلے ٹسٹ گھدا ویندا پیا ہا جو کینکوں سائنس اچ داخلہ ڈِتا ونجے تے کینکوں آرٹس اچ۔ اساں اوں ڈِیہنہ سکول ہی نہ گئے پر استاداں بنا ٹسٹ گھدے سائنس اچ داخلہ کر ڈِتا۔ اوں ویلے تاں ساڈی خوشی کہیں عید توں گھٹ کائنا ہئی پر اج لگدے استاداں اساں تے ظلم کیتا ہا۔ ہک بندہ جئیں دی طبیعت منڈھ لا دی سائنس توں پرہوبرا راہݨ دی اے اونکوں سائنس پڑھا تے غلط کیتا گئے۔ ایندے نال ساڈی ڈویژن تے پوزیشن ہلکی تھئی اے۔ بہرحال نصیب تے لِکھیے کوں کون بدل سگدے۔

اتفاق، حسنِ اتفاق یا ول اتفاق بلاتفاق ہا جو رانا نذیر صاحب دی پرموشن تھئی تے او کیمسٹری دے استاد دے طور تے ہائی سکول اچ آئے اُڈوں اساں وی ناویں اچ سائنس دا طالب علم ہاسے۔ او اہدن نہ سائیں اسمان توں ڈٹھا کجھی اچ پھسیا۔ اللہ اللہ کر تے پرائمری پاس کر انہاں توں جان چھُڑوائی ہئی تے اج وت انہاں دے ہتھ لگ ڳیوسے۔ کیمسٹری نال دل نہ لگ سگیا۔ باقی تمام پیریڈز اچ چوڑے خاں تے کیمسٹری اچ ڈھلے خاں اے کوئی ہٹ مخول ہا رانا صاحب صرف شکل توں نفیس غریب شریف بھل جو

مسکین وی لگدے ہن لیکن کِکاں اینویں مریندے ہن جو ۔۔۔ نہ نہ اساں ڈسا نہیں سگدے۔ ساکوں ہݨ وی درد محوس تھیندے اینویں لگدے ہݨیں آن لِک لگے۔ ہک ڈینھ سختی چاتی اُنھاں دے سامݨے اساں اساں کر کے الایا تے انھاں ہک واری پچھیا جو" اساں " یعنی توں تے پیا کون" اساں آکھیا اساں خود شعبان جھلݨ انھاں ذپ ڈِتی تے آکھیا ہݨ ول اساں نہ سݨاں تے ول اساں دی بجائے میکوں ہی بولیا جو اچ توݨیں میکوں ہی بولیندوں۔

چھیویں کنوں اٹھویں توݨیں تاں چس دی پڑھائی تھئی ہئی اے وکھ جو شوکت صاحب تے ملک رحیم بخش صاحب دا ڈر رہ گیا۔ پر نانویں اچ اوہا پراݨی عادت ول پئے گئی۔ کیمسٹری دا لیکچر نہیں پڑھنا۔ باقی تمام پڑھدے ہم تے کیمسٹری اچ حل پنل ماہی دے دیں۔ پنل دے دیں اچ آخر کتنے ڈینھ گیا ونج سگیندے؟ آخر میکوں مسئلہ کیا ہے؟ میں کیوں نہیں انھاں دا سامݨا کر پیا سگدا؟ اے سارے سوال ہک مسئلہ بݨ میڈے میچال کوں تپال کیتی پئے ہن تے میں خود اَلائی اچ رجھ گیُم۔ کیا ایہو کلہا میکوں مسئلہ ہے؟ ہا میکوں ہی مسئلہ ہے باقی تاں خوش ان سارے۔ نہ نہ کلہا میکوں مسئلہ نہیں تھی سگدا۔ مسائل توں کون بچیا ہویا ہے؟ اللہ پاک دی ذات۔۔ پر کائنات دا سب توں وڈا مسئلہ ہی تاں اللہ تعالیٰ دی ذات کوں ہا۔ وے اللہ تعالیٰ کوں کیا مسئلہ تھی سگدے گالھا تاں نہیں تھی گیا توں۔۔ اچھا گالھا تھی گیا ہاں تاں توں ڈس چنگا بھلا تاں کلہا راہندا پیا ہا کیا مسئلہ پیش آئیس جو کائنات چا جوڑی؟ کیا کلھپ پاک اللہ توں برداشت نہ تھیندی ہئی جو کُن چا فرمائیس؟ ہا کُن فرماوݨ دے بعد اونکوں کوئی مسئلہ نہیں تھیا جھٹ پٹ اچ فیکون تھی

گیا۔تاریخِ آدم ڈیکھوں ،خود آدمؑ کوں ڈیکھوں یا اولادِ آدم کوں ہر ہک کوں کوئی نہ کوئی مسئلہ درپیش آندا رہ گِے۔وت میں کون آں؟ میں وی تاں آدمؑ دی اولاد ہاں۔اے الگ جو اونھاں دی بُھل دی سزا بھگیندا وداں۔

مسائل اچ الجھیں پرچے آ گئے ۔ ہک ہُٹے تے پسے دے پرچے کیا تھیون ہا حالی تاں عزت بچی پی ہئی۔نتیجے آلے ڈینھ پتہ لگسے۔ڈاہویں اچ پڑھائی شروع تھی گئی پر میڈا حال نہ سدھریا تے نتیجے آلا ڈینھ آیا تاں خیر نال ترائے سپلیاں آیاں۔بہوں بے عزتی تھئی یقین کرو اچ تئیں محوس تھیندی اے۔کجھ جِتے تاں ولا نانویں اچ ہی بہہ گئے پر میاں پچھلی کلاس اچ نہ پڑھساں میں یکے پیپر ڈیساں اے وی پاس کریساں تے او وی۔میڈی ضد تے میکوں ڈاہویں اچ بہݨ ڈتا گیا پر ہک نویں مصیبت اے آن ترٹی جو میڈا وڈا بھرچام محمد رمضان جھلݨ رانا نذیر صاحب دا یار ہا اوں نذیر صاحب کوں میڈی پارت چا ڈتی۔۔۔اے کوئی پارت نہ ہئی میڈے کاݨ اُکا عذاب ہا۔ پہلے تاں کیمسٹری دی کلاس اچوں فرار تھی ویندا ہم پر ہُݨ تاں کیمسٹری دے نال نال بریک ویلے بائیولوجی تے فزکس وی رانا صاحب پڑھیندے ہن گویا میڈے کاݨ تاں کوئی ادھی چُھٹی کائنا ہوندی ہئی۔ اے ویلا بہوں اوکھا لنگھیا۔

میں وی عجیب ہم ہک تاں پڑھائی اچ ڈھلا تے اُتوں نخرتے عادتاں نواباں آلیاں۔سائیکل کڈاہیں سائیکل سٹینڈ اچ نہ کھڑی کریندا ہم بھل جو استاداں آلیں سائیکلاں نال کھڑی کریندا ہم ۔ پہلے تاں لاک لیندا ہم پر جڈاں لڑائی تھئی ہئی وائر لاک اوں اچ رُل

گیا تاں ولا کوئی لاک نہ لاتا ہم۔ اے ہا جو اداویندا دید ماری رکھدا ہم۔ ہک ڈینھ پیر فتح دریا دا عرس ہا اسکول دا ہک چپڑاسی رمضان منتی میڈی سائیکل چھک گیا۔ میکوں پتہ نہ ہووے میں اسکول اچ رولا پا ڈِتا۔ انور صاحب ڈو گیُم تاں انہاں ہتھوں میکوں اُتے اُتے چا کے اے اہدیں چُپ کروا ڈِتا جو "میکوں آکھیں ہا میں تیڈی سائیکل دی رکھوالی کراں ہا۔" میں ملک صاحب کول گیُم انہاں آکھیا "شعبان پہلے اپݨے رشتے داریں تے یاریں دوستیں کول پچھ گھن" میں گیا ہک ہک توں پچھا پر کہیں ہا نہ کیتی کرن ہی کینویں ہا کوئی چھکے ہا تاں منے ہا۔ حفیظ چاچڑ، رئیس کوڑے دا پُترا ہا شاید اوں آکھیا "جام تیڈی سائیکل منتی چھکی ویندا ہا میں ڈِٹھا ہم اونکوں میں اڑا بھوندی کنوں ولیا امدا ہم، اوں ویلے" ۔ میں اوں توں پچھیُم کوئی چابی ہئی ؟ اوں آکھیا "ہا ہے تاں سہی پر میڈے گھر دی ہے" میں ولا ڈیساں توں ایہا میکوں ڈے، او گھن تے ارشد صاحب ڈو گیُم انہاں کوں آکھیم سر منتی میڈی سائیکل چوری تالا بھن تے چھک گئے ۔ ارشد صاحب آکھیا "بچے او وچ ڈیسی پہلے وی وِچس، باقی چھٹی گھن گِن عرس تے ونجݨ دی تے او کائنی گھن گیا۔" حفیظ چاچڑ تے میں اے ویندے پئیوں ۔پیر فتح دریا چاچا جمیل ملیا اوں کنوں پچھیا منتی داتاں اوں ڈسایا جو "سامݨے ہوٹل تے بیٹھا ہا اتھاں پتہ کرو" اتھاں بُجھوسے تاں انہاں ڈسایا "بھئی ہوٹے واپس ولیا ویندے۔" سائیکل چھکی ودا ہا؟ انہاں آکھیا "جیا سودا نس بݨیا تے واپس گیا" اساں سواری پچھوں بھجار کھیوسے تے اسکول آلی سڑک موڑیے تاں اگوں آن بریک ماریوسے ۔ منتی رُک ونج ڈھیر کھادی اچ تیڈا قصہ ختم میں آکھیا۔ "ونج وے ونج وڈا توں تیں مار خان ایں پتہ ہے میکوں" ۔۔۔ میں تیکوں اہداں میڈی

سائیکل واپس کر ڈِے نتاں اچ مار رکھساں تیکوں، میں اچاں گالھ پوری نی کیتی ہئی جو۔۔ مَنتی ذپ ڈِتی میڈی گِلھ لال تھی گئی ۔ خیر اوں سائیکل نہ ڈِتی تے اسکول امدیں مارکہ سارے تیار ہن ۔ سائیکل میکوں واپس ملی ہیڈ ماسٹر معاملہ رفع دفع کیتا پر میں ضد کیتی میڈا تالا تروڑیس میکوں تالا چاہیندے۔ ہیڈ ماسٹر مَنتی کوں آکھیا "توں اینکوں اڈے تے ونج کے نواں تالا گھنا ڈے۔" مَنتی ٹھیک آکھ تے باہر آیا تاں ٹکر گیا آکھے "تالا لگل ہی کائنا ہا تاں میں گھن کیوں ڈیواں کوئی تالا کائنی ۔" میں مَنتی کوں سمجھایا مَنتی توں غلط کریندا پئیں تالا نہیں گھنا ڈیندا تاں مار وڈی کھمسیں یقین کر میڈا تالا گھنا ڈے۔۔۔ "ونج وے ونج جیڑھا۔۔پٹّنا ای پٹ گھن۔" اے گالھیں رانا نذیر صاحب سڻ گھدیاں تے میکوں آکھیا "پتّا ای وے جے ایں دی گت نہیں بنڑیدا تاں تیڈی خیر نی ۔"بس ول ساری کابینہ کوں کٹھا کیتا تے پلان بنڑایا جو میں مَنتی کنوں تالا منگساں او نہ منع کیتی تاں میں سیٹی مریساں تساں ٹھا تھیسو۔۔ادھی چھٹی ویلے مَنتی چھیویں آلے کمرے اچ بیٹھا ہا میں گیاں اوں کنوں تالا منگیا اوں ۔۔ پٹڻ آلی گالھ ولا کیتی تے میں سیٹی ماری۔ عوام دی آوٹی ڈیکھڻ آلی ہئی۔ سارے کمرے اچ آ گئے تے اندروں چیٹخنی چڑھا ڈِتی۔جوتیاں لہا تے ذپ لڑپ شروع کر ڈِتی میں استاد دی کرسی دیوار اچ مار توڑ تے شروع تھی گیم۔جھٹ اچ جوآن لہو لہو ہا ۔استاد سارے کھڑکیاں توں مِنتاں کریندے پئے ہوون جو مرویسے بس کرو پر کون رکدا ہا۔ اے تاں مَنتی دی قسمت چنگی جو ہک چٹّا دروازے نال لڑیا لُکا کھڑا ہا تے او مَنتی کوں مریندا کائنا پیا ہا تھوں مَنتی کوں چھوڑ تے سارے اونکوں شروع تھی گئے تے لال پیلا کر ڈِتا۔ ملک صاحب دے آکھیے تے مَنتی کوں چھوڑ ڈِتا

دروازہ کھولیا تے باہر آگیوسے ۔ سارے استاد غصہ کیتی کھڑے ہن پر نیاز صاحب لال پیلے تھئے کھڑے ہن ۔جیڑھا کمرے توں باہر نکلے نیاز صاحب زور دی شکی اونکوں ٹھا کڈھاوِن ۔ ہیڈ ماسٹر مقصود صاحب اساں ساریں کوں سڈوا گھدا۔ آپڑے دفتر دے سامڑے والے کمرے وچ ساکوں مجرماں وانگوں بلہا تے استادیں آپس وچ صلاح مشورے شروع کر ڈِتے جو آخر مسئلہ کینویں سلجھایا ونجے ۔

طے تھیا جو اساں جیڑھے نمائندہ اسٹوڈنٹس ہاسے ساکوں اسکول اچوں کڈھیا ونجے پر دھمکی ولا اوہا چالہہ پتالی سبھنائیں کوں کڈھو آکی ۔ راڻا صاحب تے ملک صاحب گالھ سنبھال گھدی ۔راڻا صاحب آکھیا:"غلطی وی تاں منتی دی ہئ ۔ جیڑھے ویلے فیصلہ تھی گیا ہا جو اے نواں تالا گھنا ڈیسے ایں شعبان کوں نہ گھنا ڈیوڻ تے نخرے آلیاں گالھیں کیوں کتیاں؟ آخر جوان خون ہووے تے حق تے ہووے حق نہ ملے تے ایہو سنویں نوبت کوئی انوکھا کارنامہ نہیں ۔"ملک صاحب آکھیا :"بہتر ایہو ہے بال ڈاہویں کلاس اچ پڑھدن ۔امتحان ڈیڈھ ڈوں مہینے بعد اچ ہن انھاں کوں پرھڻ ڈِتا ونجے ۔جیڑھا فعل انھاں کیتا او ٹھیک نہیں تے منتی کوں وی چوری تے غلطی دی سزا مل گئی اے۔" نیاز صاحب نہ منن۔ او ولا ساکوں اسکول اچوں کڈھڻ دا مطالبہ دہرایا تاں مقصود صاحب آکھیا نیاز صاحب ملک صاحب ٹھیک آکھدے پن ۔تساں انھاں کوں معاف کر ڈیوو۔ نیاز صاحب چپ رہیے تاں راڻا صاحب ساکوں آکھیا بابا ونجو تساں آپڑیں کلاسیں اچ ونجو۔ اساں چلے گئے ۔

نیاز صاحب ہک محنتی تے صاحبِ علم استاد ہن ۔ پڑھاوڻ دا فن وی ڈاڈھا آندا

ہانے۔انھاں کجھ ڈیہنہ تاں میں کنوں اتے جیڑھے اساں ڈاہویں اچ جھلݨ پڑھدے ہاسے ہر روز سبق سݨیا تے جینکوں نہ آیا اوں تے اوہا کاوڑکڈھی۔ ایں کاوڑ دا فائدہ اے تھیا اساں سبق یاد کرݨ تے پڑھݨ شروع کر ڈتا۔ راݨا صاحب تے نیاز صاحب نال ڈاہویں دے چھیکڑی ڈیہناں اچ چنگی بݨ ڳئی۔ کیمسٹری ول وی چنگی نہ لگی پر اتنی ضرور پڑھی جو پاس کر گھناں تے نیاز صاحب دی وجہ کنوں وی کئی مضامین اچھے لگݨ لگے۔

اسکول وچ کھیڈاں دے مقابلے تھیندے ہن۔ پہلے تاں ساکوں کڈاھوں نہ کھیڈݨ ڈتا ہا جڈاں اساں پچھلے چار سال ایں اسکول اچ ہاسے پر ایں سال ڈاہویں اچ ہاسے مجبوراً انھاں کوں کھڈاوݨا پیا۔ سوموار دا ڈیہنہ ہا ارشد صاحب ،فرقان صاحب ، ملک صاحب تے کجھ ٻئے استاد کھلاڑی پسند کرݨ کاݨ کھیڈݨ والے ٻالیں کوں کرکٹ گراؤنڈ اچ سڈوایا۔ کئی ٻال حصہ گھنݨ آئے کھڑے ہن پر ٹیم اچ تاں صرف یارھاں کھیڈ سڳدے ہن تے چوڈاں پندراں اڳوں تے گھن ونڄݨے ہن۔

بالرز بال آلے پاسے ونڄ کھڑے تے بیٹس مین کھیڈݨ آلے پاسے۔ ٻالیں کوں چیک کرݨ تے سیلکٹ کرݨ کاݨ ٹیم تیار تھی ڳئی۔ مختلف ٻال بال کروینދے ریہے تے کجھ کھیڈدے ریہے۔ ٻاوی کھلاڑی کُل سیلکٹ کرݨے ہن پندرہ تھی چُکے ہن۔ میں ارشد صاحب کول ڳیوم تے آکھیم سر! یقین کرو میکوں چنگاں کھیڈݨ آندے۔ مہربانی کرو میکوں موقع ڈیوو۔ ارشد صاحب چاچے جمیل کوں جیڑھا بیٹسمین کوں تیار کر کے کھیڈݨ کاݨ بھیجیندا کھڑا ہا اونکوں میڈا آکھیا میں اوندے کول ڳیوم۔ اوں میکوں تیار کیتا تے کہیں کھلاڑی دے

آوٹ تھیونڑ تے کھیڈ دا آکھیا۔ میں ڈاڈھا تیار ہم پر کوئی آوٹ تھیوے ہا تاں۔۔۔۔ اللہ اللہ کر کے ہک آوٹ تھیا تاں میں کھیڈنڑ کانڑ بگیم۔ فاسٹ بالر ہا اوں فاسٹ بال کرائی میں گوڈے تے بہہ کے جینویں ست ربڑی گیند کوں مریندے ہاسے کھیڈیم تاں چاچا جمیل آکھیا: "وے پاگل ایں کیا؟ گیند لگ پو سی۔ کھڑ کے کھیڈ۔ اے ربڑی نہیں لیدر دی گیند اے۔" میں آکھیا ٹھیک اے۔ پچھے رلے چار چھکے اونکوں مارے اور ہک تاں بہوں لمبا۔ خیر نال سیلکٹ تھی گیوم ٹیم اچ۔ ڈوں ٹیماں مکمل سلیکٹ تھیاں تے میں ٹیم "ب" اچ ہم۔ پریکٹس دے بعد چوڑاں پالیں دی ٹیم سیلکٹ تھئی اساں وی خیر نال اوندے وچ شامل ہاسے۔ صادق آباد عسکری پارک دے نال اسٹیڈیم اچ میچ ہا۔ پہلے ڈینھ خیر نال اساں میچ جِت گئے پر میڈی واری نہ آئی کیوں جو میں چھویں نمبر دا کھلاڑی ہم۔ ڈوجھے ڈینھ خیر نال موقع ملیا۔ پہلی بال مس تھئی ڈوجھی تے چھکا تے تریجھی تے بولڈ او میچ ہر گیوسے تے خیر نال ٹیم مقابلے توں ہی باہر۔

ہک ویلہ ہا جڈاں میڈے کول بہوں ویلہ ہوندا ہا۔ ویلے دا خُردہ نت جوش ڈیندا ہا۔ ہم عمراں تے سنگتیاں دے سامنڑے میں چانڑ بجھ تے ٹپے مریندا ہم تاں جو خُردہ کھڑکنڑ دی آواز انہاں کوں ساڑے۔ ادھی چھٹی ویلے کتنے جنڑے ایں خُردے توں قلفیاں کھاندے ہن۔ سدھ نئیں جوکڈاں ایں خُردے کاغذ دا روپ دھاریا تے سکول دی منزل پوری تھیونڑ لگی۔

رول نمبر سلیپ آگئی امتحانی سنٹر جمالدین والی ہائی سکول بنڑیا جیڑھا گھر توں ڈاہ کلو

میٹر دی مسافت تے ہا۔ موٹر بائیک ہکو ابا کنوں ہائی انھاں ڈیوݨ توں صاف انکار کر ڈتا تے آکھیا" کم دے ڈینھ ہن تے میکوں ڈاڈھے کم آندی ہے"۔ سائیکل توں سفر زیادہ ہا۔ عمران بھائی تے میڈے ڈوہائیں دے پیپرز ہن ۔کیا کروں تے کینویں ونجو۔۔۔۔

فیصلہ ایہو تھیا پبلک ٹرانسپورٹ تے ونجو پر ایں توں پہلے کلھے تاں کڈاہیں اینویں نہ گئے ہاسے ۔بہوں مشکل لگدا پیا ہا۔ والد صاحب تے وڈے بھائی کوں آکھیا پر ڈوہیں نہ منیے۔۔۔ اساں وی آکھیا ویندوں یار پچھے جانڑے یا علی۔۔۔

عمران پیپرز نہ ڈتے۔ گھروں چلدا ہا لیکن کجھ پیپرز ڈتے تے کجھ نہ میں آکھیا یار ڈے پیپرز کیوں نوہی ڈیندا تاں اوں ولدا ڈتا۔۔ پیپرز ڈیساں تاں پاس تھی ویساں تے پاس تھی گیا تاں ابا کالج بھیجیسے تے میں اگوں تے نہیں پڑھݨ چاہندا۔ میں والد صاحب کوں ڈساوݨ دا آکھیا تاں اوں منع کر ڈتا بھرا ہیں تاں نہ ڈسا۔ میں نہ منیا تے ہک یا ڈو پیپرز اوں چھوڑیے تے باقی اونکوں ڈیوݨے پئے گئے۔ او وی جوان دا پتر ہا۔ پیپر ڈیوݨ کاݨ تاں ویندا ہا ناں وغیرہ لکھ خالی پیپر جمع کرا آندا ہا متاں لکھاں تے پاس تھی ونجاں۔ خیر نتائج آئے تاں اساں خیر نال پاس تے عمران ۔۔۔

ابا اماں کوں ڈھیر خوشی تھئی سارے بھینڑیں بھراویں کوں خوشی تھئی۔ عمران وی آپݨی آپ اچ خوش ہا جیڑھا او چاہندا ہا اوہو تھئے پر سارے گھر آلے اوں توں ناراض ہن۔

پنجویں پوڑی

انٹرمیڈیٹ دی تعلیم

انٹرمیڈیٹ دی تعلیم:

ٻال پُھل ہوندن،جتھاں ہوون ،جیڑھے حال اچ ہوون، جیہو جہے ہوون اتے جیڑھے رنگ دے ہوون پیارے لگدن۔ ٻال اساڈی اچ دی مڑی وی ہن تے کل دا خزانہ وی ،اساکوں شعبان کوں کالج داخلہ گھن ڈیوݨا چاہیندے۔ اماں ابا دی رات کوں اے ڳالھ مہاڑ چلدی پئی ہئی کنیں اچ کوپئی تاں اساڈی اکھ کھل ڳئی۔کوڑتی تاں صاف صاف سب سݨیا تے دل ای دل اچ خوش ہم۔امی بار بار کالج بھیجݨ داآکھیندی پئی ہئی تے والد صاحب اڳوں مشکلاں ڳݨویندے پئے ہن جو"کالج شہر اچ ہے تے شہر گھر توں اٹھاوی تریہہ کلو میٹر پرے ہے۔چھوٹا ٻال اے کینویں ویسے امسے۔میں کلھا نہیں پٹھ سگدا۔"ہر اوکھ دے بعد سوکھ اے امی آکھیا "مسات جینویں کر شعبان دا داخلہ کروا میں اینکوں پڑھاوݨ چاہندی آں۔"،"اچھا چلو ٹھیک اے ڈیہنہ تھیوے سوچیندوں "ابا آکھیا تے سم تھئے۔

سویر کوں امی میکوں وستی دے کجھ پڑھے لکھے رشتے داراں کول بھیجیا جو ونج پچھ آ کیڑھی پڑھائی ٹھیک راہسے تے کیڑھے کالج اچ داخلہ گھناں۔ میں ڳیاتاں انھاں مشورہ وی نہ ڈِتا تے کھل ہس وی کیتی جو باقی رنگ آئن ہݨ توں وی رنگیسیں۔ وقت نہ ونڄا کوئی کم سکھ گھن۔ پڑھائی اچ کجھ کائنی رکھیا۔ ہنر ہووے تاں بندہ بکھا نہیں مردا۔

چام ارشاد میں کنوں ہک سال اڳوں ہا پر کہیں وجہ کنوں اوں داخلہ نہ گھدا تے میں تے او نال تھی شہر دے سارے کالج گھم پھر آیوسے۔پراسپکٹس وی ہر کالج دا گھن

آیوسے۔ سوارادے ہن کہیں ویلے کیا تے کہیں ویلے کیا۔۔ والدہ زیرک تے سمجھدار خاتون ہئی او چاݨدی ہئی جو سمت درست ہووݨی چاہیدی اے۔ سمت درست کائنی تاں سفری دا سفر ضائع تھی ویندے۔ وڈی سوچ وچار تے گھم پھر دے بعد او تھیا جو "جیںکوں کُئی جا نہ ڈیوے اونکوں خواجہ جا ڈیندے" جیا خواجہ فرید پوسٹ گریجوایٹ کالج رحیم خاں آئی سی ایس اچ داخلہ گھن گھدا۔

روز ڈیہاڑی دا ہݨ اے معمول ہا جو ابا تے چام رمضان (وڈا بھرا) سویر کوں شہر ڈو ونجݨ والی پہلی لاہری جیڑھی اذانیں ویلے ویندی ہئی اوں تے بلہا آندے ہن۔ بھٹو دیئں طالب علم بالاں اُتے مہربانیاں توں لارھی آلے کرایہ نہ گھندے ہن۔ سوجھلا تھیوے ہا سجھ اچݨ نکلݨ دی تیاری کریندا پیا ہووے ہا تے اساں سکھر اڈے رحیم یار خاں پہنچ ویندے ہاسے۔ اڈے توں کالج توڑیں رکشے آلا ڈاہ روپے کرایہ گھندا ہا۔ ہفتہ ڈو مزے نال کالج پہنچ ویندے ہاسے۔ بعد اچ کجھ بئے سنگتی وستی آلے وی نال تھی گئے ہر ہک کول اوں ویلھے ڈاہ ونجݨ ڈاہ آوݨ تے کجھ کھاوݨ پیوݨ جتنے پیسے نہ ہوندے ہن۔ میکوں خیر ابا سئں توں کھلے ٹلے پیسے مل ویندے ہن لیکن میکوں وی سنگت دے نال ٹر کے ونجݨاں پوندا ہا۔ سکھر اڈے توں خواجہ فرید کالج تقریباً چھی کلو میٹر دا پندھ اے۔ شروع شروع اچ تاں اوکھ تھئی ول عادت بݨ گئی۔ ایں دوران امی تے بھیݨیں توں کھاݨاں بݨاوݨ سکھدا ریہم۔

۱۵۔ اگست ۲۰۱۰ء اچ یارہویں اچ داخلہ تھیا ہا مہینے ڈو بعد ٹھڈ پوݨ لگی اور دسمبر اچ دھند، ہݨ لارھی تے ڈیلی اتنا سفر اوکھا تھیا تے میں ہر روز والد صاحب کوں آکھاں ہا کوئی

گھر بڈّواؤ شہر اچ یا کوئی کرائے تے گھن ڈیوو تاں والد صاحب چپ دے چپ۔ کئی واری آکھیا امی دیاں منتاں کیتیاں پچھے ونج ہاسٹل تے والد صاحب راضی تھئےؔ۔ ہاسٹل دی گول شروع تھئیؔ تاں پورے شہر اچ ڈویا ترائے ہاسٹل ہن۔ کالج دے سرکاری ہاسٹل اچ جا نہ ملی جو ہُݨ کافی وقت گزر گئےؔ جا کائنی نویاں کلاساں جڈاں تھیسن ول اپلائی کریجو۔

وڈی گول پھرول دے بعد کالج دے نیڑے (بھانویں جو ہک کلومیٹر دا پندھ ہا) المجید ہاسٹل (ملک عبدالمجید صاحب دا) پراݨا تے شہر دا سب توں پہلا پرائیویٹ ہاسٹل ہا اوں اچ اساں ترائے اسٹوڈنٹس کوں اٹھ ضرب یارہاں دا کمرا ملیا۔

والد صاحب آئے سلنڈر گھنا ڈتوں نے، کجھ برتن تے میٹرس وی۔ باقی ضرورت دا چھوٹا موٹا سب سامان شاپنگ کرا کمرے وچ شفٹ کرا کے چلے گئےؔ۔ڈینھ تاں چیزاں سدھیاں رکھیندیں سنبھلیندیں گزر گیا بکھ لگݨ لگی رات تھیوݨ لگی تاں یاد آیا مارکہ روٹی دا کیا کروں۔ گھر تاں پکی پکائی مل ویندی ہئی ہُݨ کیا کیتا ونجے؟ ارشاد آکھیندے مل تے کم کرݨا پوسے ساریں کوں ۔ میں آکھیم ٹھیک اے آلو چھِل کپ تے توے تے انھاں کوں تل کے اُتوں کنوڑی دم ڈے کے ارشاد اٹا ملیندا بیٹھا ہا میکوں آکھیں پاݨی بھر آ جاء تھوڑی جہی ہئی میڈا پیر جو لگا اے ویندی پئی اے بھاجی۔ ارشاد غصہ کریندا پئے میں تے اشرف شاہ آ کھلدوں آکھلدوں جو کوکھیں اچ درد پئے ویندے۔

کھاݨاپیوݨا جینویں کینویں تھی گیا رات کوں اتنی چھوٹی جا تے سموں کینویں؟ ہک

میٹرس او وی سنگل تے اساں ترائے بندے۔ میں تاں مزے نال سم تھیاں کجھ دیر بعد انھاں میکوں اٹھایا شعبان میٹرس باہر کڈھ اساں سوڑھے تھیندوں سم نسے سگدے۔ ول توں توں میں میں تھئ تے میٹرس دیوار نال کھڑا کر کے سمدوں۔ شاید اے کوئی میڈی عادت ہئی گھر تاں کھلے ٹلے سمدے ہاسے،نیندر اچ لت چا کے اونکوں مریندا ں تے ارشاد دھاڑیں کریندا اٹھدی ہندے آکھدے چا بسترا تے باہر ونج سم میں نال نہ سمݨ ڈیساں۔ میں وی ولدی ڈتی پر آکھیم ولا نہ مریساں سم تھیوسے تے بس ترائے چار واری مزید ہیں گالھ دی لڑائی تھئ زیادہ نہ۔ ڈوں ڈیہہ وڈے اوکھے کٹیے ترتیجھے ڈیہہ گھر ونج کھڑاں روندا پیا امی ابا سب پچھدن خیر ہئ کیا مسئلہ ای کجھ ڈسداتاں سہی۔۔۔ میں بس رووݨ دی مسلسل مشق کریندا پیاں۔ بھلا ماء پیئو، بھیݨ تے بھراواں کنوں وی یک دم کوئی کلھا رہ سگدے؟

مہینے ڈو بعد ہک وڈا کمرا خالی تھیا تاں اوں اچ شفٹ تھی گیوسے پچھے آرام نال زندگی گزری۔ پر ہک بیا مسئلہ کھڑا تھی گیا۔آئی سی ایس اچ فزکس، کمپیوٹر تے ریاضی رکھی پر فزکس او وی انگلش میڈیم اردو پتہ نہیں کینویں پڑھ آئے ہاسے تے اتنی مشکل پیش آئی جو تبدیل کرݨی پئ۔ فزکس دی جا تے معاشیات پڑھی۔

خربوزے کوں خربوزہ ڈیکھ کے رنگ پکڑیندے وڈے آکھ گن۔ ہاسٹل اچ کجھ تنظیم آلے اسٹوڈنٹس راہندے ہن۔ انھاں کول بیئے وی آندے ہن۔ چاہندیں نہ چاہندیں کوئی خبر نہیں کینویں میں وی کالج دی تنظیم اچ رل گیوم۔ کئی واری احساس تھیا جو اے ٹھیک کائنی پڑھائی دا حرج تھیندا پیئے پر کالج دی تنظیم اچ جیڑھا ہک دفعہ شامل تھی ونجے پچھے

اونداں بچݨ تے نکلݨ اوکھا تھی ویندے۔ کئی واری شرکت توں انکار کیتا مگر پکڑ کے گھن گئے۔

شہر اچ کوئی دنگا فساد کرݨا ہووے۔ بسیں آلیں کنوں بھتہ وصول کرݨا ہووے تے بھانویں تعلیمی اداریں اچ چُھٹی ڈیکھدیں ڈیکھدیں تھی ویندی ہئی۔ کئی واری لڑائی تھی۔ ماراں وی کھادیاں کئیاں کوں ماریا کٹیا وی سہی ول وی بے شُمی وی تھیندی ہئی چھوڑݨ دا دل وی کریندا ہا پر اے کوئی ایڈا آسان کم نہ ہا۔ ہک اینویں وقت ضائع تھیندا پیا ہا اُتوں ابوبکر، محسن چغتائی تے راݨا سپورٹس اسٹیڈیم گھن گئے۔ بیڈ منٹن تے جِم شروع کر ڈِتی۔ سویر کوں کالج اچ آوارہ گردی تے شام کوں کلب اچ۔ وقت دی چال دی سُدھ ہی نہ رہی سال گزر گیا امتحان آئے تاں لکھ نہ پڑھیا ہا پیپرز اچ امدادِ غیبی دا بھوں انتظار کیتا پر قدرت کوں منظور نہ ہا جو میں پاس تھیواں تے تھیا وی اینویں ریاضی پاس نہ تھئی۔

بارہویں اچ خود نال کئی وعدے کیتے ہاسٹل بدلیا پر تنظیم آلے ہر جا پہنچ ویندے ہن۔ سو ترلے کیتے پر جان نہ چھٹی۔ اُتوں کرکٹ دی لت وی پئے گئی۔ چنگا وقت سویر کوں کالج اچ تنظیم اچ ضائع تھیندا ہا تے اکیڈمی اچ بس پھیرا لا تے سدھے کالج اچ بیئے شوقین وی جمع تے کرکٹ کھیڈ کھیڈ اندھارا تھیوے ہا تاں ہاسٹل ولوں ہا پچھے تھکے ترٹے توں لکھ نہ پڑھیا ویندا ہا۔

چام ارشاد تے میں ہک بیئے دے خلاف کرکٹ میچ کھیڈدے ہاسے اکثر میڈی

ٹیم ہی جتدی ہئی تے جڈاں کہیں بئی ٹیم نال کھیڈوں ہاتاں ڈوہیں اوپنر آندے ہاسے تے کئی میچ اوپنگ تے اَپ کیتے ہاسے۔ چنگی بھلی گیم ہئی۔ ہئی تاں ہووے پئی بھلا گیماں رݨ کیتے تاں نہ آئے ہاسے شہر۔ ارشاد ہاسٹل ول کے اکثر رات کوں پڑھدا ہا پر میں سم پوندا ہم۔

ڈیہہ کوں کونجاں قطاراں بدھ کے ویندیاں پیا ہن اندازہ تھی گیا ہا جو موسم کروٹ بدلݨ آلا ہے۔ مہینے ڈیڈھ اچ اسوں ٹک گیا تے رات دا چنگی ٹھڈپووݨ لگی۔ گھر کہیں کم کیتے ونجٹا پیا ہفتے کھن کیتے۔

والد صاحب دے کمرے اچ کتاباں دے ڈھگ لگے پئے ہن۔ پیلے ورقے آلیاں کتاباں جنھاں اچ ہتھ نال بݨیاں کئی تصویراں وی چھپیل ہن۔ میں ہک ڈیہہ پچُھیا ابا تساں کیڑھی کلاس اچ پڑھدو تاں انھاں آکھیا میں وڈی اُچی پڑھائی پڑھداں اے تاں بعد اچ پتہ ونج لگا جو او کہانیاں تے داستاناں ہن۔

ابا داستاناں وڈے شوق نال پڑھدے ہن۔ کئی کئی گھنٹے عینک تلوں نک ڈتی کتاب کوں پڑھݨ اچ مصروف۔۔کڈاہیں ڈوپہر تھی ویندی ہئی تے کڈاہیں شام۔ ہک ڈیہاڑے تاں نماشیں پڑھݨ شروع کیتا تے وڈے ویلے میں نماز سانگھے اٹھیاں تاں اجݨ وی پڑھدے بیٹھے ہن۔ تجس تھیا جو آخر اینجھا کیا ہے انھاں کتاباں اچ؟ جو اتنی دیر پڑھݨ نال وی نہیں تھکدے نہ کوئی کھاوݨ دا ہوش اے تے نہ ہی پیوݨ دا۔ امی توں پچھیم جو ابا کیا پڑھدے رہ ویندن؟ تاں انھاں جیڑھا جواب ڈتا دماغ دے پرُزے ہِل گئے جو میں جے کر

ہک ڈینھ اسکول ویندی نہ تاں تیڈے پیئو کوں ساریں چلاکیں اتے ڈینھ رات دی ایں بے سُری پڑھائی سودھا گھروں باہر کڈھ کھڑاواں ہا۔

ہک ڈینھ ابا گھر کائنا ہا تے میں چوری ہک کتاب چا کے او پڑھݨ لگ پئیوم۔ اے تاں کہانیاں ہن۔ میں انھاں کوں پڑھݨ اچ اتنا رجھ ڳیوم جو ابا سئیں کن اچ ذپ ڈِتی تے ہوش آیا شکر ادا کیتم جو میں گھر ای ہاں۔ ڳلھ تے ہتھ رکھ کے اوں منظر کوں بھلاوݨ دی سموری کوشش کریندا پر او ول ول یاد آندا پیا ہوندے۔

ڈینھ تاں جینویں کینویں لنگھ ڳیا پر رات تھیندیں مینکوں اوہو منظر یاد آوݨ لگ پیا۔ رات کافی تھی چکی ہئی۔ میں توئلٹ ونڄݨ دے کاݨ اُٹھیم تاں ڈٹھم جو سبھے سم پئے ہن۔ چندر چاندݨی کھنڈیرݨ اچ کوئی کسر نہ رکھیندا پیا ہا۔ گھر دے صحن اچ لڳا نِم دا وݨ سرِنوا کے چُپ دے شور تے بھوَا چ پورا پورا ودھارا کریندا پیا ہا۔ وڈی اوکھ نال واش روم توڑیں پہنچیاں تے ہک منٹ توں پہلوں واپس آیُم۔

گرمیاں ٹُک ڳیاں ہن تے وا اچ تھڈ دیاں ہیلاں شروع تھی چُکیاں ہن۔ اساں باہروں ویڑھے وچ سمدے ہاسے۔ میں جلدی نال سوڑ پاتی تے اینویں گرڑی وٹ پیُم جو اینویں لگدا ہا میں ایں سوڑ اچ ہاں ای کائنا۔ ڈردیں ڈردیں اکھ لڳی تاں سہی پر اکھ کُھلی وی سہی۔ کیا ڈیہداں ہر پاسوں ریت ہی ریت اے، ٹبے ہی ٹبے ہن۔ میں کلہا ملہا تے کلھپ دے شور دا ڈاڈھا زور اے جو کن دے پردے پھٹدن۔ ڈر تے تریہہ توں حال بے

حال ہم جو وا دا ہک ٹھڈا جھولا آیا جئیں میکوں سکون تے سرور ڈتا تے نال ہی کنیزاں آیاں تے تخت وچھایا۔ صحرائی پری نزاکت تے نشیلپ دئیں اداویں نال اکھیں اگوں آئی۔

ڈر بھؤ تے تریہہ توں میڈے ہوٹھ سُک چکیے ہن۔ بنا کلام کیتے پری آپݨے تاج وچ لگی شیشی کڈھی تے اوں اچوں سفوف میڈے اُتے سٹیا جئیں توں میں لال گھوماٹیاں کھمدا صحرا دے تلوں وادی ہاکڑہ اچ چلا گیم۔ کیا ڈیہداں ہک عظیم الشان محل اے۔ چھڑا صحرائی پری تے باقی سب کنیزاں۔ کجھ کنیزاں صحرائی لباس چا آیاں تے میکوں پواوݨ لگیاں۔ میں کنوں ریہا نہ گیا میں پُچھیا تساں کون ہیوے؟ تے میڈے نال اے کیا کریندیاں پیئیو؟ پری ہوٹھاں تے انگلی رکھی تے ششش دی آواز کڈھ میکوں چُپ رہݨ دا اشارہ کیتا۔ میکوں اوہو لباس پوا کے صحرائی شہزادہ بݨا ڈتا گیا تے پری دے عین مقابل بلہا ڈتا گیا۔ پری تخلیہ آکھیا تے کنیزاں فوراً توں پہلے چلیاں گیاں تے اساں ڈوہیں تن تنہا۔ پری آکھیا "شہزادہ بول۔۔"

میں آکھیا: "توں کون ہیں تے ایہہ سب کیا تھیندا پئے؟"

پری آکھیا: "توں شعبان بن عبدالرزاق بن اللہ ڈتہ بن۔۔۔۔۔ جام بھودی جُھلݨ دی نسل اچوں ہیں جیڑھا ہک سوتریجھے ڈاڈے مزاحم دے پوترے قیس بن الملوح دا بھرا ہا تے میں انہیاں ہی پشتاں پہلے لیلیٰ بنت مہدی ابن سعد دی مسات دی نسل اچوں ہاں۔ بہوں پہلے اتھاں دریا ہاکڑہ واہندا ہئی۔ تڈاں وی اساڈی ہک نانی اتھاں دی ملکہ ہوندی ہئی۔

جئیں تے لوکیں بھوں تہمتاں لاتیاں۔ بھوں ہلکا پوٹا سڑپیا تاں انھاں ہاکڑہ دی وادی ہی اُلٹ ڈتی۔ اوں ویلے توں اُتوں ریت دا دریا واہندے تلوں ایہا وادی ہے۔ ہݨ میں اتھاں دی ملکہ ہاں تے توں میڈا شہزادہ۔"

پر پری میکوں تاں اے سب عجیب لگدا پئے۔ "عجیب لگݨا تیڈا خاندانی مرض اے۔ پری بدیع الجمال، پری سسی، پری سوہݨی، پری ہیر، پری صاحباں تے پری مئی بھراواں اساڈے ہی خاندان توں ہن۔ ایں وادی دا ڈوجھا کونا پہاڑیں نال ملدا ہے۔ جے کر اتھاں عجیب لگدا پئے تاں اساں اُتھاں ونج کے رہ سگدوں پر یاد رہے علاقہ بدلݨ نال اساڈی بولی وی بدل ویسے۔" میں اچاں شہزادے سیفل کوں یاد کیتا تاں خود کوں ناران کاغان دیئں ودیں اچ پاتا۔ اساڈے لباس بدل گئے ہن باقی سب کجھ اونویں ہا۔

صحرائی پری ہݨ میرے واسطے کے حکم اے؟" شہزادے میں ہݨ صحرائی پری نہ،ہک کاغانی پری آں،مہ جبیں آں،انھاں ملخاں بچ رہنیں آں جتھے اچے ٹھاکیاں (پہاڑاں) دیاں نیلیاں وادیاں بچ شیشے نالوں جھیلاں ہوندیئن۔ میں سݨیاں وے کے توں شاعرایں تے تدھ، بھوں ساریاں کل سریاں تے نظماں لکھی دیئن۔ ایہہ سُݨ کے مانہہ ذرا جئی وی خوشی نی ہوئی۔" پری سنڑ مونہہ پَراں پھیر کے خفگی دا اظہار کرڑیوں آکھیا۔ پری مہ جبیں اوہ تے میں ایویں ہی ٹائم پاس کرڑیں واسطے، حیلہ کیتئے اوہ کوئی شاعری تے نی۔ پری میرے در مونہہ پھیر کے آکھیا: "اچھا اگر اوہ شاعری نی تے فرشاعری کے وے؟ میں سامنڑے آں کرو فرشاعری۔" پری مہ جبیں ایجی شاعری واسطے قربت ضروری اے۔ اس ہک ناز

نال آکھیا: "میں تے کول ہی ہیں واں،ایہہ تیرے سامنڑے۔"ہاں تو نیڑے تے ہیں ویں۔۔۔پر میں احساس دی قربت دی گل پیاکرنا،جیہڑی عاشق تے معشوق دے بچ تعلق دا ہک تار ہوندی اے۔۔۔"پر شہزادے!!" میں اس دی گل کٹ کے آکھیا:پری مہ جبیں! توں مانہہ کاغانی مشروب تے پلا۔پری سنڑ آپڑاں سوہنڑاں ہتھ چا کے کنیز آں اواز دتی:"کنیزو!!!! مزمانے واسطے کاغانی مشروب آنڑو۔"جس ویلے کاغانی مشروب آیا تے پری اوہ مشروب آپنڑے ہتھے بچ کھدا،اوہ سونے دے گلاسے بچ ایہا جس تے چمکدے نگ ہیرے تے مرجان دے ایہے۔پری مہ جبیں مانہہ آپڑیاں ہتھاں نال اوہ مشروب پلایا۔ جیہڑا شہد توں مٹھا ایہا۔مانہہ لگیا میں جنت بچ آں۔میں تے اوہ ہک ساں ہوگئے ایہاں۔ ایہہ اس مشروب دی تاثیر ایہی کے میں اساں چھوکے محسوس کرہلنا ایہاں۔پری فر نظم دی فرمائش کیتی تے میں اساں آپڑیاں بانہواں بچ بھرکھدا اُساں چا کے اس دی خواب گاہ بچ کھڑیا۔مانہہ لگدا ایہا کے کل کائنات میرے قبضے بچ آگئی اے۔میں اساں لٹایا تے اس دے نورے نال چمکدے متھے تے پیار دتا۔ تے آکھیا:

ردیف، قافیہ، بندش، خیال ،کتاب، باب، غزل،شعر، بیت، لفظ ، حرف، کلام، عروض، تغزل،ذوق، جمال، سلیس، شستہ، مرصع، نرم، رواں، قصیدہ ، شعر، مسدس،رباعی، نظم، قطعہ، مجاز، قید ، معمہ، تشبیہ، استقبال، قرینہ ،سرقہ،اشارہ، کنایہ، رمز،سوال،بیان، معنی،فصاحت، بلاغت،قیاس، تناسب، شبیہ، سجع، نظیر،ترنم، عرض، مکرر، ولا پڑھیں، ارشاد،حضور، قبلہ جناب، آپ، گلاب، عنبر، ریحان، موتیا، لوبان،گھٹا، بہار، دھنک،چندر ، پھول ،کلی،ادا ،

غرور،جوانی، سرور، عشوہ، غمزہ،مٹھاس، شھد، رطب، چینی، قند، مصری، ڈلی،چراغ، جگنو، شرر، آفتاب، ابر، نجوم، موجاں، مورنی، غزال، غم دوا، شراب، خمار تھکن، ہنسی، ہونٹ، اکھ، زلف، گجرے، لباس، افق،چنبلی، رانی، کنول، یاسمین، چمپا کلی، شر، شوخی، شریر، شرارہ، شوشہ، شباب،وزیر، میر، مشیر، سپاہی، ہٹّ، اچ، ڈیہاڑ، ماہ، ورھی،ڈاہاکہ، صدی،چمن، پہاڑ، دامن، خشکی، تری، سیاہ۔ گھٹا، جال ،جادو، جنگ ،جلال، فسوں، شباب، شکارن، شراب، جبیں، چراغ، مقدر، کشادہ، دھوپ، سحر،غرور،قہر،تعجب، کمال ،نور،ظریف، آبرو، غضب، غصہ، گھمنڈ، قوس، قزا، عشق، طنز،پلک، فسانہ،شرارت، حجاب، تیر، دعا،تمنا، نیند، اشارہ،نظر، محبت، نقاب، جھیل، اجل،تقدس، عشق، سرور،صراط،عدل ، بہار،جمیل، معطر،لطیف، خوشبو،شفق، سیب، سرخی، غازہ، کنول، طلسم، چاہ، بھنور، ناز،شرم،نرم،تبسم، ترازو،خمیدہ، خنداں، خجستہ، خمار،صراحی،گیت،سوز،آہ،اثر،ترنگ،پیچ،ترنم،ترانہ،سُر،ریشمی،نازک،حسیں،مرمریں،صندل، سفید،دودھ،کمر، خیال، مٹک، لچک، کمان،انگڑائی، حشر، گلابی، گداز، رقص، تڑپ، مچھلی، التماس، دعا، خیرات، ہات،حسن،کشش، چندا،مد و جزر،بوند، ابر،بجلی، عدالت، معصومیت، طواف،صاف،بدن،نگاہ، حاشیہ ،تفسیر،لب،تشنہ، سینہ چوڑا، نعمت،حور، بہشت،عکس، جان، جہان ،میں ایہہ سارا کجھ تے تیری جدائی بچ ٹکے ٹکے دیاں کڑیاں واسطے لکھیا ایہا۔اج تیرے حسن توں واقف ہویاں جیہڑا حسن بیان توں باہرا ے۔جس واسطے کوئی لفظ ہلے بنڑیاں ہی نی۔جس واسطے تیرے اس شاعرآں ہلے نویں زبان ٹھونڈڑیں پیسی۔ایھجیاں تشبیھاں تے استعارے،قدرت دے سوہنڑیاں نظاریاں بچوں لوڑنے پے سن،جیہڑے اس توں پہلے

کسی اکھی نہ دیکھے ہوسن۔ میں اسمانے در ڈیکھیا تے پری وی کول آکے کھل رہیی۔ نکی نکی چھنگ پئی چلدی اے۔ اسمانے تے تارے چمکدن، ہواؤ نال پری دے بال اُڈ کے میرے مونھیں تے لگدن، فر اکھیاں اگے آجلدن۔ مانہہ پری دی اواز آندی اے: "شہزادیا! آتدھاں قدرت دے نظارے دساں۔" مانہہ انجو لگدئے جنجو میں اُتاں ہی اُتاں اُڈنا۔ اسی دوئے پکھیرو بݨ کے نال نال اُڈنے آں، میریاں کناں بچ پری دے کوسے کوسے ساہواں دی آواز سارے منظر آں نشیلا کر چھوڑدی اے۔ اسی جھیلاں دیکھنے آں، جنگلاں دی صاف شفاف، خوشبوئیاں نال بھری دی، تازہ ہوا بچ ترنے آں، ناران کاغان دے اوہ اوہ گراں دیکھنے آں، جیہڑے عام سیاحواں نی دیکھݨ دے ہوندے، اچانک ہک بہوں اچے ٹھاکے کول پہنچ کے پری کجھ دیکھ کے ڈر جلدی اے، ہک دم زمی تے لہہ کے ہک بہوں بڑی تراڑاں پچھے چھپ جلدی اے۔ پہلے تے مانہہ سمجھ نی آندی کہ ہویا کے وے۔ میں پری آں پچھناں تے اوہ مونھیں تے انگل رکھ کے، چپ رہنڑیں دا اشارہ کردی اے۔ میں اس دیاں اکھیاں بچ خوف دیکھ کے، بہوں پریشان ہوجلناں۔ اتنے بچ پری چینکدی اے۔ میں ڈیکھناں کہ سامنڑے ہک بہوں بڈا دیو کھلتے دئے۔ پری رو رو کے منتاں کرڑیوں مانہہ آخدی اے: "شعبان! میری جان اس ظالمے کولوں بچا۔" میں پری دی مدد کرڑاں چاہناں، پر میں اتنے بڈے دیو آں دیکھ کے دلوں ڈر جلناں۔ پری دی اواز آندی اے: "دیکھ شعبان! ایہہ دیو ڈیکھڑیں بچ بہوں بڈئے پر اس دی بڈیائیں، انسان دی ہمت اگے کجھ وی نی۔ شعبان ڈر نہ، ہمت کر۔ مانہہ ایہہ کہن کھڑسی آ۔۔۔ میں ہمیشہ واسطے اس

کول جلدی رہساں۔۔۔ خدا دا واسطہ ای۔۔۔آپڑیاں بڈ بڈیریاں دا واسطہ ای۔۔۔کجھ کر۔۔۔"میں ہمت کر کے اس بہوں بڈے دیودے سامنڑیں آجلناں۔اس دے سامنڑیں میں انجو لگناں جنجو کوئی پہیلا،ہاتھیے دے سامنڑیں کھلتے دا ہووے۔دیو اس نکی جئ مخلوق آں دیخ کے ہسدئے،اس دے ہسے نال ٹہاکے انجو کمبدن جنجو پھکم ہونداہووے۔میریاں اکھیاں دے سامنڑیں،اوہ دیو ہوندئے جس دا سر،پچھلے ٹہاکے توں وی اچت ہوندئے تے میریاں کناں بچ پری دی اواز متواتر آندی اے"ایہہ دیکھڑیں بچ بہوں بڈئے پر تیری ہمتاں دے سامنڑیں ریتو دی کہند اے۔ شعبان ہمت کر۔۔۔ شعبان ہمت کر۔۔۔ شعبان ہمت کر۔"لڑائی شروع ہوندی اے۔دیو دی ہک لت لگدی اے تے میں دوئے پاسے والیاں ٹہاکیاں تے جل کے لگناں۔ میں حیران ہوجلناں لہو لہان ہو جلڑیں تے وی مانہہ ذرا جیئا وی دردنی ہوندا،میں فرا گے بدھ کے دیو تے حملہ کرناں۔اسی دوئے آپڑیں آپڑیں دالانے آں۔ہر حملے بچ مانہہ پھٹ پیندن ، لہو بگدئے،پری دی اواز اُچی ہوندی جلدی اے"ایہہ بہوں بڈئے ،بہوں زورآوار اے،پر تیری ہمت اگے کجھ نی" میرا ڈر نکل جلدئے ۔میں ہک ایہجا وار کرناں کہ طاقت دے نشے بچ تہت ہوئے دا دیو،آپے آں نی سنبھال ہکدا تے اُچے ٹہاکے توں ٹہہ کے آپڑے ہی زورے نال ایہجا زخمی ہوندئے کہ مر جلدئے۔۔۔

پری آپڑیاں مُلیم پراں بچ مانہہ چا کھڑدی،میریاں زخماں تے ایہجی ملہم لاندی اے کہ میں سئیتی کھڑی بچ چنگا پہلا ہو جلناں۔۔۔ میریاں اکھیاں بچ بیاہے دا منظر پھر جُلدئے۔

میرا نیٹا رَنے دے ئے ہتھے پچ گانے بدھے دِن ٹھولکی دی اواز آندی اے۔ راتی دا منظر اے کڑیاں ''کھمبر'' ماردیئن اُرے پَرے کھلتی دیاں کڑیاں گاندیئن ۔

''میں پانڈی پہرنی آں سجرا

پیچ گیا باہواں دا گجرا۔۔۔۔شابا ذرا ہولے ہولے

آنا ذرا دھیرے دھیرے نین ملا کے

سانوں تیرے ملنڑ دی چا اے۔۔۔۔شابا ذرا ہولے ہولے

نچ نچ کے کریاں تھک جُلدیئن فر ایہہ ماہیا گاندیئن

کو نکے تے سٹ کریئے

اسیں ہنڑ تھک گئے آں تسی آنخو تے بس کریئے

میں کندھاں نال ڈڑھی دی چٹائی تے کھلتے داں جس آں ''سیج'' آخدِن، میرے نال بیاہے دے سنگی کھلتے دِن، اوہ ہکی دوئے آں حلوہ کھلاندِن، نیانڑیں ساریاں کولوں پیسے کھندی اے۔ فر میرے ہتھے تے مہندی لاندی اے، سجے پاسے کھلتے دا سنگی میرا ہتھ پکڑ کے کندھاں تے لاندئے، اسی طرحاں چھ ہتھ ہور لوا کے رسم پوری کیتی جلدی اے۔ گانئیں دی اواز آندی اے

مہندی شہندی لاندیا وے تدھاں اللہ دیاں دعائیاں

توں جی پہنڑاں دیا پاہیا۔توں جی بھوٹی دیا سائیاں

فر منظر بدلدئے ۔ پرَی میریاں اکھیاں بچ اکھیاں پا کے آکھدی اے : "تدھ آکھیا ایہا کہ اسی ہک آں ،تدھ میری جان آپڑیں جانی آں مشکل بچ پا کے بچائی ایہی۔ میں آکھنی آں کہ اسی دوئے ہُنڑ کدے وی الگ نہ ہوواں۔اسی مل کے ہس سوہنٹیں جائی رہساں۔تدھاں میں انھاں جھیلاں تے ٹھاکیاں تے بوٹیاں بچ کھڑساں۔اَسی پھُلاں،دے رنگ پاساں،اسی خوشبوئی دی چادراں تلے بہہ کہ ساری عمر گزار چھوڑساں۔تدھ دیکھیئے ناکہ اتھے چن تارے کتنے نیڑے نظر آندن۔اسی پوہے دی ٹھندی تھپ بنڑ کے رہساں۔۔۔ برفاں دی لواساں دیاں خوشیاں بچ چمکسی۔میرے سوہنٹیاں شہزادیا،اَسی دوہے ہُنڑ اِتھے ہی مل کے،ہک ہو کے رہساں۔"

میریاں اکھیاں بجھ گئیاں۔میں آکھیا پری !توں میری جان ایں ماہنہ تیرے توں اگے کوئی نی۔ماہنہ لکھ جاناں وی مل جلن ،اوہ وی میں تیرے تے قربان کر چھوڑساں۔پر میں اتھے نہ رہ ہکدا۔

"شہزادے کیوں؟توں کیوں اتھے نی رہ ہکنیں؟پری دیاں اکھیاں بچ ہک ڈونگا دکھ جاگ گیا۔

میں آکھیا ،پری توں میرے نال میرے کہر جُل کے رہ۔میرے امی ابے کول۔میرے علاقے بچ۔۔۔

پری گل کٹ کے آکھیا کہ "میرے شہزادے میں ایہہ تخت ایہہ حکومت ایہہ غلام ،ایہہ

نعمتاں ایہہ نظارے ایہہ ٹھنڈیاں ہوواوں،ایہہ جھیلاں ،کٹھے،آبشاراں تے گلیشیئر چھوڑ کے اُتھے نہ رہ ہکدی۔ جتھے توں رخڑاں چاہنیں۔۔۔۔"کیوں میرا پیار میری وفا تدھاں مجبور نی کر ہکدی۔؟

" میرے شہزادے ! میں پری آں تسی انسان او۔تسی تے ہِس رومانوی فضا بچ رہ ہکدے او۔میں حقیقت دی دنیا بچ کنجورہ ہکنی آں۔مانہہ شاید اُتھے کوئی وی پسند نہ کرے۔۔۔۔" پری ماہ جبیں میرے نال جُل تدھاں اُتھے سب کجھ ملسی۔

" شہزادے ایہہ مشکل ہو جُلسی۔میری جان میں اُتھے سکھلی نہ ہوساں۔ ۔۔۔"پری ماہ جبیں توں میرے نال تے جُل میں امی جمی تیرے نال کر چھوڑساں،ہر ہر نعمت تیرے پیرا بچ تہہ چھوڑساں۔

پری آخیا:"اُتھے کیہجے پکھیرو ہوسن ؟کیہجے پھُل بوٹے ہوسن؟منظر کیہجے ہوسن؟شہزادے اُتھے دے پکھیرواں دی زبان میں سمجھ ہکساں؟اُتھے دے پھلاں دی خوشبو تے بوٹیاں دی چھاں،مانہہ قبول کر کہنسی؟تیرے ملخ دے منظرآں بچ میرے رنگ سجُن وی کے۔۔۔؟؟؟"

پری مہ جبیں ! پری سی دے باغ توں حسین تر تے ونکو ونکی دے پھُل، بوٹے تے میویاں توں بھریا سوہنا تے دل چھکواں باغ بنْوا ڈیساں جئیں وچ:۔

امرود، سریں، کچنال، سہانجݨ، چلغم ،نیجا، دیال، انار،پپولر، مہندی،تلک، بانس، چھوہارا،ولی،کونا

ٹاھلی، کیکر، بیر، کجھیاں ،آم، لیموں ، کنوں جنڈ کریٹا، بھانی،پپل، جامن،،بوہڑ،گری، کیلا، سیب، پپیتا، سنمبل،آڑو،نلی،گوشا، شہتوت،کھبارا،برما، مٹھی، سفیدہ، الاچی میوہ،انجیر،بادام، بکیئڑ، بخارا، انگور، گلاب، ربائیل، چنبیلی،کرنا، موتیا ایہہ سارے اوں باغ وچ لوا ڈیساں ۔

پری اکھیاں نہوٹ کھدیاں:" مانہہ ایہہ جو توں بولنیں پیئا،بہوں سوہنٹاں لگدئے،ہچھا توں آپنڑے پکھیرواں دے بارے بچ دس ۔"

پری مہ جبیں! میں اوں باغ وچ: لٹھا، گیری گیرا، کاں، کبوتر،بطخ، لالی، طوطا،چڑیا، منگ، مرغابی، جل،ٹٹواں،کونج،بٹیر،بگلہ،چیچن،گجھ،بلبل،کوی، جامر،شکرا،بانس،تنور، مرغا،تتر،چرغ، تاب،پھدی، ڈودر، کال کرچھی،ہدہد پکھی، کالی، سبز،چیڑی، چنڑگا،کوئل،مکڑی، بھنبھیرا، گورکھ، چربل،مرغی، مور، چکور، سرخاب، شاہین تے کئی پکھی ہئے وی۔

پری ایہہ سارے پکھیروتیری اکھیاں دا حسن بدھاسُن ۔تے ہر ویلے جنت دیاں پکھیرواں نالوں تیرے سامنڑے رہسُن ۔

پری دے ہوٹھاں حرکت کیتی ۔۔"ہور،ہور وی دس شہزادے۔۔۔بولدا رہ۔۔۔"

کرسیاں ، میزیں ، صندوق،بکسے، توے، پوے، بُلے،چولھے،کپ،پیالیاں، رقابی، سگے، مگے، ٹیفن، ٹپ،پلیٹین ، ڈونگے مونگے،گھڑے، حقے،ریڈیو،ٹی وی، ٹیپ، بلب، چارپائی، پلنگ، کھیں، تیکیے،اوچھن، بوچھن، دریاں ، کمبل ،جرسی تے ون پونے کپڑے جوڑے ملبوسات نوکرانٹیاں آپنڑے ہتھیں نال تیڈے کیتے بنٹیسن ۔

"آہا آہا!!!! مانہہ اُتھے کنجو سنوارسیں شہزادے! میرا ہار سنگھار کے ہوسی ۔۔۔"

سرخی، پوڈر، کنگیاں، شیشے، پوپا، چھلے، مندری، کانٹے، ہار، پازیب، کنگن، جھومر، لاکٹ ہر ویلے نوکرانیاں پیش کریسن ۔

" شہزادے! مانہہ اُتھے دیاں سبزیاں تے فصلاں دا دس، اوہ کیجیاں ہوندیئن؟"

مونگ، چاول، باجرہ، جوار، پالک، میتھرا، لہسن، چنے، کنولا، ، مکئی، اسوں سرسوں، سورج مکھی، سانوک، ہرداں، ، لونگ، پھلی، ٹماٹر، پیاز، مرچاں، گھوبی، مولی، گاجر، گوگلوں، مِھڑے، آلو، کھیرا، وتاؤں، کدو، پیٹھا، توری، بھینڈی، پابی، دھنیا، رواں، کریلا، ادرک ، شملہ، چقندر، تمباکو، کپاہ، لوسنڑ، برسیم، جنتر، کنگ تے گنے دے فارم لوا ڈیساں ۔

"مانہہ اتھے دے ریت پریت دے بارے بچ دس ۔ میرے شہزادے بولدا جُل ۔ تیرے مونھیں دی خوشبوئی بچ کھنڈاں دا ذائقہ وے ۔"

کھوہ، جھلار، گادی، بھرلی، کانجنڑ، تیرا، لٹھ، وساواں، چکل، چکلی، بیڑ، پنجالی، کھوپا، گانی، پرچھا، گھوڑی، نسار، اڑیڑا، اڑیڑی، لوٹا، ورھی، ہل، واہولا، منگلی، رتی نالی، لبڑ، گندم، بھاجڑ، فلسے، کچھے، پان، پڑوپی، ڈھوڈھے، مکھنڑ، لسی، ڈوڈلے، روٹیاں، دیسی گھی، ویسنڑ تے ساریاں سرائیکی ریتاں میں نویں دنیا وسا ڈیساں ۔

" شہزادے کجھ اُتھے دے غلاماں دے بارے بچ وی دس ۔ سوہنٹیا! تیرے مونھوں سُنڑ کے

ماہنہ لگدئے جنجو میں انھاں چیزاں پئی ڈیکھنی آں۔"

مڈل، فقیر، کلاسرے، گوندل، موہانے، موچی، سوحل، سولگی، درکھانڑ، اعوانڑ، چوہانڑ، سیال، چنیوٹی، ٹانوری، گھلو، کھیڑے، سولنگی، چنبڑ، سیہڑ، تیلی، چھجڑے، نائی، قصائی، بھٹی، کھوکھر، مہر، کنیرے، ماچھی، کھنڈویا، میتلے، جکھڑ، سومرے، واگھے، کمبھار، لوہار، قاضی، کانجو، بلوچ، قریشی، ناریج، شجرے، ملے، سوڈھے، ڈاہر، لنگاہ، سنگھلے، ڈاہے، ویہے، آرائیں، سرین، ابڑو، چاچڑ، پیڑتے جھلنڑ سبھے پری مہ جبیں تیڈے نوکر تے غلام ہوسن۔

پری مہ جبیں بہوں خوش ایہی تے اکھیاں نُہوٹ کے اوہ ساراکجھ انجو سنڈی ایہی، جنجو جاگدی اکھیاں نال ڈیکھدی ہووے۔اوہ میرے نال میرے ملنڑ پچ آئیں واسطے تیار ایہی۔ماہنہ لگدا ایہاکہ اوہ ہنڑ ہمیشہ میرے نال رہسی۔اسی کدے جدا نہ ہوساں کہ نساپاں میری بے بے اُٹاں ماہنہ جگا چھوڑیا، تے آکھیا نے اُٹھ شعبان اُٹھ صبح ہوگئی آ،نمازاں دا ویلا لنگھدائی پییا۔۔۔

خدا جانڑے میں کینویں نماز پڑھی۔کتنی واری بُھلیاں تے ولا پڑھنڑ تے ولا بُھلیاں، ہکو منظر اکھیں اگوں ہا۔اے میں کِتھاں آگیاں؟ پری میڈے نال کیوں نہیں آئی؟ اے واقعی کوئی خواب ہایا میں سچی سچ گیا ہم اُتھاں؟ کیوں جو سارا منظر اکھیں اگوں اینویں آندا پئے جینویں اکھیں ڈٹھی کہیں شئے دا آندے۔خیر۔۔۔

واپس شہر گیوم پیپر سر تے ہن۔پڑھنڑ دل نہ کریندا ہا اکیڈمی، کرکٹ تے کالج اچ

وقت ونڄݨ عام روٹین ہا۔ کرکٹ دا شوق ایں حد توڑیں لڳا جو کالج ٹائم اچ ہر کوئی پڑھدا پئے میں ٹیم سودھا کالج اچ ہی کرکٹ دا میچ لائی کھڑاں۔ مزے دا ڳالھ اے ہے جو ولی محمد صاحب پرنسپل ہن ہک ڈینھ کہیں منع وی نہیں کیتا۔

خیر نال پیپر تھئے تاں ڈوہائیں کلاسیں دی ریاضی دا مضمون فیل۔ وڈا احساس تھیا گھر کوڑ چلا ڈتُم چنگے نمبر آگن پاس تھی ڳیاں۔ ریاضی نال اصلوں نہ بݨی تے کجھ دوستیں صلاح مشورے ڈتے ریاضی چھوڑ تے بیا مضمون رکھ چا۔ میں کالج انتظامیہ نال رابطہ کیتا تاں اُنھاں آکھیا ہکو صورت اے سارے پیپرز ولا ڈیوݨے پوسن۔ ہݨ کیا کراں مر نہ ونڄاں؟ آخر میں آپݨے آپ نال کیا کیتُم؟ گھر آلیں کوں پتہ لڳا تاں کیا بݨسی؟ آپݨے آپ نال سچے وعدے کیتے اتے فیصلہ کیتُم جو ولا سارے پیپر ڈیواں تے ریاضی توں جان چھڑواواں۔۔۔ اینویں ہی کیتُم۔۔ کالج ویندا کائنا ہم۔ تنظیماں توں وی بچ ڳیُم تے اکیڈمی ونڄ کے تیاری وی کیتم۔ کرکٹ نہ چھُٹی۔۔ خیر ایں واری وقت ضائع کرݨ دے نال اتنا پڑھ گھدم ڈوجھی ڈویژن نال پاس تھی ڳیم۔

بارہ جماعتاں پوریاں تھی ڳیاں ہن۔ ابا سئیں بی۔ اے اچ داخلہ گھنݨ تے راضی کائینا ہن تے نہ ہی او ہݨ میڈی پڑھائی دے کوئی روپے ڈیسن۔ انہاں دی طرفوں صاف بیانیہ اماں بڈھڑی دے طفیل میں تے پہنچ چُکا ہا۔ خاصہ پریشان ہم اداس وی ہوں۔ دل اچ پڑھݨ دی لگن تاں ہئی پر دل نال پڑھدا کائینا ہم۔ اے او ویلہ ہا جڈاں پیسے دی ہوں لوڑ ہئی پر او اساں تو ناراض ہا۔

چھیویں پوڑی

بی ۔ اے دی تعلیم

بی۔اے دی تعلیم:

مالک دیاں ونڈاں وی عجب ہوندن۔ہک تاں پہلوں پیسیاں دی بھوں لوڑ ہئی اتوں آپی ہوراں دی بیماری کوں زور چا ڈِتا۔آپی ہوراں دی کڈنی اچ سٹونز ہن۔اے شکایت انہاں کوں ۲۰۰۶ء اچوں تھیوݨ لگی پر انہاں کڈاہیں ایندا اظہار نہ کیتا ہا۔پیناڈال تے پونسٹان کھا تے چُپ رہ ویندیاں ہن۔کئی سال درد تکلیفاں سہݨ دے بعد اچ انہاں توں اے درد ناقابلِ برداشت تھیاتاں انہاں امی کو آکھیا میکوں ہسپتال گھن چلو درد میں کنوں ہُݨ برداشت نئیں تھیندا۔امی میکوں آکھیا ابا ہسپتال نہ تاں کڈاہیں ڳیوں تے نہ ہی پتہ ہے توں پتہ کر۔میڈے تعلق آلے تے کجھ دوست شیخ زید ہسپتال اچ ہن میں انہاں نال مشورہ کیتا تے الٹرا ساؤنڈ کروایا ڈاکٹر آکھیا سٹونز وڈے ہن آپریشن تھیسے۔

بھوں اوکھے پیسے جمع کیتے آپریشن کروایا تے ڈاکٹراں دی کوتاہی یا ول قسمت اینویں ہئی زخم ٹھیک نہ پیا تھیوے اماں بڈھڑی وارڈ اچ آپی دے نال ہوندی ہئی میں ڈینھ اچ ویہہ چکر وارڈ اچ لائیندا ہم پر زنانہ وارڈ اچ کوئی زیادہ دیر رُکݨ نہ ڈیندے ہن۔ایں پاروں میں ڈو ہفتے اسپتال اچ باہر گرونڈ اچ ہی سم پوندا ہم۔مچھر کھا ویندے ہن تے ڈوجھا ادھی رات کوں کوئی آن اٹھال چھوڑن ہا۔ اتھاں سمݨ دی اجازت کائینی۔۔۔ بھوں اوکھا ویلہ گزریا تے مہینے بعد ونج چھُٹی ملی۔

انھاں ڈینہاں میں بی۔اے اچ داخلہ وی کرواگھدا۔میڈے دوست یار سجݨ شاہ

محمد تے شاہد قیوم نے مکمل میڈی ہلپ کیتی۔ ساریاں دوائیاں فری گھنوایاں آپریشن تک دا چنگا بھلا خرچہ انہاں بچوایا میں اج وی انہاں دا احسان مند ہاں تے ہمیش راہساں۔

مزے دی گالھ میں انہاں ڈینہاں ہک عدد مولوی وی ہوندا ہم۔ سر تے ساوی دستار، گل اچ غوثیہ چادر ہوندی ہئی۔ پروفیسر ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب دا ایکسیڈنٹ تھیا تے اُنہاں دے بازو دی ہڈی ترٹ ڳئی۔ انھاں میکوں آپݨے نال چا جوڑیا۔ انہاں میکوں آپݨی موٹر سائیکل ڈے ڈتی۔ میں اُنہاں کوں سویر کوں نیو آفیسرز کالونی توں چا کے خواجہ فرید کالج چھوڑ تے آپݨے ہاسٹل آویندا ہم۔ ہاسٹل عمر ہسپتال دے اُتوں کمرے خالی ہن اتھائیں کمرا گھدم۔ کالج تے ہاسٹل دے درمیان صرف ابو ظہبی روڈ آندی اے۔ اے معمول ترائے چار مہینیاں تک رہیا۔ ایں دوراں ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب دے نال شہر دے کئی وݙے علمی ادبی زعما نال الیک سلیک تھی ڳئی۔ انہاں ڈیہاں شعر آکھݨ وی شروع کیتے۔ کئی نظماں تے غزلاں لکھیاں۔ ہک ڈینھ ڈاکٹر زاہد صاحب کوں شاعری ڈکھائی تاں انہاں آکھیا میکوں فلانے شعر دی تقطیع کر کے ڈکھا۔ کر ڈکھائی انہاں ٹھیک آکھیا تے ہک ڈینھ چوی بحور تے مشتمل ہک ورق ڈتا تے انہاں کوں یاد کرݨ دا آکھیا۔

حُلیے توں مولوی، پڑھدا کالج اچ ہاں تے اعمال کجھ ہئے۔۔۔۔ جیا میں کوئی خود اینویں نہ بݨیا ہم۔ میں تاں ماءپیوٴ دے ڈس یاد کر کے ہک نیک انسان دے روپ اچ ہم پر میکوں کیا پتہ ظلم و ستم دے پہاڑ ڈہسن۔ اکھیں ڈو چار تھیسن ۔۔۔ ہک چھوہر خود اظہارِ محبت کریسے۔۔۔ مشکل اے ہئی جو میں تاں بے خبر تے لباس توں وی معصوم تے

مدنی بھائی۔۔۔ لیکن میکوں کئی ڈینہاں توڑیں اُتھائیں راہنڑا ہا،اگوں او۔۔۔ جیڑھے کم واسطے آئی ہئی چھوڑ کے سارا ڈینہہ میکوں عشق اچ رولڻ دے پلان کریندی رہی۔ بھُلیکے اچ کجھ پندھ رلے میں وی کیتا پر خبر مشہور تھئی تے اماں بڈُھڑی کول پہنچ گئی۔اماں بڈھڑی پریشان تھی میں توں پچھیا تاں میں صاف انکار کر ڈِتا۔۔ دل اچ کئی واری توبہ کیتی بڈُھڑی ماء کوں کینویں دھوکا ڈیندا پیا۔۔ خیر اوکھ سوکھ نال جان چھُٹی تے میں پاک صاف آپڻی منزل آلے پاسے ٹرپییم تے او ویندی واٹ تھئی۔۔۔

بھانویں خود ہجر مُل گھدا پر ہاں ماندا راہندا ہا۔ ماء پیئو دی عزت تے اُنہاں دا پڑھایا سبق وی یاد ہا۔ بس شاعری تاں لکھیجڻ لگی۔ بھانویں جو شاعری دا آغاز اردو توں تھیا پر جیڑھی ڈوہڑے اچ آندی ہئی اردو اچ نہ آندی ہئی۔ اے ڈوہڑا انہاں ڈیہاں دی یاد اے:

متاں سمجھیں ونج پردیس تیکوں میڈا دلبر جانی بھُل ویساں
ہوسی دیرا تیڈیاں یاداں دا میں کلا پاگل ہُل ویساں
بھانویں لکھ دنیا پئی پیار ڈیوے تیڈے نانویں توں میں گھُل ویساں
میڈا یار شعبانَ جے دور تھیوں تیڈی مونجھ دے وچ میں رُل ویساں

کالج دا میگزین کئی سالاں بعد پرنسپل اکرم چودھری صاحب جاری کرڻ دا آکھیا تاں اردو، انگریزی، سرائیکی تے پنجابی شعبیاں دے طرفوں ایڈیٹرز دا اشتہار جاری تھیا تاں میں اردو شعبے

دی طرفوں اپلائی کیتا، کجھ ڈینہاں بعد تحریری امتحان تھیا تاں میڈا ترجھا نمبر آیا۔ انٹرویو اچ وی چنگی کارکردگی رہی تے نائب مدیر "پیامِ سحر" مقرر تھیم۔ لکھݨ پڑھݨ دا باقاعدہ شوق بی۔ اے سال اول توں تھیا۔ سرائیکی اردو ہوں شعر آکھیے۔ بہترین خدمات ادا کیتیاں پیامِ سحر کیتے شعر وی آکھدا ریہم۔ ایں میگزین اچ میڈی ہک اردو دی نظم "کالج کی لڑکی" چھپی تاں ہوں مشہور تھئی۔۔۔ جیڑھا میکوں ڈیکھے نظم دا کوئی مصرع میں تے ہی کسی ونجے۔۔ نظم ایں ہئی:

ساتھ آتی تھی میرے ساتھ چلا کرتی تھی
ایک لڑکی جو میرے ساتھ پڑھا کرتی تھی
کبھی کینٹین میں، لیکچر میں، کبھی ٹیرس پر
جیسے دل چاہتا ویسے ہی رہا کرتی تھی
میری چاہت کی طلبگار وہ اس حد تک تھی
میری خاطر نمازوں میں دعا کرتی تھی
اپنی دُھن میں وہ سدا رہتی تھی لیکن شعبانؔ
یہ بھی سچ ہے کہ مجھے اچھی لگا کرتی تھی

میگزین چھپ تے آیا مارچ اچ لیکن اکرم چودھری صاحب فروری اچ ریٹائر تھی ڳئے تے اجمل بھٹی صاحب انہاں دی جا تے پرنسپل بݨئیے۔ انہاں نال کوئی ڈاڈھی چس نہ بݨی۔ انہاں تاں پچھلے پرنسپل نال ٹک چُک تے عمل ای نہ کیتا۔ خیر بی۔اے سال اول سن ۲۰۱۳ء اچ باقاعدہ شاعری شروع کیتی اتے ۲۰۱۴ء اچ ۳۲ صفحات تے مشتمل کتابچہ "شعبان جھلݨ شعبان دے ڈوہڑے" دے عنوان نال شائع تھیا۔ جیندے اچ تریہہ ڈوہڑے ہن۔ بہوں عزت ملی، خدا دا شکر، بی۔اے اچ میڈے مضامین سیاسیات، اسلامیات اختیاری تے عربی ہن۔

بی۔اے اچ تنظیماں تے کرکٹ توں جان چھٹ ڳئی۔ خوب محنت کیتی تے زیادہ علمی ادبی کم کیتے۔ تنقید و تحقیق وی بی۔اے سال اول اچ سکھݨ شروع کیتی۔ تقریری مقابلے، مضامین نویسی تے کئی سو فرضی کہانیاں وی لکھیاں۔ اردو غزل، نظم تے سرائیکی غزل تے ڈوہڑے وی لکھݨ شروع کیتے۔

خیر نال سال اول دے امتحان تھی ڳئے تے سال دوم اچ پڑھائی شروع تھئی ایہو او ویلہ ہا جڈاں دل نال پڑھݨ دا شوق تھیا۔ سویر کوں ناشتہ اسٹوڈنٹس ہوٹل توں کیتا۔ کالج ہر روز ونج کے سارے لیکچر گھدے، اسٹوڈنٹس ہوٹل توں ہی ڈوپہرا کیتا تے ولا کالج دے گراؤنڈ اچ۔ شیخ زید لائبریری دے نال پھلاں آلا گراؤنڈ بہوں اچھی جاء ہوندی ہئی۔ مہینا ڈو اینویں پڑھݨ لگم تاں یار دوستاں کوں پتہ چل ڳیا آویندے ہن تے کجھ ٹائم ضائع کر ویندے

ہن ۔ اُنہاں توں بچنڑ کانڑ جاء تبدیل کر گھدم چُھٹی دے بعد تے خاص طور چھٹیاں اچ کالج دے خواجہ معین الدین ہال دے اُتوں لُک کے ونج پڑھدا ہم ۔

خواجہ فرید کالج خواجہ صاحب دے ناں توں منسوب پچھلے چھی ڈاہاکیاں توں ہے پر انہاں دے خاندان وچوں کہیں کوں اتھاں نہ سڈیا گیا ہا۔ پروفیسر ڈاکٹر زاہد اختر شاہین (جیڑھے ویلے اساں ڈوہیں چوی گھنٹے نال ہوندے ہاسے) ایں ہال دا ناں خواجہ معین الدین ہال منظور کرایا اُنہاں کوں ٦۔ جنوری ۲۰۱۴ء اچ خواجہ فرید کالج اچ خواجہ فرید سیمینار اچ بطور مہمانِ خصوصی سڈیا گیا۔ دسٹرکٹ اینڈ سیشن جج رحیم یار خان وی مہمانِ خصوصی ہن ۔ صدارت پرنسپل اکرم چودھری کیتی ۔ نظامت دے فرائض شاہین صاحب ادا کیتے تے اے سیمینار میگزین "پیامِ سحر" دی مجلسِ ادارت اردو دے زیرِ اہتمام تھیا جیندا میں نائب مدیر ہم ۔ سیمینار دے بعد خواجہ معین الدین کوریجہ صاحب دا انٹرویو پینل اچ وی میں شامل ہم ۔ ایں ڈینہ ہک ڈوجھا انٹرویو پرانسپل اکرم چودھری دا کیتا۔ ڈوہائیں انٹرویو "پیامِ سحر" اچ چھپے ہن ۔

کہیں ویلے ایں ہال دے اُتوں تے کہیں ویلے بلڈنگ دی کہیں اَجھی جا تے لُک کے ونج پڑھدا ہم جتھاں کوئی آسانی نال نہ پہنچ سگے انتظامیہ وی بھوں گھٹ ڈیکھ بھال کیتے آئی ۔ جئیں ڈینہ آئی اوں ڈینہ انہاں اُتھاں نہ پڑھنڑ ڈتا۔

بی۔اے سال دوم اچ پہلی واری کوئی چھوہر ڈھیر بھانوݨ لگی۔ تھوڑے انکار دے بعد اقرار تے وصل شعر سلھڑݨ دا سبب ریہے۔ تھوڑے مہینیاں بعد ہجر پیش آیا تے میں نینگر کچی عمر اچ ہجر کوں سہہ ونجݨ دی کیفیت اچ نہ ہم تاں اوہا خواب آلی پری سچ اچ میڈی زیست اچ آئی۔

ایں کیفیت اچ اوں سہارا ݙتا تے زیست گزارݨ دے سارے ݙس تے درس ݙتے۔ محبت عشق تے پیار دے سبق پڑھائے۔ حقیقی معانی اچ زندگی دا لطف ملیا۔ ٹکنالوجی پاکستان اچ ترقی کیتی سینبین تے جاوا موبائل دی جاء تے انڈورائڈ تے تھری جی وی ایں سال آئے۔ دوریاں مُک گیاں۔ دنیا دے کہیں کونے وچ بیٹھے ہک بئے دے کول خودکوں نہ صرف محوس کر سگدے ہاسے بھل جو آڈیو ویڈیو کال دا زمانہ عروج پکڑیا۔ بی۔اے سال دوم دے پیپرز وی نیڑے ہن پڑھݨ آلا جِن تھوڑے وقت دے بعد عشق اچ بدل گیا تے بس ادھا ݙینھ،ادھی رات ایں کار اچ گزر ویندے ہن۔ صرف اوہو بندہ کہیں ݙوجھے کوں محبت ݙے سگدے جیڑھا محبت دے دوران آپݨے آپ کوں ولا پوجݨ شروع کر ݙیوے تے آپݨیاں قدراں پہچاݨ سگے۔ (میں دیہاتی سدھا سادہ ہم) پری اتھجے شخص دا علاج کر کے وَلا محبت دے لائق بݨاوݨ دا گُر جاݨدی ہئی۔ کجھ ہی وقت اچ اوں ولا میکوں زندہ حیات کر ݙتا۔

خیر نال بی۔ اے دے پیپرز تھی گئے تے پیار، محبت دی منزل طے کریندا حضرت عشق نال ملیا تاں حضرت عشق دنیا دا مقام و مرتبہ بدل ݙتا۔ زیست دیئں تمام

چنگائیں تے کُجھپ توں پری نے آگاہ کیتا تے جیوݨ دا بہترین طریقہ وی پری نے ہی سکھایا۔

اے او ویلہ ہا جڈاں میں اپݨی آپ اچ راہندا ہاں۔ نہ کہیں دی سݨدا ہاں تے نہ ہی کہیں دی منیدا ہاں۔ ٹُر پوواں تاں میڈے نال ہک جہان ٹُردے۔ ہر ذی روح ٹُردے، واݨ بوٹے ٹُردن۔ ثقافتاں تے تہذیباں ٹُردین۔ زباناں تے بولیاں ٹُردین۔ جو کھڑ ونجاں تاں دریا سکُدے، ساہ رکدے۔ خشک سالی آوے بُکھ گاٖلھی آوے۔ کوئی ارداہ کر گھناں تاں پورا کریندا ں، وعدہ کر گھناں تاں کوئی ترمیم کائنی۔

پری سائنس (باٹنی) اچ ماسٹر کریندی پئی ہئی تے میں ایم۔ اے اچ اچاں داخلہ گھنتا ہا۔ او میں توں ہک کلاس اگوں تے ہئی تے عمر اچ سال کھن وڈی وی۔

اٹھارویں صدی توں پہلوں رومانس دا کوئی تصور کائینا ہا۔ لیکن پری کوں ڈیکھݨ دے بعد میں محسوس کریندا ں جو حوا جیڑھے ویلے پہلی واری زلفاں کھنڈیریاں ہوسن مستی تاں پوری دھرتی اچ پھیلی ہوسے۔ اوندے کلام کرݨ توں پھُل مہکیے تاں ہوسن۔ مورنی اوندی ٹور تے وسکی تاں ہوسے۔ اوندی مسکراہٹ تے بہار بݨی تاں ہوسے۔ اوندی ترچھی نگاہ توں بجلی بادل اچ جان آئی تاں ہوسے۔ اوندی زلفیں دیئں آبشاراں توں قوسِ قزح رنگ پنیے تاں ہوسن۔

پری ہک خوب رو دیہاتی سلجھی سیاݨی تے سگھڑ لڑکی اے۔ حسن و جمال دے

جمال دی جھلک، شباب وجوانی دا دل چھکواں عکس، رعنائی و دل کشی دا دل آویز مجسم، دل بستگی و رنگینی دا سحر انگیز ہجوم، عشق دیاں بلندیاں، حسن دیاں تجلیاں، دید دا شوق، نقاب دا تھورا، اونکوں پہلی واری جڑاں میں ڈٹھا اے بند الہام تھیا:

تیڈے حسن دی تاب نئیں سہہ سگدا نہ رُخ ڈِکھلا میں مر ویساں

تیڈے نین قتل کر ڈیندن ہِن نہ کجلا پا میں مر ویساں

تیڈی کِھل تے پُھل وی کھلدے ہن نہ جھنڑک الا میں مر ویساں

ہک توں شعبانَ کوں گِل چا لا نہ ڈھیر ستا میں مر ویساں

اساں ہک ڈوجھے کوں اجاں روبرو نہ ڈٹھا ہاسے۔ اِنھاں ڈینھاں موبائل فون وی عام تھئے ہن تے کال تے انٹرنیٹ دے پیکج وی۔ کتنیاں راتاں گزریاں فون کال کریندیں ہوئیں کوئی خبر نہیں۔ ہک بئے کوں فوٹوں بھیجݨ کانڑ میسنجر دا ورتاوا کریندے ہاسے۔ ہک ڈینھ دل اچ ڈاڈھی سک ہئی جو پری کوں روبرو ڈیکھاں، الیندا بولیندا کھلدا ہسدا، کئی واری میں آکھیا وی ہم اوں وی رضا مندی دا اظہار کیتا مگر ساڈے درمیان مسافت بہوں ہئی۔ میں سرائیکی دھرتی دے اوں شہر اچ ہم جتھوں پنجاب شروع تھیندے تے او اسلام آباد۔۔۔رات چنگی گزر چکی ہئی ڈوہیں نندر توں بے ہوش ہاسے، پری آکھیا:

کہیں دی خاطر نہ جاگ جند جینویں

بھلا کون ڈیندے حساب نندراں دا

کال کلٹیج ڳئی میں بس نہ چاہندیں ہوئیں پری کوں ویڈیو کال کیتی اوں نندر دی بے ہوشی اچ اٹینڈ کیتی۔۔۔پیلی روشنی آلا بلب اوندے بیڈ دے سر آلے پاسوں بلدا کھڑا ہا جیڑھا سندھو دی مݨ توں لہندے سجھ وانگوں اینویں لگدا پیا ہا جینویں قرص خورشید آپݨے پُرتپش ہوٹھ آبی حسینہ دے ٹھڈے ٹھار ہوٹھاں نال جوڑݨ تے بضد ہووے۔دل چھکویں سرخی کہیں وحشی حسینہ وانگوں جنگلی ناچ ڈکھیندی پئی ہئی۔نیڑے تیڑے تے تڑتاڑیاں اچ ہک سرخ جھی وستی وسدی پئی ہئی۔ سندھو دی ڈوجھی مݨ تے سرخ جنت اچ ہک حور مست تھی سُتی پئی ہئی۔ہک نازک خیالی پری اچ حقیقی پری دے روپ اچ سامݨے آئی، اینویں جینویں پیکرِ شعروادب، کہیں فلسفی دا سلوݨا خیال،کہیں مصور دا انوکھا شاہکار۔

جی اچ آندا ہا جو شفق دے گلابی پردیاں کوں پھاڑ کے ایں حسینہ کول پہنچ ونڃاں پر ہک جولانی مادہ میکوں روکی کھڑا ہا۔کیوں جو جیڑھا لطف و مزہ پری کوں دور توں ڈیکھݨ نال ملدا ہا اور قربت اچ شاید نہ ملے ہا۔اوسنہری کرݨاں آلا تاج سر تے رکھ کے پری بدیع البانو جیڑھی میڈے خواب اچ آئی ہئی معلوم تھیندی پئی ہئی۔اوندے چٹے گورے بُت تے شفق دلفریب رنگ ہک نویں دل کشی پیدا کریندا پیا ہا۔اے ہک ایجھا عشقیہ نظارا ہا جینکوں ڈیکھݨ دی تاب ہر ہک اچ نہیں ہوندی۔قدرت دے ایں پُرعظمت رازکوں بے نقاب تھیندا ڈیکھ کے میڈے اُتے فطرت دی ایجھی ہیبت طاری تھئی جیندے پچھوں تصوف، رموز دیاں نہ مکݨ آلیاں موجاں رلے اٹھدیاں تے واہندیاں ویندن۔

ایم۔اے اردو (خواجہ فرید کالج):

بی۔اے خیر نال پاس تھیا تے میں خواجہ فرید کالج اچ ایم۔اے اردو اچ داخلہ گھدا ترائے مہینے پڑھیا تے یونی ورسٹی اچ داخلے کانڑ اپلائی کیتا تاں ایم۔اے اردو تے ایم۔اے سرائیکی ڈوہائیں دی میرٹ لسٹ اچ ناں آگیا۔ ڈوہیں شعبے ڈٹھے تاں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں گھنڑہ پورا لیکچر ڈِتا اتے سرائیکی اچ داخلہ گھنڑ دا آکھیا۔ سال اول ایم۔اے اردو دا ادھ پڑھی کھڑا ہم چھوڑ کے یونی ورسٹی ایم۔اے سرائیکی اچ داخلہ گھن گھدا۔

ستویں پوڑی

ایم۔اے سرائیکی

ایم۔اے سرائیکی:

ایم۔اے سرائیکی اچ داخلہ گھنݨ واسطے ڈاکٹر محمد ممتاز خاں طے کیتا جو اساکوں ہاسٹل، سمسٹر فیس تے سکالرشپ دا انتظام کریسن۔ایں ڳالھ پاروں اساں اردو شعبے دی بجائے سرائیکی شعبے اچ ہی داخلہ گھدا۔ پہلے سمسٹر دی فیس ممتاز خاں صاحب آکھی شعبان توں خود بھر باقی میڈے ذمے تھی ڳئی۔ میں اوکھا سوکھا فیس بھری تے۳۔اکتوبر۲۰۱۶ء اچ یونی ورسٹی ایم۔ سرائیکی دی کلاس دا انتظام تھیا تاں میں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب نال رابطہ کیتا جو بھئی ہاسٹل دی صورت حال کیا اے؟ اُنہاں ولدا ڈِتا ٹرپڑ چا تے آونج میں انتظام کرینداں۔

خوشی خوشی سامان چیندا بہاول پور روانہ پر جیڑھے ویلے اُتھاں پُہنچیاں تاں ہاسٹل دا کوئی انتظام نہ ہووے۔ ممتاز خاں صاحب کال ای نہ چاتی خیر پاندھی کِتھائیں نہ کِتھائیں امان لبھݨی ہوندی اے۔ خدا دی مہربانی چام ارشاد جُھلݨ (یارھویں اچ ہاسٹل اچ نال رہݨ آلا) میں کنوں ہک سمسٹر اڳوں ہا تے ون یونٹ چوک راہندا پیا ہا۔رات اوں کنوں ونج ٹکیوسے تے سویر کوں شعبہ سرائیکی ممتاز خاں صاحب کول ٹُھا۔۔۔ خان صاحب میڈے نال کیا ظلم کیتے وے؟ اے کوئی تساکوں ٹھاندی تاں نہیں؟ جے کر انتظام نہ کیتا ہاوے تاں میکوں نہ سڈو ہا۔ سڈیا ہاوے تاں رہائش دی جا بݨاؤ ہا میں سامان سودھا کِتھاں مرساں ساری رات ایں ڳالھ تساڈی نندر خراب نہیں کیتی؟

ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب آکھیا: "ملنگ آکلاس گھن کجھ کریندوں" کہیں سینئر بالڑی کوں آکھیا جھلنڑ صاحب کوں کلاس اچ پہنچا آوؔ میں وی بس ڈو منٹاں اچ پچھوں آندا پیاں۔ او لڑکی میکوں کلاس اچ چھوڑ آئی۔ میں کلا س اچ گیا تاں سارے لڑکیاں لڑکے میکوں سلام کریندے پئے ہن تے ڈیکھنڑ چاہندے ہن جو بھئی کیڑھا شاعر اُنہاں دا ہم جماعت بنْیے۔ کیوں جو ڈو ترائے ڈینھ گزر چُکیے ہن تے ممتاز خاں صاحب میڈا خوب تعارف کرا چُکیے ہن۔ اُنہاں وائٹ بورڈ تے "ست بسم اللہ شعبان جُھلنڑ شعبانؔ" لکھیا ہویا ہا۔

کجھ دیر اچ ہی ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب آ گئے میکوں ڈائس دے سامنڑے کھڑا کر ڈِتا تے میڈے بارے وچ ولا کلاس کوں ڈساونڑ لگے۔۔۔۔۔ میں وی دل اچ خوش تھیندا کھڑا ہم۔۔۔ ڈاکٹر صاحب میکوں آپنڑے بارے اچ ڈساونڑ دا آکھیا۔۔۔ میں وی شروع تھی گیم۔۔۔ سب نے خوب تاڑیاں ماریاں۔۔ ہک لڑکی فرمائش کیتی جو شاعر صاحب کوئی شاعری تاں سنْواوؔ۔۔۔ میں اے ڈوہڑے اُنہاں ڈینہاں تازہ لکھیا ہا پڑھیا:

توں جے تئیں ساڈے نال ہانویں ساکوں کہیں صدمات دا ڈر نہ ہا
نہ ڈر ہا ڈینہ دی تپش دا کہیں غم دی رات دا ڈر نہ ہا
نہ واقف ہئی اکھ رووݨ دی ساکوں ہنج برسات دا ڈر نہ ہا
شعبانؔ خدا دی ذات سوا ساکوں کہیں دی ذات دا ڈر نہ ہا

ہر پاسوں واہ واہ واہ واہ تے واہ واہ داد و تحسین دے خراج ملیے۔فرحانہ شاہین ہِک چھوہِر ہئی اوں کجھ پیا سݨاوݨ دی فرمائش کیتی۔۔۔میں تاں وت شاعر پہلی واری کوئی لڑکی لائیو فرمائش کریندی پئی ہئی۔ فٹا فٹ پیا بند گھڑیا تے فی البدیہہ ایں پڑھیا:

اساں تاجر پیار دے تاجر ہیں اساں پیار دے ہن پیغام ڈِتے

توݨیں سُول سناں تے سینہ ہا اساں ول وی ہن سرعام ڈِتے

توݨیں جی دا ولدا پَھوٹ ملیے اساں لفظ وفا کر عام ڈِتے

شعبانؔ محبت ونڈݨی ہے ایہو سبق رحیم تے رام ڈِتے

خیر نال ڈِینہہ گزریا تے ممتاز خاں صاحب دے سر۔۔ ڈاکٹر صاحب رہائش دا کجھ کروتاں انہاں اللہ بخش ثاقب کوں آکھیا جو بھئی جُھلݨ صاحب دی رہائش دا انتظام کر تے ایندا کرایہ میں بھریساں ایں کنوں نہیں گھنݨا۔۔۔اوں جی سر آکھیا تے میکوں نال گھن روانہ تھی ڳیا۔ون یونٹ چوک تے ہی کمرا ڈِکھائیس تے آکھیُس اے بک کروا گھدے سے، فجر یا ہئی فجر شفٹ تھیسوں تاں میں آکھیا،،، مریں میں کِتھاں راہساں اتنا وقت؟اوں آکھیا جو اساں سامان ای نسے چا آئے، فجر جمعہ اے اتوار کوں ڈِوپہر کوں آویسوں۔۔۔ میڈے کول چُپ تھی ونڃݨ دے سوا پیا کوئی آپشن وی تاں کائنا ہا۔۔ منہ ڈھلا کر کے ولا چام ارشاد جُھلݨ کول ونڄ ٹِکیم۔

خیر نال او ڈِینہہ آڳیا تاں ایاز کلیار، ثاقب کلیار تے میں ہِکو کمرے اچ شفٹ تھی ڳیوسے تے ممتاز خاں صاحب پہلے مہینے دی صرف ہاسٹل فیس بھری۔۔۔کیڑے ڳئے

قول قرار۔۔۔ امی ابا کوں میں تاں اوہو کجھ ہی آکھیا ہم جیڑھا میکوں ممتاز خاں صاحب آکھیا ہا۔

کلاس اچ سی آر تے جی آر دی سیلکشن تھیندی پئی ہئی، خدا دی کرنی جو اوں ڈیہنہ میں یونی ورسٹی نہ بیٹھیم ول وی ساری کلاس میکوں ہی سی آر منتخب کیتا۔ پہلے سمسٹر دے مڈز تھئے تاں میں نشابر پوزیشن تے ہم۔

مڈز دے بعد ہک ادھ میڈی کلاس دیاں لڑکیاں تے باقی اردو، انگریزی، آئی آر، فائن اینڈ آرٹس، اسلامیات تے باٹنی دیاں لڑکیاں وی میکوں پسند کریندیاں ہن۔ کجھ نے باقاعدہ شادی دا وی آکھیا۔۔۔ خاص طور تے ترائے لڑکیاں جنھاں اچوں ہک میڈی فیلو وی ہئی۔ ڈیکھݨ اچ چنگی سوہݨی ہئی۔ بھوریاں سوہݨیاں دل چھکویاں اکھیں ہانِس۔ بہوں فورس کیتا اوں۔۔۔ شادی وی کراں تے فوری وی کراں۔۔۔ میں اونکوں واضح کیتا جو میں آپݨے ماء پیو دی مرضی دے بغیر تے ڈگری مکمل تھیوݨ توں پہلوں ہرگز شادی نہیں کر سگیدا۔۔۔ او ناراض وی تھئی تے میڈے خلاف وی تھئی۔۔۔ کجھ کلاس دے لڑکے وی جیڑھے اے نہ ڈیکھ سہندے ہن او وی اوں نہ رل گئے۔۔۔ او اہدن نہ چندرے کوں چندرا سو کوہ تے گول گھندے۔۔۔۔

پہلے سمسٹر اچ پروفیسر ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو، پروفیسر ڈاکٹر صفدر شاہ بخاری، پروفیسر ریاض سندھڑ، پروفیسر ڈاکٹر محمد ممتاز خاں، پروفیسر بدر مسعود خاں تے پروفیسر قدسیہ نیر صاحبہ

پڑھیندے ہن ۔ چانڈیو صاحب تاں پورے ݙوں سالاں اچ انگلیاں تے ڳݨویں ݙینھ پڑھائے تے اُنہاں دے فیض توں محروم رہݨ اج عملی حیاتی اچ وی عیاں تھیندا پئے جو پی پی ایس سی دے امتحان اچ ݙو واری حصہ گھدے۔ پاس بھانویں جو ہم پر شارٹ لسٹ ہک واری وی نمی تھیا۔ چانڈیو صاحب بہوں گھٹ اسٹوڈنٹس کوں ملدے ہن پر ہک واری جئیں نال جو ڳالھ کریندے ہن سال بعد کوئی ملے ہا تاں اُنہاں کوا و ڳالھ یاد ہوندی ہئی ۔ ذہین دماغ تے ماضی کوں یاد رکھݨ آلے استاد ہن ۔ ہمیش شعبے دے ٻالیں تے دستِ شفقت پھریندے ہن ہر لحاظ نال تعاون کریندے ہن خدا ڄاݨے جو میں ایں فیض توں کیوں محروم رہ ڳیاں ۔۔۔

پروفیسر ریاض حسین سندھڑ رعب تے دب دبے آلا استاد ہے ۔ اقبالی وال، تکھیاں اکھیں، چھکواں نک، سرداری مُچھ ہمیش لٹھا پیندے ہن ۔ کہیں دی جرات نہ ہوندی ہئی جو انہاں کنوں کوئی سوال چا پُچھے بھانویں او جینویں تے جو پڑھائی ونجن ہا ۔۔۔ جے کر کہیں سوال چا پُچھیا تاں اوندی ایں جرات تے اونکوں اجھا جواب ملدا ہا جو ولا سوال کرݨ توں پہلے او گھٹو گھٹ ویہہ واری سوچیندا ضرور ہوسے ۔ پوری کلاس اچوں کہیں ہک ٻال کوں وی انہاں دی سمجھ نہ آندی ہئی ۔ انہاں دے منہ تے جیا سر، جیا سر تے پچھے ولا یار ایں تے یار اوں ۔ ریاض حسین سندھڑ صاحب دی اے خوبی ہر ٻال دا ہاں ٹھار ݙیندی ہئی جو کوئی وی انہاں دے مضمون اچ فیل نہ تھیندا ہا تے چنگے نمبر وی گھن گھندا ہا۔ اے سب ایں پاروں وی تھی سڳدے جو او شعبے دے فوکل پرسن ہن تے سارا ݙینھ غیر

نصابی معاملات اچ رُجھے رہ ویندے ہن ۔

پروفیسر ڈاکٹر صفدر شاہ بخاری ہنس مُکھ تے ہر طالب علم نال اوندے تعلیمی اوصاف مطابق رویہ رکھیندے ہن ۔اُنہاں دے نزدیک پڑھݨ لکھݨ آلا تے ادبی شعور رکھݨ آلا طالب علم زیادہ اہمیت دا حامل ہوندا ہا۔او جیڑھے ویلے وی کلاس اچ آون ہا سب توں پہلوں آکھن ہا: "**جھلݨ ساڈا شیر ہے باقی سب ہیر پھیر ہے**"میں پچھے چاوڑے خاں بݨ ویندا ہم ۔پروفیسر ڈاکٹر زاہد اختر شاہین دی خدمت اچ رہݨ دے نال تنقیدی و تحقیقی شعور پہلے توں موجود ہا تے صفدر شاہ صاحب دی صحبت اچ آوݨ دے بعد اے شعور سوایا تھی گیا۔کئی واری تاں شاہ صاحب نے اے وی آکھیا جو: "شعبان کل اے اگلا ٹاپک توں تیار کر آویں تے پریزنٹیشن ڈیویں ۔"تنقید دے پرچے اچ ہمیش میڈے نمبرات باقی بالاں توں سوائے ہوندے ہن ۔ادبی فن پاریں اُتے تنقید کرݨ دا باقاعدہ شعور صفدر شاہ دے فیض توں ہی ملیا۔ایں فیض دی بدولت ہݨ توڑیں کئی کتابیں اُتے تنقیدی مضامین لکھ چُکیاں ۔ہݨ تاں لکھاری کتاب چھپݨ توں پہلے بیاض تے مسودے بھیج ڈیندے تے آپݨی کتاب اچ مضمون لکھوا گھندے تے کجھ کتاب چھپݨ دے بعد میکوں ایں پاروں وی کتاب تحفہ دان کریندن جو میڈی عادت ہے جنیں وی میکوں کتاب تحفے اچ ڈتی اے میں اونکوں مکمل پڑھدا وی ہاں تے اوں تے تبصرہ وی لکھداں تے کجھ صحافی دوستیں دی مہربانی جو او اخباراں اچ میڈے لکھے تبصرے چھاپ وی ڈیندن ۔

پروفیسر ڈاکٹر محمد ممتاز خاں سوہݨی شکل آلا خوب رو استاد اے۔ہر دل عزیز استاد ہے

اصول پرست وی ہے تے ہر موڑ موقع تے رہبری تے رہنمائی وی کریندا چاپدے۔ میکوں جیڑھی محبت تے زور دے نال اردو شعبہ چھڑوا کے سرائیکی اچ داخلہ گھنایا ہس تے جیڑھے وعدے کیتے ہنس انہاں وچوں کتنے پورے تھئے بیان کر چُکیاں۔ ہمیش سوہݨاں رویہ رکھیا، اچھے اخلاق دے مالک ہووݨ داثبوت ڈِتا۔ پڑھائی اچ ہر موڑ موقع تے شفیق استاد وانگوں ریہن۔ میڈے فیلوز دی طرفوں تے کجھ اساتذہ دی طرفوں جیڑھی میں نال ستم گری تھیندی پئی ہئی پوری چاݨ سنجاݨ رکھݨ دے باوجود اُنہاں کڈاہیں ڈُکھ نہ ڈِتا ہاتاں ڈُکھ لہاوݨ دی کوشش وی نہیں کیتی۔ بھانویں جو کوشش کیتی ہووے تے وس نہ چلیا ہووے خدا جاݨے۔ کوئی وی موضوع ہووے اوں تے تحقیقی انداز نال لکھݨ انہاں ہی سکھایا۔ تحقیق دے اصول و ضوابط سکھائے، سمجھائے اور اے واضح کیتا شعبان طالب علم یونی ورسٹی آ کے دل جی نال پڑھݨ دے نال نال ہر گالھ دے اور بجن کوں سمجھݨ تے تحقیقی و تنقیدی نظر نال اوں تے گالھ کرݨ سکھدے۔ آپݨے فیلوز کوں نہ ڈیکھ۔۔۔ توں انہاں توں اُچ ہیں۔ تیڈا کم صرف گھمݨ پھرݨ، عشق معشوقی تے وقت گزاری کرݨ نہیں میڈا بچڑا پڑھ، سکھ تے اگوں تے ودھ۔

ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب دی ڈِتی تربیت، عقل و شعور توں میں ہمیش تمام اسٹوڈنٹس توں یونیک تے منفرد ہی ہم۔ خان صاحب دے آکھے تے اردو شاعری دے نال نال سرائیکی شاعری وی لکھدا ریہم۔ انہاں ڈیہاں استاذ الشعراء احمد خان طارق دے شاگرد صادق میر بیگ صاحب دے اگوں میٹھائی رکھی تے باقاعدہ انہاں دے تلامذہ اچ

شامل تھی ڳیم۔

پروفیسر بدر مسعود خان ہوں محنتی انسان اے۔ سبجیکٹ دا ماہر اتے لسانیات تے انگریزی ادب دا وی چنڳا شعور ہس۔ مطالعہ وی تمام مضامین بارے ڈھیر ہس، صاحبِ علم استاد ہے۔ شروع شروع اچ میں بدر صاحب دے نہ صرف مضمون اچ اچھا ہم بھل جو تمام معاملات خوشی اسلوبی نال چلدے پئے ہن۔ پہلے سمسٹر دے فائنل ٹرم دے نیڑے بدر مسعود خاں میڈے مخالفین دے نال تھی ڳئےؔ (ایندی وجہ ایں شعبے توں لنکڈ سارے لوکاں کوں پتہ ہے) تے ہک ڈینھ کلاس اچ آندیئں آکھیں: "کجھ بال میں کنوں بار بار شکایت کریندے پئن جو سی۔آر انہاں نال تعاون نہیں کریندا پیا تے او سی۔آر بدلݨ چاہندن۔ میں وی ایہو محسوس کریندے جو سی۔آر کوئی ہیا ہووے لہذا اج نویں سی۔آر دی ووٹنگ کروینددوں۔۔۔" میں آکھیا: سر! اے کوئی درست طریقہ کائنی۔۔۔ میڈے کجھ ساتھی اج کائنی چھُٹی تے ہن تے سی۔آر دی سیلکشن یا تبدیلی فوکل پرسن یا چیئرمین صاحب کریندن اوہے کرن تاں زیادہ مناسب ہوسے۔ غصے نال میکوں ڈو چار سٹا وی ڈِتیاں تے آکھیا: اتھاں سارا کجھ میں ہاں تے میں اے فیصلہ کر گھدے۔۔۔ فلانا آتوں سی۔آر بݨسیں؟ اوں آکھیا جیا سر۔ اونکوں سٹیج تے سڈ تے آکھیں جو جیڑھے اینکوں ووٹ ڈیندن او ہتھ کھڑا کرن تاں ٹوٹل تعداد پندرہ وچوں اج ٻاراں آئے ہووے ہن چھی ووٹ اونکوں ملیے تے ستواں اوندا آپݨا تاں زور زبردستی اونکوں سی۔آر بݨا ڈِتا۔ میں اساتذہ دی عزت کرݨ والا تے انہاں دے احترام اچ کئی ڈکھ سہے وی ہن تے سہندا وی پیاں۔۔۔ چُپ تھی ڳیم۔ کلاس

ختم تھئی تاں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب کول ہُیم انہاں اے آکھیا" شعبان کیڑھا ایندی کوئی تنخواہ ہوندی اے بھاءلا اینکوں اے وی کوئی عہدہ اے۔ میں ڈیکھدا بیٹھاں توں ہک چنگے عہدے تے فائز تھیسیں، میں تیڈے نال ہاں، پڑھ محنت کر۔۔۔" میں بیا کر وی کیا سگدا ہم؟ چُپ کر کے کلاس اچ ہُیم تاں مخالف اسٹوڈنٹس پارٹی کرݨ دا پلان کریندے پئے ہن تے میں تے ولا ولا کھلدے تے جملے وی کسیندے پئے ہن۔ میں صبر کیتا تے محنت جاری رکھی۔

ایہو او ویلہ ہا جڈاں اٹھ نو مہینیاں بعد پری نال ولا رابطے بحال تھی ڳئے کجھ گلے شکوے کر کے رسیمے دی وجہ ڈسائی میں ہک منٹ اچ وجہ دور چا کیتی تے لیلیٰ مجنوں دے قصے ولا شروع تھی ڳئے۔

اے وی روزِ روشن وانگوں عیاں ہے جو ہر مشکل تے اوکھ اچ پری حقیقی پری بݨ کے میڈا ساتھ ڈِتے۔ جیڈے رُسیمے ہوون ہا میکوں کجھ تکلیف تھئی تاں اونکوں میں توں پہلوں محسوس تھئی اتے اوں فوراً رابطہ کر کے ایہو پُچھیا "شعبان توں ٹھیک ایں؟ میڈےادل ماندہ تھیندا پئے، میکوں لگدے کہیں ڈُکھ اچ ہیں۔ میکوں چین نہیں پیا آندا، ایں بے قراری اچ سوائے تیڈے نال رابطے دے میکوں کوئی صورت نظر نہیں آندی پئی۔ توں بس آکھ جو ہا ٹھیک آں پلیز۔۔۔"

میں آکھدا ہم جو بس تیکوں وہم تھیندے۔۔۔ میں تاں بالکل ٹھیک ہاں لیکن

سچ اچ میں اوں ویلے ٹھیک کائنا ہوندا ہم۔ پہلے پہل تاں میکوں لگیا جو پری بس اینویں پیار جتاوݨ کاݨ آکھیندی اے لیکن رات دا کوئی ویلہ ہووے تے بھانویں ڈینھ دا جڈاں میکوں پریشانی تھئ اے پری دی کال یا میسج آئے اور ایہو ہی آکھیے " شعبان توں ٹھیک ہیں نہ؟ میڈا دل ماندہ تھیندا پئے۔۔۔" اوں ڈینھ میکوں پک تھی گیا جڈاں ہک مشاعرے توں واپس ولیا آندا ہواں سوا ڈو رات دا ویلہ ہا ون یونٹ چوک بہاول دے قریب میکوں ڈولفن پولیس پکڑ گھدا جو رات دا کلھا قبرستان دے نیڑے کیا ودا کریندیں؟ (قبرستان دی دیوار نال ہی میڈے ہاسٹل دی دیوار ہئ، میکوں تاں اُتھاں ونجݨا ہا) کوئی انسان ایں، جن ایں، شکل کیویں بݨائی ودیں؟ میکوں پولیس کجھ دیر آپݨے کول روکیا تاں ایں ویلے پری دے ویہہ میسج آ گئے۔ "شعبان میڈی اکھ لگ گئ ہئ، کیا توں ہاسٹل پہنچ گئیں؟ خدا دے واسطے رپلائی کر تے ڈسا جو توں ٹھیک ہیں۔۔ میکوں خواب اچ نظر آندا پیا جو تیکوں ڈاکوں پکڑی ویندن۔۔۔ سچی سچ ڈسا، ہُݨ جواب وی ڈے چا۔ بھانویں کوئی کوڑ بول چا پر آکھ جو ہا میں ٹھیک ہاں"

پری دا ایں رات میکوں میسج کرݨا اور اپݨے محسوسات (بالکل اوہے جیڑھے میڈے نال اِتھاں تھیندے پئے ہن) ڈساوݨ تے ساری رات جاگ کے گزارݨ میڈے دل وچ اوندی او محبت پا گیا جو جے توݨیں ساہ چلدا پئے پری پری ایں ناں دی تسبیح جاپدے ڈینھ رات گزردے ہن۔ اوں رات اے ہک غزل تھئ جیندا مطلع ایں ہے:

تئیں باجھ دنیا تے میڈا کُئی بیا ہے دغا ہے

میڈے دل وچ تیڈے کوئی سِوا ہے دغا ہے

پری ملݨ دا آکھیا تے ضد کیتی جو کل ہی مل پر میں ولا اوہو ہکو ٹالا ان شاء اللہ بھوں جلد ملسوں۔ پری آکھیا شعبان تیڈے ایہے لارے کڈوک دے ہن تاں اوندے لفظ کڈوک تے ایں بند الہام تھیا:

تیڈے وعدے کوڑ دے وعدے ہن تیڈے سارے قول کچوک دے ہن

جینویں دل آکھی اونویں مرضی کر ساڈے وعدے یار سنجوک دے ہن

اساں درد دے ہیلک ازلیں توں اچاں اَہدیں درد اچوک دے ہن

میں اج مِلساں میں کل مِلساں تیڈے لفظ شعبان کڈوک دے ہن

خدا دی ونڈا اے کڈوک پتہ نہیں کڈاں تک راہسے۔ہک مُد توڑیں کوششیں دے باوجود میں پری کوں ملݨ نہیں ونج سگیا۔

پروفیسر قدسیہ نیر صاحبہ قابلِ قدر استاد اے۔کہیں دے نمبر ودھ کرݨ یا نہ کرݨ گھٹ نہ کریندیاں ہن۔ پہلے سمسٹر اچ انہاں دے مضمون اچ میڈے چنگے نمبرات ہن۔ باقاعدہ کلاس اچ آندیاں ہن تے ہر روز آپݨا لیکچر ضرور ڈیندیاں ہن۔وقت تے اصول تے چلݨ آلی خاتون خدا سلامت رکھس ہر ممکن مدد کرݨ دی کوشش کرݨ کوں آپݨا فرض سمجھدیاں ہن۔

پیپرز تھئے تاں کجھ بالیں کوں کتھاؤں پیپر پہلوں معلوم تھی ویندا ہا اور ایں طرح میڈے مخالفین دی تعداد وی ودھ ڳئی۔ خیر رزلٹ آیا تاں باقی سب مضمون چنگے رہے ریاض حسین سندھڑ صاحب ۰، نمبرات ڈتے تے بدر صاحب ۳، ریاض صاحب دا پتہ نہیں انہاں کیوں اتنے کم نمبر ڈتے پر بدر صاحب سیشنل نمبرات اچ نہ ڈیوٹ دے برابر نمبر ڈتے۔ خیر ڈوجھی پوزیشن آئی۔

پہلے سمسٹر دے فائنل ٹرم دے امتحان توں کجھ پہلوں شعبہ سرائیکی دا ادبی و مطالعاتی دورہ قلعہ ڈراور گیا۔ اچ چھی جنوری ۲۰۱۷ء کوں سب تیار تھی تے شعبے پہنچ ڳئے۔ میڈے نال ہاسٹل روم اچ شہباز بلوچ، عتیق الرحمن تے عامر فرید بھٹہ راہندے ہن (کیوں جو کجھ وجوہ پاروں ثاقب تے ایاز نال کمرے اچ چس نہ آئی تے میں انہاں نال شفٹ تھی ڳیم)۔ شہباز بھائی سرائیکی شعبے دے ہن انہاں نال چلنا ہا۔ عامر فرید نویں شرٹ بٹوئی تے اجاں توئیں پاتی نہ ہس اوں کنوں شرٹ گھدی باقی چیزاں مُل گھدی کھڑا ہم تیار تھی تے میں وی شعبے پہنچ ڳیم۔

اساڈی بس پہلے وسیب ہوٹل تے رکی چاہ پانی دا انتظام ہا۔ پچھے ول قلعہ ڈراوڑ ڈو روانہ تھی ڳئی۔ بس اچ گاوݨ چلدے پئے ہن تے کئی نینگر جھمراں کھیڈدے پئے ہن، بس پندھ کپیندی قلعہ ڈراوڑ پہنچ ڳئی۔ میں اتھاں پہلی واری نہ آندا پیا ہم بھل جو ڈوجھی واری آندا پیا ہم۔ پہلی واری ۲۰۱۲ء اچ اکیڈمی دے ٹرپ تے آچکیا ہم۔ اوں ویلے تحقیقی و تنقیدی شعور اجاں نہ ہا۔ قلعہ ڈٹھا صحابہ کرام دے مزارات تے حاضری ڈتی تے گھر پر ایں

واری بھانویں جو سب فوٹو بݨاوݨ تے گھمݨ پھرݨ اچ رُجھ ڳئے پر میں تحقیقی و تنقیدی شعور نال قلعہ دے وِلی وِلی ڈٹھی تے او ساریاں ڳالھیں لبھݨ دی کوشش کیتی جیڑھیاں کتاباں اچ قلعے بارے پڑھیاں ہن۔ میڈی کیفیت اچ اوں محقق وانگوں ہئی جیڑھا پھُل دے نال ٹہنی توں پھٹݨ چاہندے، او ٹہنی توں پونبل دے رگڑ کھا تے پھٹݨ دی آواز سݨݨ چاہندے، او ایں مٹھی سوہݨی پیاری تے من بھانوݨی آواز کوں ہک صدا دا ناں ڈیوݨ چاہندے، او آدم دے دھرتی تے پہلا قدم رکھݨ تے پیدا تھیوݨ آلی کیفیت کوں محسوس کرݨ چاہندے، او حوادی پہلی سرگوشی جئیں توں پھُل مہکیے ہن کوں لبھݨ چاہندے۔

اے سچ تے حق اے جو قلعہ ڈراوڑا اپݨے پکپ، ڈگھرپ تے شان و شکوہ دے نال نال تاریخی اہمیت پاروں ہمیش اہمیت دا حامل ریہے۔ خدا جاݨے جو ایں قلعے دے ہاں اچ کتنیاں داستاناں آباد ہن۔ ایندیاں اُچیاں تے پکیاں فصیلاں ماضی دے کئی واقعات ڈٹھے نے۔ اے ڳالھ وڈی پک نال کریندا پیاں جو چھی ہزار سال پہلوں ملتان تے ہڑپہ توں آوݨ آلے قافلے مکران تے عراق، مصر تے یونان ویندیں ہوئیں ایں قلعے دیئں اُچیں فصیلیں دی چھاں تلوں ڈینھ ڈوپہراتاں ضرور کریندے ہوسن۔ ایں قلعے میکوں اپݨی ٹھڈی چھاں تے بلہا تے اپݨے ڈکھ ڈکھڑے سݨائن۔

ایں قلعہ دی بنیاد، ساخت تے بُݨت بارے ڳالھ کیتی ونجے تاں سوہݨی کتاب لکھی ویسے۔ خیر ڈوجھا سیشن نوابیں دی رہائش گاہ ڈیکھݨ دا ہا۔ اُتھاں مقامی قوال آ ڳئے انہاں قوالیاں سݨایاں۔ کئی طالب علم جھمراں کھیڈدے پئے ہن۔ ایں دوران کنوپارٹی وی

چلدی رہی۔ساکوں تحقیق دا کیڑا ہک جا ٹکݨ نہ ڈیندا ہا۔باقی سب قوالی دی محفل اچ مصروف ہن میں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب توں اجازت گھن کے ہک مقامی دوست جئیں نال ہݨُݨ دوستی تھئی ہئی پہلوں صحابہ کرام دے مزارات تے حاضری ڈِتی فاتحہ پڑھی ،نوافل ادا کیتے تے ول شاہی قبرستان جیڑھا قلعے توں تھوڑا پندھ تے واقع ہے ڳیم۔ ایں شاہی قبرستان اچ عباسی حکمراناں دے تے انہاں دے اہل و عیال دے مقبرے ہن۔ عباسی خان دان دے بزرگاں تے ممتاز زنانیاں دے اُچے اُچے مقبرے ہن۔ جنھاں تے پکیں سلھیں نال آرائشی گنبد تعمیر کیتے ڳِن۔ شاہی قبرستاں اچ حاضری ڈیوݨ دے بعد واپس پہنچم تاں کھاݨا تقریباً سب کھا چکے ہن میڈے نصیب دا میکوں مل ڳیا۔

ڈوجھے سمسٹر اچ میں خود نال وعدہ کیتا جو آخر جو وی ہووے ہک آنجھی زنانی جیکوں ڈیکھ کے سرائیکی پڑھݨ نئیں آندی اونکوں میں کنوں زیادہ نمبرات ڈِتے ڳئن تاں یقیناً میڈی ہی نالائقی اے، میں ہݨ کجھ تھی ونجے اوں توں بھل جو ساری کلاس توں ودھ نمبرات گھنساں۔ کجھ اپݨی کلاس دیاں، کجھ سینئر تے کجھ جونیئر دے نال نال ٻنھاں شعبے دیاں یاراں چوڈاں لڑکیاں تے ہک میں گروپ ہاسے۔ جِتھاں ٻہوں ہا ہکو طرز تے ٻہندے ہاسے یعنی جو ساریاں لڑکیاں گول دائرہ بݨیدیاں ہن تے میں ادھ اچ ٻہندا ہم۔ سارا ڈینھ گھم پھر تے زنانیاں نال گزردا ہا۔ دیگر ویلے واپس ہاسٹل آندا ہم۔ چنگاں لحظہ پری نال ڳال کریندا ہم تے ترائے چار گھنٹے رات کوں پڑھدا وی ہم۔ مڈ دے امتحان تھئے تاں کجھ ہاں جھل تھیا

کیوں جو سب توں ودھ نمبرات میڈے ای ہن پر جیڑھے ویلے فائنل امتحان تھئے تاں

پروفیسر بدر مسعود صاحب کول ڈوں مضامین ہن ڈوہیں مار سٹیا ہک اچ تاں ۸۰ نمبرات آ گئے پر ڈوجھے اچ ۴۶، حالاں کہ میں پریذنٹیشن وی سوہݨی ڈتی، اسائنمٹ وی انہاں مشکل موضوع ڈتا اوں تے لکھی اتے کمپوز کرا کے جمع کرائی بقول انہاں دے سب توں اچھی میڈی ہی اسائنمنٹ ہے، یونیفارم وی ہمیش پاتی چھٹی وی گھٹ ودھ کیتی پر خدا جاݨے جو کیوں انہاں سیشنل نمبرات ڈوں پیپراں اچ گھٹ ڈے کے ولا ڈوجھی پوزیشن تے گھن آئے۔

ایں گالھ دے گلے شکوے میں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں توں کیتے، ریاض حسین سندھڑ صاحب توں کیتے، میڈم قدسیہ نیر صاحبہ توں کیتے تے ڈاکٹر صفدر حسین بخاری صاحب اگوں تاں رو وی پیُم پر کوئی حل نہ نِکھتا۔ پروفیسر ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو صاحب شاید کوئی حل کڈھ ڈیون ہا پر میں کئی واری انہاں نال ملݨ دی کوشش کیتُم پر نہ مل سگیم۔ کیوں جو ہک تاں او دیر نال آندے ہن تے ڈوجھا جڈاں آندے ہن بہوں بزی ہوندے ہن میکوں ہک واری وی موقع نہیں مل سگیا۔

اماں ابے کوں ڈسا کے پریشان نہ کرݨ چاہندا ہم کیوں جو ڈاکٹر محمد ممتاز صاحب جیڑھے ماݨ تے ناز نال سرائیکی شعبے اچ داخلہ گھنݨ دا یقین ڈیوایا ہا او تاں پورا نہ تھیندا پیا ہا اماں ابا تے فیسیں دا تے رہائش دا بھار ڈھیر ہا پریشان نہ کر سگدا ہم تاں پری کوں سارا کجھ ڈساں ہا۔ پری کئی موقعیاں تے ماء وانگوں سلوک کیتے۔ ہر چنگے مندے توں روکیا، چنگے کم

کرݨ دا ہمیش آکھیا۔ چارگُݨ شاید میں وچ مل ونڄن تاں سب پری دی وجہ کنوں ہی ہوسن۔ پری نیک سیرت بیبٹی وی ہئی تے پاک دامن محبوبہ وی۔ پری دے عشق دی کوئی حد کائنی، پری دا عشق ان بیان ایبل اے۔ فیکشن رائٹر ہئی کئی کہانیاں میڈے بارے لکھیُس میں وی اتنی شاعری لکھی جو ہک کتاب چھپ ڳئی۔

ہک رات پری آکھیا: " کہیں کہیں ویلے میں سوچیندی آں اے عشق، محبت، پیار ویار کیا ہے؟ میں اے منیدی آں جو میکوں ایندی کِکھ سمجھ نہیں آئی۔ توں بھانویں اینکوں من یا نہ من، اے ٹھیک اے یا غلط خدا ڄاݨے میکوں ایہو پتہ اے شعبان توں ہیں تاں کل کائنات ہے میں ہاں نتاں سب مایا ہے۔" پری دییں ڳالھیں دے جواب اچ شعر الہام تھیندے ہن۔ اوں سب مایا آکھیا تاں اے بند الہام تھیا:

توں ئیں زندگی دا تے گھن آئے ہیں اوندی مونجھ دا قرض بقایا ہے
کل شور ہا روح دی جھانجھر دا اچ ڈُکھ چا ساہ چھنڑکایا ہے
اوندے نال ہاسے کُئی شئے ہاسے بن اوندے سب کجھ ضایا ہے
ایہو ورد شعبانؔ پکائی پئے ہیں سب مایا ہے سب مایا ہے

پری میڈے کیتے روشن ستارے وانگوں ہئی۔ گُپ اندھارے وچ اوں پاندھی وانگوں جیڑھا منزل توں ئیں نال جُلے اتے منزل توں ئیں ہتھ نہ چھوڑے۔ میں ایں پاروں وی پری نال سب کجھ شیئر کریندا ہم کیوں جو میڈے ہاں دا بوجھ کجھ ہلکا تھی ویندا ہا تے او میکوں چنڳا، سوہݨا تے

بہترین مشورہ وی ڈیندی ہئی تے چنگپ دے ڈس وی ڈیندی ہئی۔ ہمت، صبر تے حوصلے دے درس وی ڈیندی ہئی۔ او میکوں اونویں ہی محسوس کر سگدی ہئی جینویں میں خود کوں خود کریندا ہم۔

جینویں کینویں کر ڈوں سمسٹر پاس کیتے جو پروفیسر بدر مسعود صاحب تریجھے سمسٹر اچ کائنا پڑھیسن کیوں جو او صرف پہلے تے ڈوجھے اچ لسانیات پڑھیندے ہن۔ پر میڈی قسمت ماڑی جو ڈوجھے سمسٹر اچ وی انہاں ڈوں مضمون پڑھائے ہک آپنا تے ہک چانڈیو صاحب دا تریجھے وچ وی "سندھ دے سرائیکی شاعر" پروفیسر ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو صاحب دا مضمون ہا او بہوں مصروف ہن تے خود کائنا پڑھیندے ہن انہاں او مضمون پرھاوݨ دا ذمہ گھن گھدا بھل جو میڈے قتل دا پروانہ گھن گھدا۔ مڈ دے امتحان اچ معمول دے مطابق سب توں ودھ نمبرات تے فائنل اچ باقی سب مضامین اچ ۴/۴ آئی تے "سندھ دے سرائیکی شاعر" اچ 3.20 یعنی اوہے ۳، نمبرات۔ سیشنل نمبرات نہ ڈیوݨ دی انہاں جینویں قسم کھا رکھی ہووے۔ مخالف گروپ کوں جنھاں کڈاہیں کوئی اسائنمنٹ نہ جمع کرائی، کوئی پریذنٹیشن نہ ڈتی ول وی انہاں دے ویہہ دے ویہہ تے میڈے چار یا ودھ توں ودھ پنج۔اے میڈے نال جیڑھا ظلم تھیا میڈے اندر دے سرائیکی کوں مار ڈتا تے میں خدا جانڑے جو کتنی واری تے کتنی کتنی دیر رات کوں پچھتیندا تے روندا رہ ویندا ہم جو آخر کیوں میں اردو کوں چھوڑ کے سرائیکی اچ داخلہ گھدا؟ ڈاکٹر محمد ممتاز خاں کوں کئی سو واری آکھیم پر انہاں وی بے بسی دا ہی اظہار کیتا تے میڈے کیتے کوئی چنگپ نہ کیتا۔ میں منتاں کیتیاں جو سر

تساں انہاں کوں کجھ گھٹ چا نمبر ڈیوو جنھاں کوں زیادہ ڈِے کے میڈے نمبرات گھٹ کیتے ڳن تاں انہاں ہمیش ہکو ولدا ڈِتا شعبان میں کہیں دے ودھ نمبرات نم کر سگدا تاں گھٹ وی کڈاہیں کہیں دے نمبرات نہیں کریندا۔ میڈے نیڑے جئیں دے جتنے نمبر بݨدن اونکوں اُتنے ہیں ملسن۔

تریجھے سمسٹر دے فائنل امتحان تھیندے پئے ہن۔ کلاس دے ہک گروپ کوں کِتھاؤں پیپر پہلوں مل ویندا ہا۔ موسم خراب ہا بارش تھیندی کھڑی ہئی اج پیپر ہا چانڈیو صاحب دا جیڑھا بدر مسعود صاحب پڑھیندے رہ ڳئے ہن۔ موسم دی خرابی دی وجہ توں اوہے ہال جنھاں کوں پیپر مل ویندا ہا اج اوندی مائیکرو کاپی کِتھوں نہ کرا سگے۔ یونی ورسٹی آ کے ہک پاسوں پیپر شروع تھی چُکا ہا ڈوجھے پاسوں او مائیکرو کرویندے کھڑے ہن تے ڈین صاحبہ انہاں کوں اتھاں اے عمل کریندے ڈیکھ گھدا۔ او ڈین کوں نہ سنڃاݨیدے ہن۔ کمرا امتحان اچ پہنچے ڈاہ منٹ گزریے ڈین تے ڈو بئے لوک کمرے اچ آ ڳئے تے سب دی تلاشی شروع کر ڈِتی۔ سوائے میڈے تے فرحانہ شاہین دے سارے بوٹیاں (نقلاں) بݨائی ودے ہن۔ کہیں کلائیاں تے لکھا ہویا ہا، کہیں اسکارف اچ پِن کیتا ہویا ہا تے کہیں مائیکرو کرا کے آپݨے کول رکھیا ہویا ہا تے کِنھاں موبائل اچ رکھیا ہویا ہا تے اوں توں لکھدے بیٹھے ہن سب پکڑیے ڳئے۔ سب تے عیاں تھی ڳیا جو شعبان آپݨی محنت نال ہی نمبرات گھدن باقی کیا پیا تھیندا ہا نہ صرف سرائیکی شعبہ بھل جو پوری فیکلٹی آف آرٹس اینڈ لینگوئجز کوں چنڳے ڈینھ وانگوں معلوم تھی ڳیا۔

استاذالشعراء استاد احمد خاں طارق دے شاگردِ نامدار صادق میر بیگ کئی واری دعوت ڈِتی اتے میں ٹال مٹول گیم پر ایں واری کُئی بہانہ نہ چلیا تے میکوں دیرہ غازی خاں ونڄݨا پیا۔ پروفیسر ڈاکٹر جند وڈا ایاز (ون یونٹ چوک پوسٹ گریجوایٹ کالج دے سامݨے راہنداں ہم) یار ہا ملݨ آندا ہا اوں کنوں کوٹ منگیم اظہر رضا مہروی رومیٹ ہا اوں بیگ شیگ بݨا وݨ اچ مدد کیتی اتے اے ویندا پیاں۔ ملتان پہنچیا تاں زبیر احمد دھریجہ کال کیتی "شعبان جھوک دے دفتروں تھیندے ونڄو۔"

جھوک سرائیکی ملتان دفتر اچ پہنچیا تاں ظہور احمد دھریجہ صاحب، عید احمد دھریجہ تے زبیر احمد دھریجہ تانگھی ہن۔ بھوں پیار محبت ونڈائی ڈوپہرا کرایا تے سرائیکی اجرک وی پوائی۔ انہاں دیاں ڈھیر محبتیاں گھنداں دیرے ڈو روانہ۔

دیرہ غازی خاں اڈے تے پہنچیا تاں صادق میر بیگ تے شاہزیب قمر تانگھی کھڑے ہن۔ میر صاحب فیاض قاسی تے غزل گو شاعر امجد بلوچ نال ملاقات کروائی۔ انہاں دا کلام سݨیا کجھ آپݨا وی سݨایا تے پچھے دری ڈھولے آلی میر صاحب دے گھر ڈو روانہ۔۔۔

دری ڈھولے آلی اڈے تے پہنچے ٹکر پاݨی دا انتظام اُتھائیں ہا۔ امین شاطر، سوبھے خاں بیگ تے سنگت اساڈے کیتے کھٹی ہئی۔ محفل سجی، شاعری سُݨی سݨائی تے میر صاحب دی وساخ تے کاظم خاں گجاݨی تانگھی ہا، ادھی رات محفل لگی۔

سویر کوں حمام تے دھاں پاں کے ویس وٹایا تے سیف اللہ آصف ۔۔۔ "توں آصفؔ ونگاں اچ گھن آئیں اساں کڈاں دیاں باہیں ویچ ڈتن" دے خالق شاعر نال ملاقات تھئی محفل لگی۔ کجھ اگوں تے پندھ کپیا تے خالد منیر خالد سوہݨے تے سلوݨے شاعر نال ملاقت تھئی۔ سوہݨی محفل تھئی انہاں آپݨی کتاب "سندھڑے لہندی شام" سوکھڑی ڈتی تے پُل قنبر، قاسم سہانی صاحب کول ڈوپہرا ہا۔ہک چولی محفل لگی تے اُنہاں وی اساکوں آپݨی جگ مشہور کتاب "لعل نئیں ٹکدے" دان کیتی۔

ولدا واپسی میر صاحب دی وساخ تے امدی سویر کوں ڈی جی خان ناصر نیوز ا جنسی تے محفل لگی۔ ایندے بعد فیاض قا سی، شاہ زیب قمر، میر صاحب میکوں ڈی جی خاں شہر گھمایا۔ غازی یونی ورسٹی بگیوسے تے چڑیا گھر دی سیر وی کیتی۔ڈی جی خاں دے بازاراں اچ ہک حیران کن شئے اے ڈٹھی جو ہک بازار اچ صرف زنانیاں ہی نظر آندیاں پیاں ہن۔ شاید دکان آلے ہی مرد ڈسین تے ہک بازار ایجھا وی ہا جئیں اچ کوئی زنانی وی نظر نہیں آئی۔

ڈوپہرا شاہ زیب قمر کول ہا۔ اوں ڈات دی اسپیشل دال کھوائی تے ترییے میکوں بس اسٹیشن چھوڑݨ آئے تے رات بارہ ہک وجے ونج بہاول پور پہنچم۔

چوتھا سمسٹر شروع تھیا تاں ہک ڈینھ مجاہد جتوئی صاحب شعبے آئے۔ انہاں دا اعزازی لیکچر ساڈی کلاس اچ رکھیا گیا۔ انہاں بہترین انداز اچ فریدیات دا لیکچر ڈتا۔ کھاݨے

دے بعد میں انہاں کول پہنچ ڳیُم تے ایہو مسئلہ بیان کیتم تاں انہاں میکوں گُر چا ڈسایا تے میں اوں تے عمل کیتُم تاں کامیابی وی تھئی۔ پر نصیب ماڑا ہووے تاں کہیں نہ کہیں جا توں اُک تھی ہی ویندی اے، قہر جینویں کینویں ڳول تے ترٹ ہی پوندے۔ چوتھے سمسٹر اچ پروفیسر بدر مسعود خاں صاحب ایس جی پی ۴/۴ ہی ڈِتی پر ایں واری میڈم قدسیہ نیر ہک ڈیہنہ کلاس اچ (ریڈیو، ٹی وی اینڈ جرنلزم پڑھیندیں) خود آکھیا جو ترائے چار بال اسائنمنٹ ڈیون باقی نہ ڈیون لازمی نہیں جو سب بݨاون۔ میں انہاں ڈینہاں کتاب "آس دی پونبل" دی اشاعت دے حوالے نال ڈاڈھا مصروف ہوندا ہم۔ مارچ ۲۰۱۸ء اچ جھوک پبلیشر ملتان توں "آس دی پونبل" شائع تھئی۔ جیندے ۱۶۰ صفحات ہن۔ ایں اچ غزلاں، نظماں، ڈوہڑے، گیت تے بیت ہن۔ میڈم رعایت جو ڈِتی تاں ڈھلپ چا کیتُم تے اسائنمنٹ نہ جمع کرائیُم۔ انہاں میڈے پنج نمبر کٹ گھدے۔ ایں واری باقی سب وچ ۴/۴ تے پروفیسر قدسیہ نیر صاحبہ دے پرچے وچ 3.80 آئی تے میڈی ساری کیتی کرتی تے پاݨی پھر ڳیا۔ انہاں چار پنج نمبراں توں ہی میڈی پہلی پوزیشن چلی ڳئی تے ڈوجھی آئی۔ میں اوں ویلے بہوں ڈکھی تھیُم جو بابا میں صاحبِ کتاب شاعر ہم تے ڈوجھے پاس اولڑکی جینکوں ڈیکھ کے وی چنگا نہ پڑھݨ آندا ہا، جینکوں نقل کریندیں ڈین صاحبہ خود آن پکڑیا، اونکوں پہلی پوزیشن ڈِتی ڳئی۔ سرائیکی تے سرائیکی شعبے توں ہاں سڑ ڳیا۱۴۔ جون ۲۰۱۸ء اچ ایم۔اے سرائیکی دی ڈگری پوری تھئی تے میں ڈکھی تھی تے گھر ول آیُم۔

"آس دی پونبل" دی گھنڈ کھلائی ریاض بلوچ صاحب دی جاء تے مخفی سرائیکی ادبی سنگت بہاول پور دی طرفوں کیتی ڳئی۔ جیندی صدارت سردار خادم حسین مخفیؔ عباسی کیتی۔ خصوصی مقالہ حفیظ طاہر گھوٹیہ پڑھیا تے نظامت پروفیسر عصمت اللہ شاہ کیتی۔ چھیکڑ اچ میں آس دی پونبل بارے تفصیلی ڳالھ مہاڑ کیتی۔

ریاض بلوچ صاحب اڳلی شام روہی رنگ فرید میلہ چولستان اچ شرکت دی دعوت ݙتی۔ اساں وقت نال نکلیوسے۔ ملک سجاد اقبال چوہان ایم۔اے سرائیکی دا فیلو تے یار ہا اوں کار دا انتظام کیتا تے مشاعرے تے پہنچ ڳیوسے۔ چنگا میلہ ہا بہوں مزہ آیا مشاعرہ پڑھیا تے ملک سجاد اقبال چوہان دے گھر۔ اڳلی صبح سرئیکی بے نقط شاعری دے بانی شاعر نادر لاشاری صاحب دا انٹرویو گھنݨ ڳیم۔ سجاد لاشاری نال انٹرویو گھنݨ دے بعد چنݨ پیر دی مزار تے حاضری ݙتی تے حاضری ݙے کے واپس ولیے آندے ہاسے جو روہی اچ ریت آلا طوفان جئیں بارے کتابیں اچ پڑھیا ہا شروع تھی ڳیا۔ بھلا اے کوئی طوفان ہا ریتو ریت کر ݙتس۔ سجاد لاشاری اُتھائیں دا وسو واݨ ہا بچاؤ جاݨدا ہا نتاں کوئی ماضی دا قصہ ہووں ہا۔۔۔

۱۴۔جون ۲۰۱۸ء رمضان شریف اے۔ روزے نال ٹرپڑ بورے چاہک ہیٔ منزل دی تکمیل دے نال ولدا واپس رحیم یار خاں ول آیُم۔

اٹھویں پوڑی

ایم ۔ اے اردو

ایم۔اے اردو:

ایم۔اے سرائیکی کرتے گھر آیُم تاں پری دا ایم۔فل دا ہک سمسٹر اجاں راہندا ہا۔اوں میکوں فورس کیتا جو ایم۔فل اچ داخلہ گھن تے میڈا تاں ہاں سڑیا پیا ہا میں اونکوں آکھیا جو بابا ٹھیک اے میں داخلہ گھنداں تے انھاں ڈینھاں ایم۔اے دے داخلے ویندے پئے ہن تاں میں ایم۔اے اردو دا داخلہ بھیج کے رحیم یار خان شفٹ تھی گیم۔بک لینڈ شاپ رحیم یار خان دے پروپرائٹر چودھری ندیم ذولفقار تے چودھری نعیم ذولفقار آکھیا جو ایم۔اے اردو دے نوٹس لکھ ڈیوو۔کیوں جو پہلے جڈاں ایم اے اردو کریندا پیا ہم کجھ انشائی حصے دے نوٹس تے معروضی تمام سال اول دی انھاں کوں نوٹس بݨا کے ڈے کے گیا ہم تاں انھاں آکھیا جو ہُݨ مکمل بݨا ڈیوو۔میں خود وی تیاری کرݨی ہئی۔عبدالجبار بھائی کول بخاری ہسپتال رحیم یار خان اچ کمرا کرائے تے گھن کے ڈاہ ڈینھاں اچ ڈاہ پرچیاں دے نوٹس لکھ ڈِتے۔انھاں نوٹس دا سیٹ بݨا کے اشتہار لا ڈِتا تے ٹیوشن دا وی لکھ ڈِتا تاں میڈو کالز آوݨ لگیاں تے جیڑھے سال میں خود پیپرز ڈیوݨے ہن اوں سال چھی لڑکیاں کوں ہوم ٹیوشن وی پڑھائی۔خیر نال میں خود وی اچھے نمبرات گھدے تے انھاں اچوں چار ٹھیک نمبرات نال پاس تھی گیاں تے ڈوں دے کجھ پرچے رہ گئے۔

نویں پوڑی

ایم۔فل سرائیکی

ایم۔ فل سرائیکی:

منڈھلی تعلیم اچ شائد ہی کہیں ٻال دا دل لڳدا ہوسے تے سوچوں کوئی ہک ادھ ہی ٻال اینجھا ہوسے جیڑھا خود تیار تیار تھی کے اسکول ڈو ویندا ہوسے۔ اے وی سچ ہے جو زیادہ تر جیڑھے ٻال پڑھائی اچ ڈھلے ہوندن یا وت درمیانے درجے دے ہوندن او ہے ہی پڑھائی مکمل کریندن۔ ذہین فطین تے سمجھ دار ٻالیں کوں کورس دیاں کتاباں زہر دی نہر لڳیندن۔ ایہے درمیانے درجے دے ٻال یا میں آلی کار ڈھلے ڈھالے پاسنگ مارکس گھن کے گاڈی ریڑھی رکھدن۔

کہیں وی پڑھاکو ٻال دی نفسیات اُتے پئے ہوئے نہ ڈسݨ والے بوجھ دا وزن عام طور تے ہک اندازے دے مطابق ۵ کلو ہوندے تے میڈی کار ٻال کیتے اینکوں ۵۰ نال ضرب ڈے کے ۲۵۰ کلو سمجھیا ونجے تاں زیادہ بہتر ہوسے کیوں جو اینجھے ٻال کوں استادیں توں average تے below average دا طعنہ ملدے، ماء پیئو توں کم چور، چندرا، نالائق تے کند ذہن دا طعنہ ملدے۔ کٹھے پڑھݨ والے ٻالاں نال گریڈ پاروں موازنے تے مسابقت دا احساس اونکوں احساسِ کمتری والے پاسے گھن ویندے۔ اینجھے ٻال دی نفسیات اُتے ۵ کلو والا بھار ۲۵۰ کلو دا بھارݨ کے اونکوں ہمیش ادھ مویا کیتی رکھدے تے او نور پیر ویلے اسکول ونجݨ توں گھن کے نماشیں یا چرکیں سمدے ویلے توڑیں Test of accomplishment دی ڳول اچ راہندے۔ جے کر والدین ٻال کوں Test of

accomplishment عطا کر ڈیندن تاں سمجھو اوندے سر توں ۲۵۰ کلو دا وزن لہا چھوڑیندن تے اونکوں اعتمادِ ذات دان کر ڈیندن۔ ایہو اوندی کامیابی تے ترقی دا ضامن ہے۔ میں کیوں جو پڑھائی اچ نہ ڈاڈھا تکڑا ہم تے نہ ہی کوئی ایڈا ڈھلا ڈھالا، درمیانے درجے دا ہم تھوں میکوں ایہے تمام گالھیں خوب یاد ہن تے یاد کروایاں وی ڳن۔

میکوں پرھائی دا شوق ڈھیر دیرنال لڳا۔ شوق تھیندیں تھیندیں تھیندیں یا زور دا تھیندیں تھیندیں ڈو ایم۔اے (ایم۔اردو تے ایم۔اے سرائیکی) کر چکیا ہم۔ والدین تے وڈے بھراویں دی طرفوں مکمل چھوٹ مل ڳئی جو میاں اساں توں پیسہ ٹکہ نہ منگیں آپ کما تے پڑھ بھانویں کھا ونڄا۔ اوڑوں پری دی ہکا ضد پہلے ایم۔فل نہیں کیتا ہُݨ ایم۔فل کر شاباش!!!

جامعہ اسلامیہ بہاول پور داخلیں دا اشتہار جاری کیتا تاں ایم۔فل اردو تے سرائیکی، ڈوہائیں اچ اپلائی کیتم۔ میرٹ لسٹ لڳی تاں ڈوہیں اچ ناں آڳیا پر ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب داخلہ نہ گھنݨ ڈتا تے ایں آکھیا: " خواجہ فرید یونی ورسٹی رحیم یار خان اچ ہوں جلد ایم۔فل اردو تھیسے میں اُتھائیں سپروائزر ہوساں میڈی نگرانی اچ ایم۔فل اردو کریں۔"

۲۰۱۶ء اچ نکھڑݨ والے استاد شاگرد ۲۰۱۸ء وچ ولا مل ڳئے اتے ڈینھ رات رلے ہوندے ہاسے۔ ارشاد احمد شاکر صاحب دا ہاسٹل ہا اوں اچ میں کمرا آن کرائے تے گھدا تے سارا ڈینھ نکما راہنداں ہم تے شام کوں تدریس دا سلسلہ شروع کیتا، ایم۔اے اردو دی ٹیوشن

پڑھاوݨ ویندا ہم ، رات کوں کافی دیر توݨیں ڈاکٹر زاہد اختر شاہین تے میں تحقیقی و تنقیدی نشست لیندے ہاسے تے ہک نکا جھیا کاروبار (اوہو ہاسٹل جئیں اچ کمرا کرائے تے گھدا ہم اوہو ہاسٹل ای گھن گھدا) وی شروع کر چکیے ہاسے۔

پروفیسر اجمل داس یار تے الیک سلیک والا قلم قبیلے توں تعلق رکھیندا ہا کہیں کہیں ویلے کال کریندا ہا تے عبدالجبار دے ریفریشمنٹ (ارحم ریفریشمنٹ) تے سڈیندا ہا جتھاں جوس یا ملک شلک پیندے ہاسے تے ادبی بیٹھک لگدی ہئی۔ ہک شام ایں بیٹھک توں ہاسٹل اچاں پہنچیا تاں اجمل داس صاحب کال کیتی تے آکھیُس: "شعبان یار سارا ڈینھ نکما راہندیں میڈی ہک گالھ من جو میڈے اسکول اچ اردو دے استاد دی اسامی خالی ہے تے میڈی خواہش اے جو توں آ تے پڑھا" میں آکھیا سرکار تساں کڈاہیں ایں اسکول دا ذکر تاں نہیں کیتا انہاں آکھیا جو: " بس الحیان گرامر ہائی اسکول میڈا آپݨا اسکول اے توں اُتھاں ونج، ڈائریکٹر حافظ مدثر سہیل صاحب کوں ونج مل او فجریں تیڈا انتظار کریسن۔" میں آکھیا ٹھیک اے ۔ سر ۔ وعدہ تاں کر گھدا ۔ تے انہاں کوں انکار نہ کر سگا، ٹیلی فون بند تھیا ۔ میڈا ٹاݨا تھی گیا ہوسے "یاری توڑ نبھاوݨ کیتے میڈے کول اقرار یا جھ کجھ ہا وی تاں کائنا داس صاحب ٹھیک اے آکھیم۔

سویر نو وجے مدثر سہیل صاحب کال کیتی جو شعبان صاحب تساں آئے کائنی؟ میں معذرت کیتی جو میکوں یاد نہیں رہیا میں بس منہ دھوتے آیم۔ کجھ دیر اچ پہنچ گیم۔ حافظ مدثر سہیل ہک محنتی تے مخلص انسان اے آکھیے بوائز کیمپس اچ تساڈا ٹائم ٹیبل بھیج ڈتا ڳئے ونجو بسم اللہ کرو پڑھاؤ تے میں اے ویندا پیاں۔۔۔۔

ایم ۔فل اچ تاں داخلہ نہ گھن سگیُم، شوق گھر ہمݨ نہ ڈیندا ہا۔ بھانویں سویر کوں

اسکول ویندا ہم، شام کوں ایم ۔ اے اردو دی ٹیوشن پڑھیندا ہم تے رات کوں ڈاکٹر صاحب نال ہٹ کڑاک ول وی دل ڈاڈھا ہا جو چلو کہیں نہ کہیں مضمون اچ داخلہ گھن گھناں تاں جو شوق کوں آرام آوے دل کوں چین قرار آوے۔ خواجہ فرید کالج اچ بی۔ایڈ اچ داخلہ گھدم ۔پہلا سمٹسر پڑھیا ایں دوران کرونا وائرس دی وبا آن ترٹی تے بی۔ایڈ دی تعلیم واݨ وٹیندی ڳئی ۔ پورے سال بعد مڈ ٹرم دا امتحان تھیا اتے فائنل ٹرم دا اجاں امتحاں تھیا وی کائنا ہا جو وبا توں ادارے بند کر ڈِتے ڳئے۔ ایں دوران جامعہ اسلامیہ بہاول پور اشتہار جاری کیتا تاں میں ولا ایم ۔فل اردو تے ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب دے اسرار اُتے ایم ۔فل سرائیکی ڈوہیں سانگھے اپلائی کیتُم تے ٹیسٹ وی ڈوہائیں دا پاس تھی ڳیا۔ میرٹ لسٹ اچ ناں وی آڳیا ایں واری ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب توں زوری اجازت گھدی تے اوایں شرط تے ملیے جو میں ایم ۔فل اردو اچ داخلہ گھناں تے میں من وی ڳیُم تے ایں کیتے جامعہ روانہ تھیُم۔

ڈاکٹر ممتاز خاں صاحب کئی واری کال کیتی اتے زور زبر دستی میکوں ایم ۔ فل سرائیکی اچ داخلہ گھنݨ کیتے راضی کر گھدا۔ میں سرائیکی شعبے پہنچیُم تاں ڈاکٹر محمد ممتاز صاحب نال اے ڳالھ طے تھئی جو میں ریسرچ آپݨی مرضی دے موضوع تے کریساں تے سو فیصد حاضری دی بجائے صرف ہفتے اچ ڈو ڈینھ ہی حاضری ڈیوݨ آساں۔اُنہاں حامی

بھری اتے میں فیس شیں بھر کے ایم۔ فل سرائیکی دے سیشن ۲۰۲۱ء توں ۲۰۲۳ء اچ ان رول تھی ڳیم۔ پروفیسر ڈاکٹر زاہد صاحب کوں ڈھیر ڈکھ تھیا اور ڈاہ سالاں دے چنگے تعلق

اچ وتھانگ آ ڳئی۔ ایندی ڈوجھی وجہ اے وی بݨی جو جیڑھا کاروبار رلے شروع کیتا ہا سے جئیں اچ چنگے چوکھے پیسے میں لاتے ہم اوں کوں روکݨا پیا۔ ہک ایں پاروں جو میکوں جامعہ ونڄݨا ہوندا ہا ڈوجھا الحیان اسکول اچ ہک سیشن پڑھا کے نیشنل گریڑن سکینڈری اسکول اچ اردو دے معلم دی حیثیت نال ملازمت شروع تھی ڳئی ہئی، اُتھاں بہوں ورک لوڈ ہوندا ہا، مصروفیات ودھ ڳئی ہئی ایم۔ اے اردو دی ہوم ٹیوشن دے نال نال ڈاکٹر صاحب تے میں غالب اُردو اکیڈمی کھولی اُتھاں وقت ڈیوݨ اے سب مینیج نہ تھیندا پیا ہا۔

کاروبار بند کرݨا پیا کیوں جو ڈھیر نقصان تھی چکیا ہا جئیں اچ ڈاکٹر صاحب دا وی کجھ پیسہ لڳا زیادہ میڈا ویندا ریہا۔ ونڄے نہ ہا کیوں جو او میں توں ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب ادھار گھدا ہا، میں کاروبار اچ شراکت دار نہ ہم مینجر ہم۔ ہک ڈائݨ دے پُتر ڈاکٹر صاحب دے کن بھریے اُلٹی سیدھی پٹی پڑھائی جو نقصان شعبان دی وجہ کنوں تھئے۔ ڈاکٹر صاحب دا تے میڈا معاہدہ تھی ڳیا ہا جو میکوں فلانے وقت اچ پیسہ رسیسن تے ایں دوران اوں ڈائݨ دے پُتر آپݨا کم کر گھدا اتے ڈاکٹر صاحب ولا ولدا اُنہاں پیسیاں دی واپسی دا ناں نہ گھدا تے میں وی منگݨ چھوڑ ڈتم اتے نال ہی غالب اکیڈمی وی چھوڑ کے ڈاکٹر صاحب توں انج تھی ڳیم۔ ڈاکٹر صاحب دی خدا ڄاݨے، میکوں ایں نکھیڑے دا ڈاڈھا رنج اے۔

کلاساں شروع تھیاں جامعہ ڳیم تاں جامعہ دا نقشہ ہی بدل ڳیا ہا۔ ڈھیر نویں عمارت بݨ ڳئی ہئی جتھاں عشق دیاں منزلاں طے تھیاں او منظر ہی بدل ڳئے ہن اینویں لڳدا ہا جینویں پہلی واری جامعہ آیا ہوواں۔۔۔۔۔ خیر نویں اسکالرز (فیلوز) نال جاݨ سنڄاݨ تھئی۔ اتے تمام اسکالرز کیوں جو مختلف جاب کریندے ہن طے کیتا جو ڈو ݙینہہ کلاس تھیسے تے او

ڈو ݙینہہ سنوار تے بدھ طے تھیسے۔

نیشنل گیریژن اسکول، پرنسپل یاسین رامے تے وائس پرانسپل طاہر رامے صاحب دا ہے۔ اٹھاراں انوی کیمپس ہن تے اٹھ نو ہزار طالب علم وی۔پنجاب دے اٹھ ݙاہ چنگے اداریاں اچوں ہک اے۔ میں میٹرک دا استاذ ہم تے بالڑیں والے کیمپس اچ پڑھینداں ہم۔ ہر سنوار اسکول توں چھٹی کریندا ہم تے بدھ وی۔ پرنسپل ڈھیر ناراض تھیندا ہا۔ تھوں ہفتے اچ ہک ݙینہہ یعنی ہک ہفتے اچ سنوار ویندا ہم تے ہک ہفتے اچ بدھ۔۔۔۔ کجھ عرصہ تاں اینویں چلیا مڈ ٹرم نیڑے آیاں تاں چیئرمین شعبہ سرائیکی پروفیسر ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو صاحب پھٹ ڳئے جو جیڑھے جݨے حاضری پوری نہ ݙیندے ہن انہاں کوں پیپرز نہ ݙیوݨ ݙتے ویسن۔ سارے پریشان ہاسے کیوں جو کوئی ہک ادھ ہی پوری حاضری ݙیندا ہا نتاں سارے ہکو سنویں ہاسے۔

خیر باقی اساتذہ دے آکھے تے من ڳئے اتے اساکوں پیپرز ݙیوݨ ݙتے۔ تحقیق تے تحقیق دے اُصول ڈاکٹر محمد ممتاز خاں پڑھیندے ہن۔ سرائیکی زبان تے ادب دی

تاریخ، ریاض حسین سندھڑ صاحب پڑھیندے ہن ، تنقید، روایات تے اوندیاں صورتاں ڈاکٹر صفدر حسین بخاری صاحب پڑھیندے ہن تے فریدیات پروفیسر ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو صاحب۔ باقی سارے مضمون تاں پہلوں وی پڑھ چُکے ہاسے آسان وی ہن ایں واری صرف تحقیق دا مضمون نواں ہا پر ڈاکٹر زاہد اختر شاہین صاحب توں تحقیق تے تحقیق دے اصول نہ صرف پڑھیے ہن بھل جو چنگی چوکھی تحقیق کر وی چُکیا ہم ایں پاروں ایں اچ وی کوئی مسئلہ نہ بݨیا۔

پہلے سمسٹر دے پیپرز ڈیوٹ دا ویلہ آیا تاں اسکولوں چھٹی گھن کے ڳیم بہاول پور ہک ہفتے کیتے۔ سردار خادم حسین مخفی عباسی قادرالکلام شاعر ہن۔ ایں عہد اچ جیڑھا نیئو فکشن دا عہد اے روایت دے پاندکوں مضبوطی نال پکڑی کھڑن تے ایں جدید دور اچ وی منظوم قصہ "مثنوی سیفل ملوک" لکھی اے۔ منظوم اکھاݨاں لکھین۔ جیڑھی صنف اچ قلم چاتے خوب جوہر ڈکھائن۔ انھاں کول رہائش دا انتظام ہا خیر نال اتوار کوں دیغر ویلے میں پہنچ ڳیم۔ فریش تھی کے لائیو شیشن (فیس بک تے یوٹیوب چینل تے) پروگرام "فن و فنکار" اچ مخفی صاحب نال ڈیڈھ ڈو گھنٹے لائیو آیوسے۔ فجریں پیپر ہا تے خیر نال سارے پیپرز تھی ڳئے۔ جمعہ نماز پڑھ کے خیر پور ٹامے والی محمد اجمیر امین اجمیری کول ملک سجاد اقبال چوہان تے جگ مشہور شاعر استاذ الاساتذہ نادر لاشاری صاحب دے رلے پہنچ ڳیم۔ اجمیر امین اجمیری ہک فاضل آدمی اے۔ ایں شخص قرآن پاک دی سرائیکی تفسیر کافی حد توڑیں لکھ گھدی اے۔ پہلے سپارے دی تفسیر ڈکھائی جیڑھی ہک ہزار صفحیاں اُتے مشتمل اے جیندا

دا تعارف اوں میڈے پروگرام "فن وفنکار" دے لائیو سیشن اچ کروایا۔ ڈو ڈیہن دا قیام انھاں کول ہا جتھاں کافی لائیو سیشن تھئے۔

فیس بک تے "سویل سرائیکی سنگت" دے عنوان توں ساڈھے پنج لکھ فالونگ آلا پیج ہا جئیں تے ڈھیر سارے ویوز مل ویندے ہن میں اے پروگرام ۲۰۱۵ء توں کریندا ں۔ ہݨ توڑیں بیش بہا فنکاراں دے انٹرویو کر چُکیاں۔ ایہو او ویلہ ہے جڈاں باقاعدہ میں صحافت دا وی آغاز کیتا تے کجھ اخباراں اچ بطور کالم نویس تے فیچر نویس دے لکھݨ لگم۔ روزنامہ آفتاب اچ کالم "فنِ حروف" دے عنوان توں لکھیے۔ روزنامہ کشمیر اچ پروگرام "فن و فنکار" دے میزبان دے طور تے ڈھیر سارے انٹرویو گھدے۔ ٹیم سرِعام دا ضلعی نائب صدر رحیم یار خاں وی خدمات ڈیندا پیاں۔

خیر نال پہلے سمسٹر دے فائنل دے امتحان دا ویلہ آیا تاں میڈا فیلو تے یار سجاد بھٹی میکوں آکھیے یار شعبان توں میڈے گھر کیوں نئیں راہندا، تیڈا آپݨا گھر اے بابا توں میڈے کول رہ ایندا ہک تاں اے فائدہ ہے جو آسانی نال رلے یونی چلسوں میں نوکری آلا جوان آں پورا پورا پڑھیاں پیپراں دی تیاری کروا گھنسیں۔ بھلے مانسی والد صاحب توں سکھی ہئی میں سجاد بھٹی دے اسرار تے اوندے گھر چار ڈیہن ٹکیم۔ اونکوں تیاری وی کرائی تے خود وی محنت کریندا ریہم۔ فائنل دے امتحان تھی گئے خیر نال رزلٹ آیا تاں پہلے سمسٹر دی ایس جی پی اے 3.45/4 آئی۔

ڈوجھے پاسوں رب تدریس دیاں کجھ ذمہ داریاں ڈتیاں ہن جنھاں بالڑیں کوں مضمون اردو پڑھیندا ہم انہاں اچوں پنجاہ دے قریب بالڑیاں دے 75/75 نمبرات آئے تاں استاذ صاحب دی شہر بھر اچ واہ واہ تھئی۔ نیشنل گریژن اسکول اچ چار سیشن اردو دے پڑھائے چھیکڑی مطالعہ پاکستان دا پڑھایا خدا دا کرم اے جو ست اٹھ اسٹوڈنٹس دے نویں جماعت تے اٹھ نو دے ڈاہویں جماعت اچ مطالعہ پاکستان اچ 50/50 نمبرات آئے تے ہر پاسوں واہ واہ تے مبارک باد دے کھوڑ لگ گئے۔

کورس ورک دا ڈوجھا سمسٹر چلدا پیا ہا۔ روٹین اوہا ہکو ہئی جو سنوار تے بدھ کلاس ہوندی ہے شروع اچ چانڈیو صاحب کجھ ناراض تھیوݨ لگے تاں ڈوہیں ڈینھ ویندا ہم تے پچھا ولا اوہو ہک ہفتے سنوار تے ڈوجھے بدھ آلی راندراندی۔

گالھا گالھ کرے تے سیاݨا وچار

کنکورڈیا کالج دا اشتہار جاری تھیا اردو دی اسامی خالی ہئی، میں اپلائی کیتا تاں سلیکشن میڈی ہی تھئی پر یاسین رامے صاحب اسکول نہ چھوڑݨ تے فورس کیتا۔ میں ونجݨ دی ضد کیتی تاں انہاں ڈاڑھی تے ہتھ پھیر کے آکھیا توں کالج ونج کے ڈکھا تے میڈا اسکول چھوڑ کے ڈکھا۔ یاسین رامے صاحب کوں رحیم یار خان شہر دے سبھے کالج والے سارے سلامیاں ڈیندن میڈی ترائے واری پہلے کالج اچ نوکری صرف ایں پاروں رکی جو میں انہاں دی اسکول اچ پڑھیندا ہم تے انہاں دے اسکول کوں کوئی بیا ادرہ جئیں کوں

اے نہ ونڄݨ ڈیوݨ چاہندے ہن نہ رکھیندا ہا۔ ایں واری کیوں جو اے کالج نواں اجاں لانچ تھیا تے بلڈنگ دی تیاری دے نال نال اسٹاف دی تعیناتی وی تھیندی پئی ہئی۔ انہاں میکوں رکھ گھدا یاسین صاحب آپݨے سورس لڑائے تے کالج اچ میڈی تعیناتی رکوا ڈتی۔ کالج آلے پہلے تاں رعب ڈکھاوݨ لگے تے میں قانونی چارہ جوئی نہ صرف کرݨ دا آکھیا بھل جو تیار وی تھی ڳیم تاں انہاں نال ڳالھ مہاڑ طے تھئی تے میں ہک سیشن ولا اسکول وِچ پڑھایم۔

ہݨ تھوڑی عزت ودھ ڳئی تے چھُٹی تے پچھ ڳچھ نہ تھیندی ہئی بس تنخواہ کٹیج ویندی ہئی۔ چاچا اختر حسین جھبیل میکوں ایں اسکول اچ پھسایا راہندا وی ہاسٹل اچ کٹھے ہا اوں نال لڑدا رہ ویندا ہم یار میڈی جان چھڑا میں ساری حیاتی انہاں دے اسکول اچ تاں نہ پڑھیساں پر او کیا کر سگدا ہا سوائے مشورے ڈیوݨ دے۔۔۔

مڑ آئے تاں اوڈوں خادم حسین مخفی عباسی صاحب آکھیا جو میڈے کول راہو تے اوڈوں سجاد بھٹی آکھیا میڈے کول۔ مخفی صاحب نال لائیو سیشن تھیندے رہ ویندے ہن تے سجاد بھٹی میں کنوں پیپراں دی تیاری کر گھندا ہا۔

اساں ایم۔ فل اچ یارہاں اسکالرز ہاسے۔ سارے پورے پورے ہن شکر اللہ دا میں وت وی کجھ پڑھ وی گھندا ہم تے پڑھدا وی ہم ایں پاروں پیپرز رب سئیں دے شکرانے سوہݨے تے چنگے تھی ڳئے تے کئی دوستاں دے انٹرویو کریندا ولدا گھر واپس رحیم یار

خاں ول آیُم تے ایں سمسٹر دے فائنل امتحان کوئی ایڈی دیر نال نہ تھئے بس ڈیڈھ مہینہ اوکھا لنگھیا فائنل آ گئے تے خیر نال او وی تھی گئے۔ ہفتے ڈو بعد رزلٹ آیا تاں خیر نال میڈی ایس جی پی اے 3.73/4 آئی تے کورس ورک مکمل تھی گیا۔پاک پروردگار دے لکھ لکھ شکرانے ادا کیتے کیوں جو ملازمت دے نال تے میں جیہا بندہ جیڑھا اٹھ پاسے لتاں اڑائی کھڑا ہووے بہوں اوکھا تھیندے پر خواجہ سئیں تاں اکھیا ہا" عاشقیں پڑھیاں کمراں تھئی دلی ڈھائی کوہ اے" اساں ہمت کیتی تے اے اوکھ سوکھ اچ بدل گئی تے نال پوری وی تھی گئی۔

ہک اینجھے اسکالر کاݨ جیڑھا ایم۔فل اچ پہلی واری مقالہ لکھدا پیا ہووے موضوع دا انتخاب کرݨ بہوں اوکھا تھیندے۔مشہور مقولہ اے : "جے کر صحیح معنیٰ اچ موضوع دا انتخاب تھی گیا تاں سمجھو ادھا کم تھی گیا" پر رچرڈ ڈیلٹک تاں اے وی پچُھیا ہا جو: "ذال گولݨ اوکھا ہے یا موضوع دا انتخاب؟"ٹیکنالوجی دا سہارا گھدا، ادبی دوستاں نال رابطے کیتے، لائبریریاں اچ گئیم پر کوئی صورت نہ بݨی۔ وڈی اوکھی تے مایوسی دی حالت اچ رب سئیں راہ ڈکھایا تے مجاہد جتوئی سئیں دا چہرہ جاگدیں اکھیں دا خواب بݨ کے آیا کال کیتی وجہ ڈسائی تے نال ہی کجھ موضوع ڈسائے تاں انہاں بھلے مانسی کیتی اتے خرم بہاول پوری تے کم کرݨ دی صلاح ڈتی۔اے صرف صلاح نہ ہئی حکم ہا جیڑھا فلاح وانگوں لگا گزارش نامہ لکھیا شعبے توں منظوری ملدیں ملدیں ہک سمسٹر ٹلݨ آلا ہا۔منظوری جتنی دیر تھیوے میکوں یقین ہا جو تھی ویسے میں مواد دی گول اچ رُجھ گئیم۔ کہیں ویلے بہاول پوری ویندا

پیاں تے کہیں ویلے ملتاں ڈوں سواری تیار اے۔ خان پور اچ مجاہد جتوئی صاحب کول وی بٔہوں چنگا چوکھا مواد اُتھاوں مل گیا ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب وی تعاون تے رہنمائی کیتی ڈھیر لائبریریاں وی بٔہوں خرم صاحب تے تھیا ہوا پہلے دا سارا کم حاصل کیتُم۔

انھاں ڈینھاں ڈیل جیڑھی کنکورڈیا کالج نال تھئی ہئی اوں مطابق اسکول چھوڑ تے کنکورڈیا کالج اچ لیکچرار اردو دے طور تے تدریسی سلسلہ شروع تھیا۔ حافظ محمد عارف نور راجپوت پچھلے ادارے اچ جتھاں بالاں کوں میں اردو پڑھیندا ہم اُنہاں کوں حساب پڑھیندا ہا۔ حساب کتاب دے نال نال حسن دی ترکیب تے ودھارے اچ وی حساب کتاب چنگا ہس یعنی جو میڈی ساری شاپنگ جتھاں پری دی فرمائش ہوندی ہئی اُتھائیں رلے چُل تے پسند ایہو جوان کریندا ہے۔ اساں ڈو دے نال بالڑیں دے کیمپس اچ تریجھا استاذ تنویر احمد مغل ہوندا ہا۔ تریہے یار وی ہاسے تے رلے پڑھیندے وی ہاسے۔

ایں کالج اچ جڑاں میں آیا ہم پہلے سیشن دا چھیکڑ ہا۔ بالاں کوں پڑھایا نواں سیشن شروع کرایا تے چار پنج مہینے نویں سیشن دے پڑھائے تاں پروفیسر سید محمود الحسن حساب دے پروفیسر نال پڑھیندے ہن ایف ایف سی اچ اسامی آئی تے اپلائی کرݨ دا آکھیونے۔ میں صوفی ازم دے اوں سلسلے نال وابستہ ہاں جئیں اچ سیدزادے دا احترم وی اُتنا ہی ہوندے جتھاں خود مرشد کریم دا ہوندے۔ حکم من گھدم تے سیدزادے دے دعائیں دے صدقے ڈھیر لوکاں اچوں میڈی ہی سیلکشن تھئی اتے میڈی ایف ای ایس دے فوجی ماڈل ہائی اسکول اچ اردو دے معلم دے طور تے تعیناتی تھئی۔ ہجرت پیش آئی سوہݨا

شہر رحیم یار خاں چھوڑ تے صادق آباد آن دیرہ لاتُم ایں دوران موضوع دی منظوری وی تھی ڳئی تے تحقیق باقاعدہ شروع تھی ڳئی۔

روز ڈیہاڑی دی روٹین اے ہئی جو اسکول پہلے پیغمبرانہ پیشہ ہا رب دی رضا سانگھے ٻالیں کوں پڑھاوݨ ویندا ہم ولدا واپس آ کے چار وڄے لیپ ٹاپ تے ٻہہ تھیندا ہم اتے رات ٻارہاں وڄے توں پہلے کڈاہیں وی سُتا نم۔ ہر پاسوں کتاب ہی کتاب مقالے تے ڈکشنریاں بند کمرا تے میں۔۔۔۔ خرم صاحب دے کلام دے سحر اچ دنیا بھل ویندی ہئی۔ اے روٹین کوئی چار مہینیاں توڑیں رہی۔ اکثر و بیشتر چاہ بݨا کے ٹیبل تے کجھ تا مارݨ کرݨ رکھ تے تحقیق دے نشے اچ بُھل ویندا ہم۔

صادق آباد اچ خوش آمدید آکھݨ والیں اچوں اریب ارشاد چنگا ٻال اے تلامذہَ شعبان اچوں اے اچ کل تاں لیکچرار اے اردو دا اوں سب توں پہلے ست بسم اللہ جی کوں آکھیا۔ بُک پوائنٹ والے نصیر بھائی تے وقاص بُک شاپ والے حسنین بھائی بسم اللہ آکھی۔ پروفیسر شہزاد عاطر نہ صرف خوش آمدید آکھیا بھل جو آپݨا کالج ایم ٹی بی وی گھمایا پھرایا سب دیئں محتیں دا تھوریت ہاں۔

ایف ایم ایس اچ کیوں جو فیڈرل طرز تے ڈو ڈینہہ چھݨ چھݨ تے آڈِت چُھٹی ہوندی ہے ایں پاروں عام ڈینھاں اچ ست اٹھ گھنٹے تے چُھٹی آلے ڈو ڈینہہ پندرہ اٹھارہ گھنٹے مقالہ لکھݨ اچ گزر ویندے ہن۔

ڈو مہینیاں اچ ترائے سبق لکھ تے ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب کول چا گیم انہاں کجھ تیکنیکی اصلاح کیتی تے شاباش ڈِتی ہاں ودھ گیا تے چار مہینیاں اچ پورا مقالہ ۲۸۶ صفحیاں دا لکھ کے یونی ورسٹی بھیج ڈِتم۔ نگران استاذ ڈاکٹر محمد ممتاز صاحب تے باقی شعبے دے استاذ وی خوش تھئے۔ میں ول ول زبانی کلامی امتحان دی عرضی ڈیندا ریہم پر کِتھوں کوئی صورت نہ بݨی تے چار مہینے لنگھ گئے۔

ایف ایف سی گوٹھ ماچھی ملازمت تھئی تاں اُنہاں فوری رہائش نہ ڈِتی ولدا ول اریب ارشاد وسیم اشرف کول اوندے دفتر گھن گیا تاں بورے بسترے سٹ میں عارضی طور تے اتھائیں رہݨ لگ پئیم۔ ڈو مہینے بعد چودھری حکیم سلیم صاحب دا گھر تیار تھی گیا جیڑھا ذیشان ضیا صاحب دا پیئو اے تاں اوں آکھیا جو اے دفتر جئیں اچ وسیم اشرف دی نگرانی اچ آن لائن کم تھیندا پیا ہا میں وی اُتھائیں راہندا ہم شفٹ کرو۔

بورے بسترے بدھیے تے نویں کوٹھی اچ شفٹ تھی گیوسے۔ ڈو مہینے بعد دفتر بند تھی گیا تے حکیم صاحب تے میں کلھے ڈو جݨے راہندے ہاسے۔ ملک حافظ محمد ندیم دی کوٹھی نال بنڈی پئی ہئی اوں حکیم صاحب کوں آکھیا دسمبر شروع تھی گئے سردی اے ساکوں کوٹھی اچ راہݨ ڈیوو جو ڈیلی گھروں آونج نہیں تھیندا۔ رونق ودھ گئی تے حافظ ندیم تے اوندا مُنشی غلام رسول حکیم صاحب تے میں رلے رہݨ لگوسے۔

مارچ اچ حافظ ندیم دی کوٹھی تیار تھی گئی او چلا گیا تے حکیم صاحب وی رمضان

شریف آیا تاں بہاول پور پُتر کول چلے گئے میں ولا ہک واری کلھا تھی گیم۔ اوکھے سوکھے تریہے روزے رکھیے ڈیوٹی وی کیتی تے خیر نال عید آئی گھر وستی چام غلام محمد جھلݨ جمالدین گیُم اماں بابے نال عید کرݨ۔ بابے آکھیا شعبان خدا جاݨے جو آندی عید رلے ہوسوں یا نہ یا سارے بالیں کوں سڈ تے میں نال فوٹو بنا گھن۔ میں ابو کوں لمبی عمراں دیاں دعائیں وی ڈیندا ریہاں تے فوٹو وی بݨیندا ریہاں۔

عید دے فوراً پچھوں ابو دی طبیعت ڈھلی تھیوݨ لگی۔ بارہاں ورھیں توں بیمار ہن چار واری فالج دا مرض حملہ کر چکیا ہا۔ ٹھیک وی تھی ویندے ہن تے بیمار وی۔ کھٹ تے ہن پر حیاتی خیر دی آرام دی گزردی پئی ہئی۔ علاج مسلسل تھیندا پیا ہا کئی تکلیف نہ ہوندی ہانے۔ ہݨ تھوڑی تھوڑی تکلیف دی شکایت شروع تھی گئی۔ فالج آلے پاسے منہ اچ درد تھیوݨ لگا۔ ستے ستے درد اٹھی پوندا ہا تے میڈے بڈھڑے بابے دیاں دھاڑیں نکل ویندیاں ہن۔ بابے سئیں کوں روٹی پہلے امی کھویندی ہئی ولا شبانہ میڈی بھیݨ توں کھاندے ہن۔ شبانہ دی شادی دے بعد آفرین نکی نکی بھیݨ میڈی او کھاݨا ابو کو کھویندی ہئی منہ ڈکھ پووے ہا تاں کھاݨا نہ کھا سگدے ہن۔ کئی پھٹ زخم وی کائنا ہا بس اینویں ای درد تھیندا ہانے۔

مئی دے آدھل اچ میکوں فون کر تے سڈیونے جو یار آ تے مل ونج، چھوٹا بھرا شاہ جہان وی لاہور پنجاب یونی ورسٹی اچ ایم۔ فل کریندا پیا ہا اونکوں وی سڈیونے سارے بالیں کوں سڈیونے ساریں توں سکاں لہایونے۔ میں ڈو ترائے ڈینہہ اسکول توں چھٹی کر تے

اُنہاں دے نال رہنداپیا ہم میکوں سڈ تے آکھیونے جو شعبان توں ڈیوٹی تے کیوں نہیں ویندا؟ میں آکھیا ابو اجازت ڈیسوں تاں ویساں فوراً آکھیونے ونج میں ٹھیک آں کجھ کائنی توں ڈیوٹی تے ونج۔ میں شام کوں روانہ تھی آیُم تاں میڈی وڈی بھینڑ صفیہ رزاق کوں ڈسایونے جو ڈو فرشتے آئے ہن میڈی روح قبض کرنڑ تے میں نال کھڑ کے آپس اچ الاونڑ لگے تے ہک آکھے کر قبض روح ایندی ڈوجھا آکھے جو ہالی کجھ دیر اے ہالی کجھ کرامات ظاہر تھیوٹیاں ہن۔ اے گالھ کر تے چلے گئے۔

پہلی جون کنوں گرمیں دیاں چھُٹیاں تھی گیاں تے میں گھر ول گیم۔ سارا وقت بابا سئیں دے نال راہندا ہم۔ ڈینھ رات ہر ویلے تے رات کوں وی انہاں دے نال سمدا ہم۔ کوشش کریندا ہم جو گھروں باہر رہ ویندا بابے سئیں دیئں قدمیں اچ بہہ کے کجھ دیر خدمت کر گھناں۔

ابو کوں سارے بال پیارے ہن پر دھیریں دے بعد پُتراں اچوں میکوں سب توں ودھ پیار کریندے ہن تے مانڑ وی کریندے ہن۔ منہ دا درد ڈھیر ودھ گیا تے کھانڑ کھاونڑ چھوڑ ڈتا۔ ڈاکٹریں دی ہدایت مطابق جوس پیندیں ہن۔ ڈو جون کوں انہاں دی آواز رک گئی اماں پڈھڑی کوں سمجھ آویندی ہئی باقی اساں بالیں کوں گھٹ ودھ۔۔۔۔۔۔

ترائے جون دی رات انہاں دی آواز نہ صرف واپس آ گئی بھل جو صاف تھی گئی۔ ایں ساری رات ریت پریت دی پارت ڈیندے رہیے۔ فلانے نال میڈا تعلق اجھا

ہیوے اوں نال ایں رہیجو، فلانا میڈا ایں یار اے وے شعبان میڈی پریت دا خیال رکھیں۔
آپݨے بچپن توں گھن کے بیمار تھیوݨ توݨیں دے سارے حال احوال ݙتونے۔ چار جون کوں
کو شام مغرب ویلے توݨیں دنیا جہان دی ہر ہک ڳالھ ساکوں ݙسی۔ میݙے چاچے چام حاجی
ارشاد احمد جھلݨ کوں سݙ کے سارے ٻالیں دی پارت ݙتی۔

ول ول امی کوں تے میݙے وݙے بھرا چام محمد رمضان کوں اکھیندے ہن
میݙے جنازے دا اعلان کروا آوَ۔۔۔ امی تے ادا آکھن ہا تساں تاں زندہ ہیوے تے زندہ
دا کون اعلان کریندے کوڑ بیج کراہیں آکھن ہا کلھ شام کوں پتہ لڳ ویسے۔ کہیں ویلے آکھن ہا
کل عصر دی نماز ویلے تساں آپیں اعلان کرویسو۔۔۔

ہک ݙو ݙینھ پہلے ہسپتال نیوݨ دا اساں آکھیا تاں آکھیونے جو اتھاں ٻالیں کوں
ݙیکھدا پیاں اَلیندا پیاں ہسپتال نہ مردا مرویساں میکوں اتھائیں ٻالیں نال ساہ گھنݨ ݙیوو۔۔
شام کوں میں کنوں ہک واری خود پچھیونے جو ہسپتال ونڄݨ دا کیا ارادہ بݨیے؟ میں آکھیا ابو
تساں خود منع کریندے پیو آکھو تاں گھن چلاں، چُپ کر تے ݙوجھے پاسے منہ کر تے سم
پئے۔۔۔

سارے ٻال، امی، چاچا تے اوندے ٻال سارے کٹھے ہاسے پچھیوسے جو کہیں
رشتے دار کوں آکھو تاں سݙوں ابو آکھیا کل سب کوں پتہ لڳ ویسے۔۔ سب خود آویسن۔ کئی
پیاں ڳالھیں ݙسایونے جیڑھیاں ساریاں اونویں ہی تھیاں جینویں انہاں ݙسایا ہن۔

پنج جون کوظہر ویلے سارے پال کٹھے ہاسے ظہر دی بانگ ملݨ لگی تاں میڈی

وڈی بھیݨ کنوں پچھوں نے جو اے عصر دی بانگ اے اوں آکھیا کائنا ابا اے تاں ظہر دی بانگ اے تاں زیر لب آکھیو نے ہیں اجاں تاں دیر اے۔۔۔۔۔ اساں رووں وی سہی حیران وی تھیووں۔۔ پونے چار وجے میڈی وڈی بھیݨ کوں آکھیو نے میکوں کلمے پڑھا انہاں پڑھائے تے ولا کہیں نال گالھ نہ کتو نے تے ڈاہ منٹاں بعد ہک زور دا ساہ چھکیا تے بس اوہو واپس نکھتا پیا نہ گھن سگے انا للہ وانا الیہ راجعون میں یتیم تھی ڳیم اللہ میڈے بابے سئیں کوں جنت اچ اعلی مقام عطا فرماوے تے حضوری نبی کریمؐ دی کچارہی عطا فرماوے آمین۔

والد صاحب دی وفات توں ڈو ترائے ڈینھ پہلے غازی یونی ورسٹی دیرہ غازی خاں شعبہ سرائیکی اچ ملازمت دا اشتہار جاری کیتا میں ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب کوں منت کیتی جو جلد میڈا وائوا کرواوتاں جو میں یونی ورسٹی اچ ملازمت کر سگاں۔ میڈے بابا سئیں دی وڈی خواہش ہئی جو میں یونی ورسٹی اچ پروفیسر ہوواں تے ایندا اظہار ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب اگوں وی اوں ویلے کیتا جڈاں میں ایم۔ اے سرائیکی کریندا پیا ہم۔

منتاں ترلے کرکرا کے ممتاز صاحب ۱۵ تے ۱۶ جون کوں کجھ اسکالرز دا وائوا رکھایا۔ خیر نال اساں پہنچ ڳیوسے۔ سجاد بھٹی آکھے جو بابا میڈے کول راہو تے ذیشان ضیاء حکیم سلیم دا پتُر میکوں اڈے تے چاوݨ آیا کھڑا ہا۔ ادھی رات انہاں دے آفس اچ ساجد حبیب خاں،

ذیشان ضیاء، محمد وسیم اشرف تے میں ہٹ کڑاک لاتی سویر کوں یونی ورسٹی پہنچیُم۔ رونقاں ہن سارے اسکالرز آئے تاں بدر مسعود صاحب ڈٹھا تے فرید چیئر اچ آئے والد صاحب کیتے فاتحہ پڑھی تے مغفرت دی دعا کیتی، تعزیت وی کیتی۔۔۔۔۔ خیر سارا ڈینھ بہہ بہہ کے اٹھی بگیوسے کوئی واںوا نہ تھیا۔ ڈاکٹر ممتاز صاحب کول ڳیُم سرکار کیہو سنویں سوال کیتے ویسن کیا ڳالھ مہاڑ ہوسے تاں اُنہاں آکھیا پریشان نہ تھی توں اچھی طرح فیس کر گھنسیں میں وی خوش تھی ڳیم تے بلال بھائی (میڈا فیلو) تے میں سپیڈو بس اچ بہہ کے ولدا واپس ٹر پیوسے او لودھراں ڳیا تے میکوں محمد وسیم اشرف تے قسیم بھائی ون یونٹ چوک توں چاوݨ آئے، ریفریشمنٹ کرائی تے آفس گھن آئے۔

لیاقت علی خاں (خرم بہاول پوری دے پُتر محمد نعیم الدین احمد حسن اربیلے دے داماد) فیس بک تے بہاول پور ونڄݨ دا مراسلہ ڈٹھا تاں ملݨ دی خواہش دا اظہار کیتا میں تاں خرم صاحب دا دیوانہ ہم ساہ گھنݨ توں پہلوں ہاں چا کیتی تے آندا پیاں آکھ کے وسیم اشرف دے رلے روانہ تھی پیم۔ لیاقت علی خاں نیک سیرت مہمان نواز تے پڑھا لکھا آدمی اے۔ ایں ملاقات توں ہاں ٹھر ڳیا۔

اڳلے ڈینھ تیاری تیاری کر کے یونی ورسٹی سرائیکی شعبے پہنچیم تاں رونقاں ہن محفلاں لڳیاں پیا ہن۔ ڈاکٹر خالد اقبال صاحب تے ڈاکٹر مقبول گیلانی صاحب اساں ست اسکالرز دا واںوا گھنݨ آئے۔ خیر نال چنگاں تے سوہݨا واںوا تھیا۔ میڈا واںوا ڈاکٹر مقبول گیلانی صاحب گھدا جڈاں جو میڈے سپروائزر ڈاکٹر محمد ممتاز خاں صاحب، ڈاکٹر جاوید چانڈیو صاحب تے

ریاض سندھڑ صاحب وی موجود ہن ۔ مقبول گیلانی صاحب مبارک باد ݙتی تے خوش تھی پاہر آئیُم تاں سارے اسکالرز توں پنج پنج ہزار روپے گھدے ڳئے تے مہان اساتذہ دے نال نال سمورا سرائیکی شعبے تے کجھ ٻنھاں شعبیاں دے اساتذہ کوں کھاݨا کھواوݨ دا آکھیا ڳیا۔ کھوایو سے پیا کیا۔۔۔۔ خیر نال اے ݙینہہ پورا تھیا اڳلی سویر کوں میں ریاض سنڈھڑ صاحب کول حاضر تھیُم جو سرکار یونی ورسٹی اپلائی کرݨ دی کل چھیکڑی تاریخ اے رزلٹ ݙیوو تاں جو میں اپلائی کراں تاں ریاض صاحب او ڳالھیں کیتیاں جو دھوں نکلیے ڳئے۔

کیڑھا کیڑھا ترلہ نہیں کیتا؟ کیڑھی کیڑھی منت نہیں کیتی ریاض صاحب ہرگز نہ منیے تے ہکو ڳالھ کیتونے جو شعبان جے توں نیں یونی ورسٹی دے رولز فالو کریندیں ہوئیں تمام ریکوئرمنٹس پوریاں نہ کریسیں ہرگز تیکوں رزلٹ ڈیکلریشن نہ ملسے۔ میں ݙاڈھیاں منتاں کیتیاں غازی یونی ورسٹی اچ اپلائی دی چھیکڑی تاریخ اے کوئی تھورا لاؤ میں سارا پروس کریساں پہلے رزلٹ ڈیکلریشن ݙیوو تاں جو میں اپلائی کر گھناں۔ ریاض صاحب میکوں اپݨے مخصوص لہجے اچ انجھا بے شرم کیتا جو میں خون دے ہنجوں واہیندا کلرک کول ڳیُم جو ݙساؤ میں کیا کیا کراں تے کیا کیا تے کیویں کیویں کراݨا پوسے؟ کلرکاں دے آپݨے منہ۔۔۔ انھاں وی ہک منہ ڳالھ نہ کیتی۔ ایں شعبے اچ چار سال گزارݨ اچ میکوں پہلی واری آوݨ وانگوں اݨ چاݨ تے اوپرا اوپرا لڳدا پیا ہا۔

ڈاکٹر محمد ممتاز صاحب کوں آکھیا تاں او اسلام آباد چلے ونڄ چکے ہن۔ خیر میں ہار نہ منی ہر حال رزلٹ گھن کے غازی یونی ورسٹی اپلائی کریساں جو میݙے بابے دی خواہش جو

ایہو ہئی جو میں یونی ورسٹی اچ پروفیسر بݨاں۔ بابا سئیں دی وفات کوں تاں اجاں ڈو ہفتے نہ تھئے ہن میں پریس مارکیٹ ڳیُم بہاول پور دی پوری پریس مارکیٹ اچ ہک بندے میکوں امدی سویر توݨیں مقالے دیاں چار ہارڈ بائند کاپیاں تیار نہ کر ڈِتیاں۔ کمشنر آفس اچ ہک اے ایس آئی دوست ہا اوندی سروس کم نہ آئی سجاد اقبال چوہان ملتانوں بھج تے آیا اپݨے سارے سورس لاتے پر ڳالھ نہ بݨی اداس بے حال تھی ڳیُم مغرب دی بانگ وی مل ڳئی ہئی۔ پرانے یار چاچا کمپیوٹر والا (چاچا سخی محمد) کوں کال کیتم جو چار سالیں دی یاری توڑ نبھا تے جینویں کر میکوں مقالے دی کل سویر توݨیں ہارڈ بائند کرا ڈے۔

چاچا سخی محمد ہوں نیک آدمی تے مخلص و محسن اے فوری پہنچ ڳیا یونی ورسٹی چوک تے اوندے تعلق تے سفارش نال ہک پریس آلا من ڳیا تے اوں اڳلی صبح یارہاں وڄے ڈیوٹی دا آکھیا میں خدا سئیں دا شکر ادا کیتم تے چاچے سخی دا وی جیڑھا فرشتہ بݨ کے مدد کیتے پہنچیا۔ طبیعت خراب تھی ڳئی، حال توں بے حال تھی ڳیم سموری رات تارے ڳݨیندیں گزری نندر نہ آئی۔

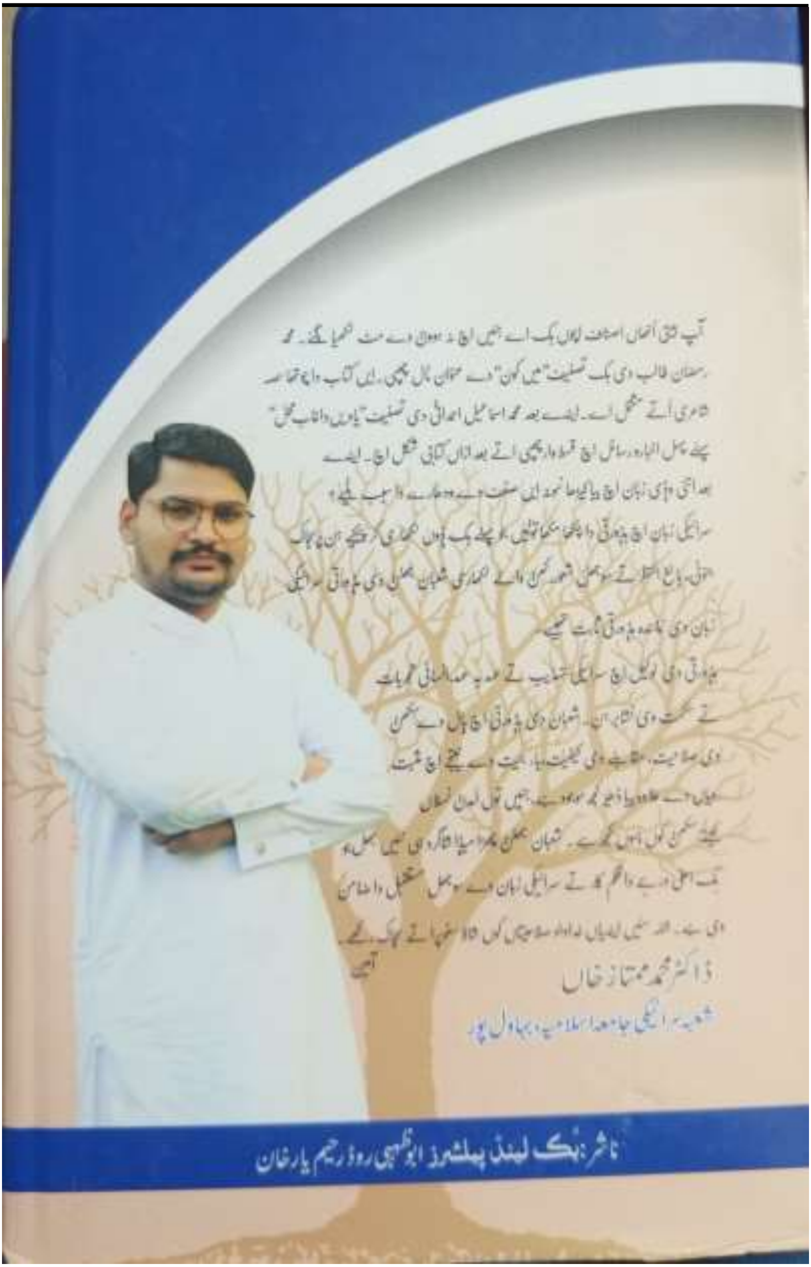
یارہاں وڄے آلا مقالہ ہک وڄے ونج ملیا۔ چاچا سخی باقی ڈاکومنٹیشن پوری کیتی بیٹھا ہا میں اوں کول آیُم سی ڈی تے پرفارما چا کے یونی ورسٹی دی سر صادق لائبریری پہنچ ڳیم۔ مقالہ جمع تھی ڳیا تے انہاں سرٹیفکیٹ جاری کر ڈِتا چا کے شعبے سر تھی ڳیم۔ ولا سئیں کئی کئی ڳالھیں اے بے سائن تھیسن تے او بے سائن تھیسن۔ ساہ جھُݨ کے خود تے قابو کر کے ولا منتاں ترلے شروع کر ڈِتم۔

اپلائی بینک ڈرافٹ دے ذریعے تھیونٹا ہایا ول ڈاک خانے دے ذریعے۔ غازی یونی ورسٹی الائیڈ بینک دا آکھیا ہا۔ لطیف شاہ دی منت کیتم جو جینویں سائیں تھیون فوری میکوں بچا میں اگلی کاروائی کر گھناں اوں حامی چا بھری تے میں الائیڈ بینک ڳیم تاں اُتھاں ترائے ہزار آلا ڈرافٹ پنج چھی ہزار اچ تھیندا ہا کیوں جو اوں اچ میڈا اکاؤنٹ کائنا ہا۔ میں پوسٹ آفس ڳیُم تاں اتھاں بیٹھا شخص میڈے کلپ تے رج رج کھلیا تے آکھیُس: "توں میاں کوئی کملہ بلا ایں کیا سو کھن دا ڈرافٹ ہوندے ترائے ہزار داتاں نہیں ہوندا بینک ونج۔" میں فرید گیٹ دے نیڑے حبیب بینک ڳیُم بینک بند تھیندا پیا ہا منت کر تے اندر ڳیوم جو چھیکڑی ڈیٹ اے تے مستقبل دا مسئلہ اے۔ گارڈ من ڳیا تے میں اندر چلا ڳیُم۔ بہوں اوکھا تھیم پیسے بھریم بھر کے باہر نکلیم تاں لطیف شاہ رزلٹ ڈیکلریشن چا تے فرید گیٹ آڳیا۔ کوریئر دے کئی دفتر ڳیُم کہیں یقین نہ ڈیوایا جو کلھ ڈاک غازی یونی ورکنگ ویلے اچ پہنچسے۔ فرید گیٹ دے نال ہک کوریئر والے امید تے یقین ڈیوایا تے پوسٹ کر کے رب دا شکر ادا کیُتم۔

ہک پاسوں تاں رب سئیں دے لکھ لکھ شکر ادا کیتُم جو بھانویں ایں ستم اچ میں یتیم دے اٹھاوی ترہیہ ہزار روپے لڳ ڳن پر اپلائی تاں تھی ڳئے ڈوجھے پاسوں ایں ڳالھ دا ڈکھ شاید ہی بھلے جو جیڑھے رولز تے اصول میں یتیم کیتے ہن جیندے پیئو دی وفات کوں ڈیڈھ ڈو ہفتے وی مشکل تھئے ہن اچاں میں یتیم دے پیئو دی قبر وی نہ سکی ہئی میں تے کہیں کوں ترس نہیں آیا نہ ہی کوئی راہ سدھی کرݨ اچ مدد کیتی بھل جو وڈی اوکھائی اچ چا پاتا

جو نہ اتنا کجھ تھیسے تے نہ ہی اپلائی تھیسے اُتھائیں ہک ہئے اسکالر کوں بنا کہیں اوکھ دے بنا کہیں رول کوں فالو کیتے رزلٹ ڈیکلریشن ڈے ڈتی ڳئی تے اوں آرام نال اپلائی کر گھدا۔ نہ اوں ہارڈ بائنڈنگ کرائی نہ مقالہ لائبریری اچ جمع کرائیس تے نہ ہی کہیں ہک رول کوں فالو کیتس جیڑھے میں یتیم کیتے لازم و ملزوم ہن۔ خیر رب سئیں دی مرضی جینویں او خوش اونویں میں خوش۔

خدا وڈا مہربان تے کار ساز اے او اپݨے بندیں کوں سئے سئے طریقیاں نال آزمیندے تے ایں آزمائش دے نال لکھ لکھ شکرانے مولا کریم اللہ دے ایم ۔فل سرائیکی دی تعلیم ۱۹۔جون ۲۰۲۳ء کوں مکمل تھئی۔

ڈاکٹر محمد ممتاز خاں
ناشر: بک لینڈ پبلشرز ابوظہبی روڈ رحیم یار خان